

PÄIJÄT-HÄMEEN MAAHANMUUTTOPOLIITTINEN OHJELMA

Ohjelman ohjausryhmä 8.12.2009
Maakuntahallitus 21.12.2009

PÄIJÄT-HÄMEEN LIITTO

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. OHJELMAN LÄHTÖKOHDAT, TARKOITUS JA TAVOITTEET	4
2.1 MAAHANMUUTTAJAT PÄIJÄT-HÄMEESSÄ.....	4
2.2 OHJELMAT, LAIT JA ASETUKSET.....	5
2.3 HUMANITAARINEN MAAHANMUUTTO.....	8
2.4 ASUMINEN JA YMPÄRISTÖ	8
2.5 VAPAA-AIKA- JA KULTTUURIPALVELUT	8
3. OHJELMAN LAATIMINEN	9
3.1 AIKATAULU	9
3.2 KYSELY ALUEEN MAAHANMUUTTAJILLE	9
3.3 NETTIKYSELY MAAKUNNAN ASUKKAILLE	10
3.4 KUNTAKYSELY	11
4. OHJELMAN PAINOPISTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	11
4.1 TYÖLLISYYS JA YRITTÄJYYS	11
4.1.1 Nykytilanne	11
4.1.2 Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset.....	14
4.1.3 Seurantaindikaattorit	17
4.2 AIKUISKOULUTUS	18
4.2.1 Nykytilanne	18
4.2.2 Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset.....	18
4.3 KOTOUTTAMINEN JA ETNISTEN SUHTEIDEN EDISTÄMINEN	22
4.3.1 Nykytilanne	22
4.3.2 Kotouttamisen tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset	23
4.3.3 Etnisten suhteiden tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset	25
4.4 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLTO	26
4.4.1 Nykytilanne	26
4.4.2 Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset.....	27
4.5. LAPSET JA NUORET	29
4.5.1 Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus	29
4.5.2 Perusopetus.....	30
4.5.3 Maahanmuuttajanuoret.....	31
5. OHJELMAN TOTEUTUKSEN SEURANTA	33
TIIVISTELMÄT	34
LIITTEET	35
LIITE 1: PÄIJÄT-HÄMEEN MAAHANMUUTTOPOLIITTISEN OHJELMAN TYÖRYHMÄT.....	35
LIITE 2: PÄIJÄT-HÄMEEN MAAHANMUUTTOPOLIITTISEN OHJELMAN OHJAUSRYHMÄ	37
LIITE 3: TYÖRYHMIEN SWOT-ANALYYSIT.....	38
LIITE 4: TILASTOT	47
LIITE 5: MAAHANMUUTTOON LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ.....	53
LIITE 6, MAAHANMUUTTOASIOIHIN LIITTYVÄÄ LAINSÄÄDÄNTÖÄ	55
LIITE 7, MAAHANMUUTTOON LIITTYVIÄ HANKKEITA PÄIJÄT-HÄMEESSÄ	56

1. JOHDANTO

Päijät-Hämeessä (Artjärvi, Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Hämeenkoski, Kärkölä, Lahti, Nastola, Orimattila, Padasjoki, Sysmä) oli 31.12.2008 yhteensä noin 200 000 asukasta. Yli 65-vuotiaiden osuus oli noin 20 % koko väestön määrästä. Ulkomaan kansalaisten osuus oli noin 2 %. Ulkomaan kansalaisten ikärakenne poikkeaa selvästi valtaväestön ikärakenteesta. Työikäisten, erityisesti 25 - 40-vuotiaiden, määrä on huomattavasti suurempi kuin valtaväestössä ja vanhusten määrä puolestaan on hyvin pieni.

Väestönkehitysarvioiden mukaan Päijät-Hämeen väestö on ikääntymässä eikä syntyvyys tulevaisuudessa enää riitä vastaamaan esim. alueen työvoimatarpeisiin. Pelkästään yksityisen sektorin työvoiman eläkepoistuman korvaamiseen tarvittaisiin arvioiden mukaan kaikki työmarkkinoille tulevat, nyt maakunnassa asuvat nuoret¹. Väestön ikääntyminen tarkoittaa myös, että tulevaisuudessa yhä pienempi joukko työssäkäyviä elättää entistä suuremman määrän työvoimaan kuulumattomia eli ns. huoltosuhde heikkenee. Huoltosuhde kuvaa lasten ja eläkeikäisten lukumäärän suhdetta työikäisen väestön lukumäärään eli miten monta työssäkäymätöntä on sataa työikäistä kohden. Uhkana on myös, että maakunnan väestömäärä vähenee. Yksi keino työvoiman riittävyyden turvaamiseen, väestömäärän kasvuun ja huoltosuhteen parantamiseen olisi lisääntyvä maahanmuutto. Maahanmuuton aktiivinen kasvattaminen on myös yksi valtakunnan tason linjauksissa esitetyistä tavoitteista.

Maahanmuuttajien määrä on viime vuosina lisääntynyt niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa ja samalla siirtolaisuudesta on tullut yksi ajankohtaisimmista kansainvälisistä ilmiöistä. Ulkomaalaisten määrä on noussut voimakkaasti myös Päijät-Hämeessä, mikä yhdessä tulevina vuosina mahdollisesti uhkaavan työvoimapulnan kanssa loi tarpeen tarkastella ja kehittää koko maakunnan kattavia maahanmuuttopoliittisia rakenteita. Tämän tarkastelun yhteydessä todettiin, että alueelle tarvitaan maahanmuuttopoliittinen ohjelma maahanmuuttajien ja heidän osaamisensa saamiseksi maakunnan voimavaraksi.

Maahanmuuttajien määrät vaihtelevat suuresti Päijät-Hämeen eri kunnissa. Suurella osalla Päijät-Hämeen kuntia ei ole kuntakohtaista kotouttamisohjelmaa tai niiden sisältö ei vastaa nykyisen toimintaympäristön tarpeita. Edellä mainituista syistä päätettiin alueelle laatia ensimmäinen maakunnallinen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, joka korvaa tai täydentää kuntakohtaisia tai seudullisia kotouttamisohjelmia.

Ohjelma laadittiin Päijät-Hämeen liiton johdolla vuosille 2010 - 2015 ja se valmistui vuoden 2009 lopussa. Ohjelman tavoitteena on kehittää maakuntaan aktiivista ja yhtenäistä maahanmuuttopoliittikkaa, jotta voidaan esimerkiksi parantaa alueella jo asuvien sekä tänne muuttavien maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksia sekä edistää työperusteista maahanmuuttoa. Lisäksi tavoitteena on kehittää palveluja, edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja hyviä etnisiä suhteita sekä lisätä alueen kuntien työntekijöiden osaamista maahanmuuttoon liittyvissä asioissa.

Maahanmuuttopoliittisen ohjelman laatimista ohjasi ohjausryhmä. Valmistelussa pyrittiin avoimuuteen ja eri tahojen näkemysten huomioimiseen. Käytännössä tämä tehtiin siten, että ohjelman sisältö tuotettiin eri teemojen ympärille kootuissa työryhmissä, joissa oli edustettuina alueen keskeisiä asiantuntijatahoja. Jokaisessa ryhmässä oli mukana myös henkilöitä, joilla itsellään on maahanmuuttajatausta. Lisäksi näkemyksiä maahanmuutosta pyrittiin kartoittamaan toteuttamalla valmistelun yhteydessä kolme kyselyä: yksi kaikille maakunnan asukkaille, toinen ainoastaan maahanmuuttajataustaisille asukkaille ja kolmas alueen kunnille. Lopuksi ohjelmaluonnoksesta pyydettiin myös lausuntoja eri tahoilta.

Maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa huomioitiin kaikki maahanmuuttajaryhmät riippumatta maahan muuton perusteesta tai Suomessa asumisajasta. Maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä erilaisine koulutustasutoineen ja tarpeineen ja vaikka esimerkiksi pakolaistaustaisten osuus ulkomaalaisista on pieni (alle 10 %), ymmärtetään maahanmuuton usein tarkoittavan vain pakolaisia ja turvapaikanhakijoita.

Päijät-Hämeen maahanmuuttopoliittisen ohjelman laatimisessa otettiin huomioon kansallinen ja kansainvälinen maahanmuuttoa koskeva lainsäädäntö, Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma ja muut valtakunnalliset linjaukset. Lisäksi ohjelma noudattaa Päijät-Hämeen liiton maakuntasuunnitelmaa ja strategiaa. Ohjelmassa määritellään maahanmuuton toimenpidetason yhteisiä linjauksia ja sillä on myös liityntäpintoja ja yhteisiä tavoitteita valmistella olevan Päijät-Hämeen turvallisuussuunnitelman kanssa. Lisäksi ohjelma noudattelee mm. Lahden alueen kilpailukyky- ja elinkeinostrategian painopisteitä ja tavoitteita. Kotouttamispalvelujen kehittäminen, etnisten suhteiden edistäminen, suvaitsevaisuus ja yhdenvertaisuus kulkevat ohjelmassa punaisena lankana.

¹ Päijät-Häme 2035 Maakuntasuunnitelma. Päijät-Hämeen liitto. Maakuntahallitus 16.11.2009. Maakuntavaltuusto 7.12.2009

2. OHJELMAN LÄHTÖKOHDAT, TARKOITUS JA TAVOITTEET

Päijät-Hämeen maakuntahallitus päätti kokouksessaan 30.3.2009 käynnistää Maahanmuuttopoliittisen ohjelman laadinnan ja asettaa sitä ohjaamaan ohjausryhmän (liite 2), johon pyydettiin edustajat seuraavista organisaatioista:

Hämeen TE-keskus, Päijät-Hämeen TE-toimisto, Päijät-Hämeen koulutus konserni, Päijät-Hämeen Yrittäjät, Hämeen Kauppakamari, ALIPI-hanke, Maahanmuuttajien kotouttamisohjelman seurantatoimikunta sekä edustaja jokaisesta Päijät-Hämeen kunnasta. Lisäksi maakuntahallitus päätti nimetä ohjausryhmän puheenjohtajaksi kehittämisjohtaja Marja Koivulan.

Euroopan sosiaalirahaston tuella on käynnissä Lahden kaupungin hallinnoima alueen maahanmuuttajia palveleva ALIPI-hanke (Alueellinen integraatiopalvelupiste). Hankkeen ohjausryhmässä ovat mukana Peruspalvelukeskus Oiva ja Heinolan kaupunki. Hankkeessa palvelee koko Päijät-Hämeen maahanmuuttajia.

ALIPI-hankkeen ja muun maahanmuuttajia koskeneen toiminnan kokemuksista syntyi esitys, että Päijät-Hämeessä tarvitaan maahanmuuttopoliittisten rakenteiden vahvistamista. Lahden kaupungin sosiaali- ja terveystoimi ja ALIPI-hanke esittivät maahanmuuttopoliittisen ohjelman laatimista.

Päijät-Hämeen liitto oli samanaikaisesti tekemässä maakuntasuunnitelmaa ja siinä työssä tarkasteltiin myös maahanmuuttoa. Tämän strategisen tason lisäksi tarvittiin toimenpideohjelmaston yhteisiä linjauksia kuntien työntekijöiden tietotaidon lisäämiseksi maahanmuuttoasioissa. Sekä maakuntasuunnitelman strategiatyö että maahanmuuttopoliittinen ohjelma aikataulutettiin valmistumaan vuoden 2009 lopussa. Käytännössä maahanmuuttopoliittisen ohjelman kokoamisesta ja laatimisesta vastasivat ALIPI-hankkeen maahanmuuttoasioiden kehittämisspäällikkö Anne Saloranta ja työelämäkoordinaattori Tuula Carroll.

Maahanmuuttopoliittisen ohjelman keskeiset tavoitteet ovat:

- kehittää toimenpiteitä, joiden avulla parannetaan jo alueella asuvien sekä alueelle muuttavien maahanmuuttajien kotoutumista riippumatta maahanmuuton syystä
- parantaa maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksia ja edistää työperusteista maahanmuuttoa
- kehittää suomen kielen- ja ammatillista koulutusta sekä määrällisesti että laadullisesti
- parantaa etnisiä suhteita sekä lisätä suvaitsevaisuutta

2.1 MAAHANMUUTTAJAT PÄIJÄT-HÄMEESSÄ

Maahanmuuttajien määrä Päijät-Hämeessä on noussut voimakkaasti vuodesta 1990 lähtien, jolloin alueella asui alle 700 ulkomaan kansalaista. Vuoden 2008 lopussa ulkomaan kansalaisten määrä oli noin 4 200 (2,1 % väestöstä) ja he edustivat kaikkiaan yli sataa eri kansallisuutta. Suurin maahanmuuttajaryhmä alueella ovat entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneet, joita on yli puolet alueen maahanmuuttajista.

Vieraskielisen väestön määrä on vuodesta 2003 lähtien ollut korkeampi kuin ulkomaan kansalaisten, koska tuolloin Suomen kansalaisuuslaki muuttui ja mm. mahdollisti kaksoiskansalaisuuden. Vuoden 2008 lopussa Päijät-Hämeessä asui yli 5 500 henkilöä (2,8 % väestöstä), jotka olivat ilmoittaneet äidinkielekseen jonkin muun kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielen. Eri äidinkieliä alueella oli vuonna 2008 kaikkiaan 79. Vieraskielisen väestön rakenne on muuttunut siten, että vuonna 1990 suurimmat kieliryhmät muodostivat englannin ja saksan kielet ja vuonna 2008 puolestaan venäjän ja eestin kielet.

Suomen valtio on kansainvälisillä sopimuksilla sitoutunut vastaanottamaan vuosittain tietyn määrän poliittisesti, uskonnollisesti tai etnisen taustansa vuoksi vainottuja pakolaisia. Vuodesta 2001 lähtien Suomen pakolaiskiintiö on ollut 750 henkilöä. Kaikkiaan pakolaistaustaisten osuus ulkomaalaisista on Suomessa alle 10 %. Päijät-Hämeen kunnista vain Lahti on tehnyt sopimuksen kiintiöpakolaisten vastaanottamisesta ja sitoutunut ottamaan vastaan vuosittain 20 kiintiöpakolaista.

Presidentti Koiviston aloitteesta entisen Neuvostoliiton alueella asuneet inkerinsuomalaiset saivat 1990-luvun alussa mahdollisuuden muuttaa takaisin Suomeen. Näillä nk. paluumuuttajilla tulee oleskeluluvan saadakseen olla joko suomalaiset sukujuuret tai muuten läheiset yhteydet Suomeen. Vuoden 2008 aikana Lahteen muutti kaikkiaan 45 tällaista paluumuuttajaa, mikä on n. 10 % kaikista ulkomailta muuttaneista.

Suoraan ulkomailta muuttavien lisäksi niin Lahteen kuin muihinkin alueen kuntiin muuttaa pakolaisia, turvapaikanhakijoita ja paluumuuttajia myös muilta paikkakunnilta. Nämä henkilöt eivät näy pakolais- ja turvapaikkatilastoissa, koska he rekisteröityvät maan sisäiseen muuttoon.

Valtaosa maakuntaan muuttavista ulkomaalaisista on viime vuosina kuitenkin muuttanut alueelle työn, opiskelun tai perhesiteen vuoksi eli muista kuin pakolaisuuteen tai paluumuuttoon liittyvistä syistä. Maahanmuuton rakenne onkin 2000-luvulla moninaistunut ja muuttunut. Vielä vuonna 1998 pakolaiset, turvapaikanhakijat sekä inkerinsuomalaiset paluumuuttajat muodostivat yli 50 % kaikista Lahteen ulkomailta muuttaneista ja vuonna 2008 näiden ryhmien osuus oli pienentynyt 18 %:iin.

Ohjelman liitteenä on tilastotietoa alueen maahanmuutosta.

2.2 OHJELMAT, LAIT JA ASETUKSET

Päijät-Hämeen maahanmuuttopolitiittisen ohjelman laatimisessa on huomioitu keskeiset maahanmuuttopolitiikkaa säätelevät kansainväliset ja kansalliset linjaukset sekä voimassa oleva lainsäädäntö. Lisäksi tulevia lainsäädännössä tapahtuvia muutoksia on pyritty ennakoimaan.

Keskeisiä maahanmuuttopolitiikkaan liittyviä ohjelmia, selvityksiä ja selontekoja

Keskeisin kansallista maahanmuuttopolitiikkaa säätelevä ohjelma on Hallituksen maahanmuuttopolitiittinen ohjelma 19.10.2006. Kotouttamiseen liittyvissä asioissa tärkeä asiakirja on Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta 2.10.2008. Kotouttamislain uudistamiseen ja maahanmuuttajien työllistymiseen keskeisesti liittyvä selvitys on tohtori Pentti Arajärven johdolla laadittu Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut (Sisäasiainministeriön julkaisu 2/2009).

Maahanmuuttoasioihin liittyvää lainsäädäntöä

Maahanmuuttoasioihin liittyvää lainsäädäntöä (liite 6), joista keskeisiä ovat Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999), Asetus maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (511/1999), Ulkomaalaislaki (301/2004), Kansalaisuuslaki (359/2003) sekä Yhdenvertaisuuslaki (21/2004). Lainsäädäntöä ollaan parhaillaan uudistamassa toimintaympäristössä tapahtuneiden suurten muutosten vuoksi.

Kotouttamislaki

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999, jäljempänä kotouttamislaki) tuli voimaan 1.5.1999. Kotouttamislakia uudistettiin vuonna 2005 ja laki astui voimaan 2.1.2006. Laki täsmentää eri viranomaisten työnjakoa ja laajentaa oikeutta kotoutumissuunnitelmaan. Lain tavoitteena on tehostaa ja nopeuttaa maahanmuuttajien kotoutumista.

Hallituksen maahanmuuttopolitiittisessa ohjelmassa² on yhtenä politiikkalinjauksena nostettu esiin kotouttamisjärjestelmän ohjauksen tehostaminen. Samassa linjauksessa on todettu tarve laajentaa kotouttamislain soveltamisalaa. Maahanmuuttopolitiittisen ohjelman keskeisiä teemoja ovat opastusjärjestelmän luominen, maahanmuuttajien kotouttamisjärjestelmän tehostaminen (kielikoulutuksen lisääminen) sekä etnisten suhteiden parantaminen. Tavoitteena on edistää moniarvoisen, monikulttuurisen ja syrjimättömän yhteiskunnan kehittymistä ja siten tukea Suomen kansainvälistymistä ja parantaa kansainvälistä kilpailukykyä.

Valtioneuvoston selonteossa kotouttamislain toimeenpanosta³ on useita kehittämissuhteita. Keskeisenä ehdotuksena kotouttamislain kannalta on, että kotouttamislain soveltamisalaa tulee muuttaa siten, että se ottaa huomioon maahanmuutossa tapahtuneet toimintaympäristön muutokset. Selonteon kantavana perusehdotuksena on kotouttamislain kokonaisuudistuksen käynnistäminen.

Kotouttamislain soveltamisaläsäännöksen mukaan kotoutumista tukevien ja edistävien toimenpiteiden ja palvelujen piiriin voi kuulua Suomeen muuttanut henkilö, jolla on kotikuntalaisa tarkoitettu kotikunta Suomessa⁴. Selonteon

² Hallituksen maahanmuuttopolitiittinen ohjelma 19.10.2006

³ Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta 2.10.2008

⁴ Kotouttamislain kokonaisuudistushankkeen asettamisen taustaa sekä nyky-lainsäädännön osalta esille nousseita ongelmia. Sisäasiainministeriön Maahanmuutto-osaston muistio 14.4.2009

kehittämis ehdotusten mukaan kotouttamislain soveltamisalaa tulee täsmentää ja laajentaa henkilöpiirin osalta. Nykyisen lain soveltamisala on periaatteellisesti varsin laava, mutta yksilöllisten kotouttamistoimenpiteiden piiriin voi nykyisen lain mukaan päästä vain pieni osa maahanmuuttajista, lähinnä työttömät maahanmuuttajat. Selonteon mukaan tarkoituksena on laajentaa soveltamisala koskemaan maahantulon perusteesta riippumatta niitä henkilöitä, joiden oleskelun Suomessa arvioidaan kestävän vähintään vuoden.³

Kotouttamisessa on lähtökohtana, että Suomessa asuvat maahanmuuttajat ovat asumiseen perustuvan sosiaaliturvan piirissä ja palvelut sekä tukitoimet järjestetään pääosin osana peruspalveluja sosiaali- ja terveydenhuollossa, työhallinnossa ja opetuksessa.

Nykyisen lain tavoitteissa ei näy riittävästi myöskään kotouttamisen kaksisuuntaisuus. Kotoutumiseen osallistuvat maahanmuuttajien lisäksi työ- ja muut lähiyhteisöt sekä koko yhteiskunta. Kotoutuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa suomalaisen yhteiskunnan kanssa. Kotouttamisen kaksisuuntaisuuden selventämisessä voisi hyödyntää esim. Euroopan unionin jäsenvaltioiden hyväksymiä kotouttamisen yhteisiä perusperiaatteiden (Common Basic Principles) määrittelyjä.⁴

Sisäasiainministeriön⁴ mukaan kotouttamislaissa tulisi selvemmin näkyä myös etnisten suhteiden edistäminen ja mitä tällä käsitteellä tarkoitetaan, sillä konkreettisia sisältöjä ja toimenpiteitä ei ole saatu kirjatuksi kotouttamisohjelmiin eikä myöskään yhdenvertaisuussuunnitelmiin. Etnisten suhteiden edistämisen käsite voitaisiin kirjoittaa auki siten, että siinä näkyisi sekä osallistuminen että osallisuuden kasvattaminen, vuorovaikutuksen edistäminen sekä kantaväestön ja maahanmuuttajien että eri maahanmuuttajayhteisöjen kesken, yhdenvertaisen kohtelun turvaaminen palveluissa ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien edistäminen mm. positiivisen erityiskohtelun avulla.

Kotoutumista edistetään kunnissa parhaiten kotouttamislakia soveltamalla. Kotouttamislain kokonaisuudistus on parhaillaan valmisteilla ja tavoitteena on uudistuksen voimaantulo vuonna 2011.

Kotouttamisohjelma

Kotouttamislain mukaan maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi ja tukemiseksi laaditaan kotouttamisohjelma. Ohjelma sisältää suunnitelman kotoutumista edistävästä ja tukevasta toimenpiteistä, palveluista, yhteistyöstä ja vastuista sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamisesta muita yhteiskunnan palveluja suunniteltaessa ja järjestettäessä. Ohjelmaan sisällytetään myös etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen.⁵

Kunta vastaa kotouttamisohjelman laatimisesta, toimeenpanosta, kehittämisestä sekä ohjelman toteutumisen ja vaikutusten seurannasta. Kunnan aloitteesta työ- ja elinkeinotoimiston ja tarpeen mukaan muiden viranomaisten tulee osallistua oman toimialansa osalta ohjelman laatimiseen ja toimeenpanoon. Kunnan tulee huolehtia siitä, että maahanmuuttajia, kansalaisjärjestöjä, työntekijä- ja työnantajajärjestöjä sekä muita tahoja kuullaan kotouttamisohjelmaa laadittaessa ja toimeenpantaessa.

Voimassa olevan kotouttamislain perusteella valtionhallinto ei voi antaa kunnille sitovia ohjeita kotouttamisohjelman sisällöstä, sen laatimisesta tai hallinnollisesta käsittelystä. Ohjelmien kattavuuden ja vaikuttavuuden kehittämisessä valtionhallinnon vaikutusmahdollisuudet rajoittuvat suosituksiin, informaatio-ohjaukseen ja muuhun yhteistyöhön kuntien kanssa.³

Kotouttamisohjelmien merkitys vaihtelee kunnittain. Pidetäänkö laadittua kotouttamisohjelmaa velvoittavana tai ohjaavana kuten lainsäädännössä on tarkoitettu, riippuu paljon siitä, millä tasolla se kunnassa käsitellään ja hyväksytään. Ohjelman vaikuttavuuden kannalta on kuitenkin oleellista, onko se otettu huomioon esim. kunnan talousarviossa ja kunnan strategiassa. Kotouttamisohjelman statukseen vaikuttaa myös sen laatimisprosessi. Sitoutuminen ohjelman toimeenpanoon on voimakkaampaa, jos se on valmisteltu laajassa yhteistyössä eri tahojen kanssa.³

Selonteon² mukaan kotoutumista edistävät toimet tulee kotouttamisohjelmissa suunnitella niin, että toimenpiteistä vastaavilla viranomaisilla on taloudelliset mahdollisuudet sitoutua kotoutumissuunnitelmissa sovittujen toimenpiteiden järjestämiseen. Maahanmuuttajat tulee kytkeä kotouttamisohjelmien laadintaan. Tärkeätä on myös, että elinkeinoelämän näkemykset otetaan ohjelmassa huomioon. Kotouttamisohjelmiin tulisi lisäksi sisällyttää maahanmuuttajien järjestöjen toiminnan tuki sekä kotoutumista tukevia erityisiä 3. sektorin tehtäviin sopivia toimenpiteitä.

³ Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta 2.10.2008

⁵ Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muuttamisesta (1215/2005)

Sisäasiainministeriö vastaa maahanmuuttajien kotouttamisesta. Kotouttamisen tavoitteena on, että maahanmuuttajat voivat osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan samalla tavalla kuin muutkin maassa asuvat. Suomen tai ruotsin kielen oppiminen on yksi kotoutumisen keskeinen tekijä.

Kotouttamisen toimeenpano toteutuu siten, että sisäasiainministeriö ohjaa työvoima- ja elinkeinokeskuksia (jatkossa ELY-keskukset), joilla on alueellinen vastuu maahanmuutto- ja kotouttamisasiosta. Kunnalla on alueellaan yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta. Kunta myös järjestää kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä sekä palveluja maahanmuuttajille.

Kotoutumissuunnitelma

Maahanmuuttaja, kunta ja työ- ja elinkeinotoimisto laativat yhdessä kotoutumissuunnitelman. Jos maahanmuuttaja ei ole kunnan sosiaalipalvelujen tarpeessa, maahanmuuttaja sekä työ- ja elinkeinotoimisto voivat laatia suunnitelman keskenään. Työvoiman ulkopuolella oleville maahanmuuttajille, kuten nuorille, kotiäideille ja iäkkäille, kotoutumissuunnitelma laaditaan yhteistyössä kunnan sosiaalitoimessa. Valtakunnallisissa suosituksissa painotetaan erityisesti tarvetta laatia oma kotoutumissuunnitelma viimeksi mainituille, ns. haavoittuville ryhmille.

Kotoutumissuunnitelma laaditaan nykyisin, kun henkilö on ollut kaksi kuukautta työtön. Maahanmuuttaja on pyrittävä ohjaamaan kotoutumista edistävään tai tukevaan toimenpiteeseen kuukauden kuluttua suunnitelman laatimisesta. Toimenpiteet ja palvelut suunnitellaan siten, että niiden avulla voidaan tehokkaasti ja oikea-aikaisesti edistää ja tukea maahanmuuttajien kotoutumista. Suunnitelmien toteutumista tulee seurata ja tarkistaa tarvittaessa.

Kotouttavat toimenpiteet

Kotouttamistoimenpiteet ovat mm. erilaista koulutusta, työvoima- sekä sosiaali- ja terveyspalveluja. Sisäasiainministeriön muistiossa painotetaan kotoutumiskoulutuksen merkitystä. Maahanmuuttajien kotouttaminen tapahtuu suurelta osalta työvoimapolitiittisen kotoutumiskoulutuksen ja muun koulutuksen kautta. Koulutuksen työelämälähtöisyyttä on kehitetty pitkäjänteisesti. Olennainen osa koulutusta on maahanmuuttajien osaamisen kartoittaminen ja kehittäminen sekä työharjoittelujaksot.

Etnisten suhteiden edistäminen

Hyvät etniset suhteet ovat edellytys etnisten vähemmistöjen sekä muun väestön keskinäiselle sopusoinnulle, yhtäläisten mahdollisuuksien toteutumiselle ja monipuolisen osaamisen hyödyntämiselle yhteisen hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Etniset suhteet ovat toimivia silloin, kun eri ryhmien väliset kulttuuriset, uskonnolliset ja toimintatapoihin liittyvät näkemyserot eivät kehity ristiriidoiksi, vaan ne ratkaistaan sovittujen vuoropuhelumekanismien puitteissa. Hyviä etnisiä suhteita kehittämällä edistetään koko yhteiskunnan turvallisuutta.⁶

Hyvät etniset suhteet edellyttävät vastavuoroista perus- ja ihmisoikeuksien kunnioitusta. Suomalaisessa yhteiskunnassa ei hyväksytä kenenkään harjoittamaa syrjintää; ei valtaväestön etnisiin vähemmistöihin kohdistamaa tai etnisten vähemmistöjen keskuudessaan harjoittamaa sen enempää kuin näiden vähemmistöjen valtaväestöön kohdistamaakaan. Sekä valtaväestön että etnisten vähemmistöjen asenteisiin tulee tältä osin kiinnittää huomiota ja vuorovaikutusta lisätä valtaväestön ja etnisten vähemmistöjen välillä monensuuntaisesti, myös etnisten vähemmistöjen kesken.⁶

Tiedon lisäämisessä median aktiivinen rooli on keskeinen. Kaikkien osapuolten tulee kiinnittää huomiota käytettävään terminologiaan ja välttää ryhmien leimaamista ilmiöistä puhuttaessa. Ryhmien nimittely, yleistykset ja muuten leimaava kielenkäyttö vahvistavat ennakkoluuloja.⁶

Päijät-Hämeellä on edustus Etelä-Suomen alueellisessa Etnisten suhteiden neuvottelukunnassa. Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO) on valtioneuvoston asettama laajapohjainen asiantuntijaelin, jonka tarkoituksena on mm. kehittää vuorovaikutusta viranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja eduskunnassa edustettuna olevien puolueiden sekä maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen välillä niin valtakunnallisella, alueellisella kuin paikallisellakin tasolla. Lisäksi ETNO avustaa maahanmuuttopolitiikan asiantuntijana ministeriötä etnisesti yhdenvertaisen ja monimuotoisen yhteiskunnan kehittämisessä.

⁶ Hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja etnisten vähemmistöjen turvallisuuden parantaminen. Sisäisen turvallisuuden ohjelman valmisteluun osallistuneen asiantuntijaryhmän loppuraportti. Sisäasiainministeriö 31.3.2008

2.3 HUMANITAARINEN MAAHANMUUTTO

Humanitaarista maahanmuuttoa ei ole ohjelmassa käsitelty. Asian hallinta edellyttää kunnallisia ja maakunnallisia linjauksia. Ohjelmaa täydennetään tältä osin kevään 2010 aikana.

2.4 ASUMINEN JA YMPÄRISTÖ

Sekä Päijät-Häme 2035 maakuntasuunnitelma¹ että Lahden alueen kilpailukyky ja elinkeinostrategia 2009 - 2015 sisältävät monia sellaisia asumiseen ja ympäristöön liittyviä lähtökohtia ja linjauksia, jotka on huomioitu myös maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa.

Asumisen ja ympäristön merkitys on kaikkiaan suuri, kun maakunta tulevaisuudessa kilpailee osaavan (ulkomaisen) työvoiman saamisesta muiden alueiden kanssa. Maakunnan valtteja tässä kilpailussa ovat esimerkiksi alueen hyvä sijainti, luonnonläheisyys, viihtyisyys, turvallisuus sekä edullinen hintataso pääkaupunkiseutuun verrattuna. Toisaalta nämä samat tekijät edistävät myös täällä jo asuvien maahanmuuttajien pysymistä alueella sekä mm. kansainvälisten opiskelijoiden kiinnittymistä alueelle.

Maakunnan sijainti Suomen pohjois-etelä ja itä-länsi-suuntaisten pääväylien risteyksessä on erinomainen. Yhteydet pääkaupunkiseudulle ovat erittäin hyvät ja nopeat. Pääkaupunkiseutu ja kansainvälinen lentokenttä sijaitsevat noin tunnin ajomatkan päässä ja Helsinkiin pääsee junalla alle 50 minuutissa. Myös välimatkat ovat Lahden seudulla lyhyitä ja liikenneyhteydet ruuhkattomia⁷. Lisäksi alueelta on suora ja nopea junayhteys Pietariin.

Lahden seudun viihtyisässä ympäristössä on hyvä asua. Elintilaa ja elämänlaatua tarjoava ympäristö on puhdas ja vihreä. Myös luonto ja palvelut ovat lähellä. Lisäksi asumismahdollisuudet ovat monipuoliset. Alueella voi asua tilavasti keskustassa, viihtyisästi järvien, rannoilla tai idyllisesti maaseudulla.⁷ Alueella pyritään myös välttämään maahanmuuttajien asuttamisen keskittämistä tietyille asuinalueille, jotta vältetään eri alueiden välistä eriarvoistumista.

2.5 VAPAA-AIKA- JA KULTTUURIPALVELUT

Päijät-Hämeessä kulttuuri- ja vapaa-ajan tarjonta on monipuolinen. Päijät-Häme on julistautunut liikunnan mega-maakunnaksi¹. Liikunta on kaikkia kulttuureita yhdistävä tekijä, jonka avulla voidaan parantaa maahanmuuttajien kotoutumista. Päijät-Hämeessä on edistetty maahanmuuttajien osallistumista urheilu- ja liikuntaryhmien toimintaan sekä koulutettu päijäthämäläisten seurojen valmentajia monikulttuurisuusasioissa. Lisäksi on laadittu Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry:n toimesta urheiluseuraopas maahanmuuttajille.

Virkistyksen ja vapaa-ajan suuralueet ovat maakunnan asukkaiden kannalta tärkeitä suuret kokonaisuudet. Niissä kohtaavat luonnonarvot ja lähes rakentamattomien alueiden rauha mahdollistaa ulkoilun, retkeilyn, vapaa-ajan vieton ja erilaisten liikuntamuotojen harjoittamisen¹. Maahanmuuttajat totesivat kyselyvastauksissaan, että viihtyvyyden kannalta tärkeimpiä asioita Päijät-Hämeessä ovat kaunis luonto sekä hyvät vapaa-ajanvieton ja liikunnan mahdollisuudet.

Päijät-Hämeessä on tasokkaat kulttuuripalvelut. Maakunnassa järjestetään myös monikulttuurisia tapahtumia, kuten Kansainvälinen Kaamosjuhla. Monikulttuurikeskus Multi-Culti järjestää kaikille päijäthämäläisille erilaisia tapahtumia ympäri vuoden. Lisäksi maahanmuuttajien omat yhdistykset, kuten Lahden inkerinsuomalaiset, järjestävät kulttuuritapahtumia.

Päijät-Hämeen kuntien kirjastot kehittävät palvelujaan vastaamaan maahanmuuttajien tarpeisiin ja kuntien kirjastoista löytyykin kirjallisuutta monilla eri kielillä. Maakuntakirjastossa kielitarjonta on suurin, noin 30 eri kieltä. Maakuntakirjastossa suomen kielen opinnoissa edistyneemmille maahanmuuttajille tarjotaan tiedonhaun opetusta, mikä auttaa jatko-opiskeluissa.

⁷ Lahden alueen kilpailukyky- ja elinkeinostrategia 2009 - 2015

3. OHJELMAN LAATIMINEN

3.1 AIKATAULU

Päijät-Hämeen maakuntahallitus päätti Maahanmuuttopoliittisen ohjelman laatimisen käynnistämisestä maaliskuussa 2009. Kyseessä on maakunnan ensimmäinen maahanmuuttopoliittinen ohjelma. Maakuntahallituksen päätöksen jälkeen ALIPI -hankkeessa aloitettiin ohjelman valmistelu kokoamalla asiantuntijatyöryhmiä ohjelman painopisteiden mukaisesti. Osa asiantuntijaryhmistä oli jo toiminnassa olevia työryhmiä, osaa täydennettiin uusilla jäsenillä ja osittain luotiin myös uusia kokoonpanoja.

Kaikkiaan asiantuntijaryhmiä koottiin viiden teeman ympärille:

1. Työllisyys ja yrittäjyys
2. Aikuiskoulutus
3. Kotouttaminen ja etnisten suhteiden edistäminen
4. Sosiaali- ja terveydenhuolto (mielenterveystyöryhmä perustettiin myöhemmin)
5. Lapset ja nuoret (jakaantui kahteen työryhmään: varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus - sekä maahanmuuttajanuoret -työryhmä)

Päijät-Hämeen liiton toimeksiannossa työryhmien tehtäväksi määriteltiin nykytilanteen (resurssien ja tarpeiden) kartoittaminen, ennakoitietojen hankkiminen, tulevaisuuden (vuosien 2010 - 2015) visioiminen, kehittämistarpeiden kokoaminen ja toimenpide-ehdotusten laatiminen.

Työryhmien toiminta käynnistyi keväällä 2009. Ryhmät valitsivat keskuudestaan puheenjohtajat ja ALIPI -hankkeen henkilöstö toimi ryhmissä puheenjohtajina ja/tai sihteereinä. Maakuntahallituksen nimeämä ohjausryhmä seurasi ohjelman valmistelun etenemistä ja työryhmien työskentelyä. Työn edistymisestä kerrottiin ohjausryhmälle väliaikatietoja toukokuussa ja syyskuussa. Lisäksi ohjausryhmälle esiteltiin ohjelmaluonnos joulukuussa.

Marraskuun alussa, ennen ohjelmaluonnoksen valmistumista, Päijät-Hämeen liitto ja ALIPI-hanke järjestivät kutsuseminaarin ”Maahanmuutto Päijät-Hämeen mahdollisuutena”, johon osallistui kaikkiaan n. 70 aiheesta kiinnostunutta. Seminaarissa tiedotettiin työryhmien tuloksista ja koottiin yhteen eri työryhmien työtä. Tarkoituksena oli myös antaa mahdollisuus vaikuttaa ohjelman sisältöön niille tahoille, jotka eivät olleet mukana työryhmien työskentelyssä.

Seminaarin jälkeen kirjoitettiin ensimmäinen luonnos ohjelmasta ja se lähti lausuntokierrokselle marraskuun puolivälissä. Määräaikaan mennessä lausuntoja saapui 20 kappaletta. Ohjelman luonnos ja lausunnot käsiteltiin ohjausryhmän kokouksessa 8.12.2009, jonka jälkeen ohjelmaan tehtiin lausuntojen perusteella lisäyksiä, muutoksia sekä tarkennuksia ja se kirjoitettiin puhtaaksi. Ohjelma valmistui sisällöllisesti 14.12.2009, jolloin se lähetettiin maakuntahallituksen käsiteltäväksi.

Maahanmuuttopoliittisen ohjelman laatimisessa pyrittiin avoimuuteen, joten ohjelman edistymisestä tiedotettiin laajasti. Vuoden 2009 aikana alueen tiedotusvälineisiin lähetettiin kaikkiaan kolme maahanmuuttopoliittista ohjelmaa koskevaa tiedotetta. Ohjelma saikin tiedotusvälineissä melko paljon julkisuutta, tiedotteiden perusteella tehtiin mm. useita radiohaastatteluja ja lehtiartikkeleita. Lisäksi ohjelmasta tiedotettiin mm. ALIPI-hankkeen ja Päijät-Hämeen liiton www-sivuilla.

3.2 KYSELY ALUEEN MAAHANMUUTTAJILLE

Päijät-Hämeessä on vähän maahanmuuttajajärjestöjä, joten maahanmuuttajien mielipidettä maahanmuuttopoliittisen ohjelman laadintaa varten päätettiin tiedustella kyselyn avulla. Kysely päätettiin toteuttaa paperilomakkeella, koska kaikilla maahanmuuttajilla ei ole käytössään tietokonetta. Kysely käännettiin venäjäksi, englanniksi, arabiaksi ja kurdiksi.

Kysely Päijät-Hämeessä asuville maahanmuuttajille toteutettiin elo-syyskuussa 2009. ALIPI-hanke ja Suomen Pakolaisapu järjestivät Lahdessa 20.8.2009 avoimen info- ja kuulemistilaisuuden Päijät-Hämeen maahanmuuttajille yhteistyössä Multi-Cultin ja Lahden kaupungin maahanmuuttajapalvelujen kanssa. Kyselyä jaettiin tilaisuudessa, johon osallistui noin 100 henkilöä. Kyselylomakkeita toimitettiin lisäksi paikallisiin oppilaitoksiin, joissa kotoutumiskoulutuksessa olevat maahanmuuttajat vastasivat kyselyyn. Lisäksi kyselyyn vastasi Alueellisen integraatiopalvelupisteen ja maahanmuuttajapalvelujen asiakkaita.

Vastauksia saatiin 69 kappaletta, joista 43 oli venäjänkielisiä, 10 englanninkielisiä, 8 suomenkielisiä, 5 arabiankielisiä ja 3 kurdinkielisiä. Kyselyssä oli kysymyksiä jokaiselta maahanmuuttopoliittisen ohjelman osa-alueelta. Siinä oli myös kaksi avointa kysymystä: ”Miten parantaisit maahanmuuttajien asemaa Päijät-Hämeessä?” ja ”Muita terveysiä maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelijoille”.

Yleisesti ottaen maahanmuuttajat viihtyvät Päijät-Hämeessä eivätkä halua muuttaa muualle, elleivät saa työtä. Kyselyyn vastanneet pitävät Päijät-Hämeen kauniista luonnosta ja rauhallisuudesta. Päijäthämäläisiä pidetään suvaitsevaisina ihmisinä. Jonkinasteista syrjintää oli kokenut kuitenkin 14 henkilöä 52 kysymykseen vastanneesta. Henkilöt olivat kokeneet syrjintää työpaikalla, vapaa-aikana tai naapurien toimesta.

Avoimissa vastauksissa toivottiin lisää suomen kielen ja muuta koulutusta sekä työpaikkoja. Kyselyn vastaukset on huomioitu ohjelmaa laadittaessa. Ne tullaan myös huomioimaan toimenpide-ehdotuksia priorisoitaessa.

3.3 NETTIKYSELY MAAKUNNAN ASUKKAILLE

Maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelussa haluttiin kuulla ja ottaa huomioon maakunnan asukkaiden mielipide, joten lokakuussa (1.- 25.10.2009) toteutettiin nettikysely, jonka avulla pyrittiin kartoittamaan asukkaiden ajatuksia maahanmuutosta. Kyselystä tiedotettiin mm. alueen kuntien, Päijät-Hämeen liiton sekä ALIPI-hankkeen www-sivuilla ja siitä lähetettiin myös tiedote alueen tiedotusvälineisiin.

Vastauksia saatiin lähes 400 kpl ja niiden perusteella maakunnan asukkaiden suhtautuminen maahanmuuttoon näyttäisi jakautuvan melko tasan myönteisen/neutraalin (52 %) ja kielteisen (48 %) suhtautumisen välillä. Johtopäätösten ja tulkintojen tekemisessä kannattaa kuitenkin olla varovainen, koska ensinnäkin vastaajien määrä oli kaikkiaan vain n. 0,2 % maakunnan asukkaiden lukumäärästä ja toisaalta maahanmuuttopoliittiseen keskusteluun usein osallistuvat aktiivisimmin ne henkilöt, jotka suhtautuvat maahanmuuttoon kriittisesti. Avoimeen nettikyselyyn on myös yhden henkilön mahdollista vastata useita kertoja. Lisäksi kyselyn toteuttaminen netissä tekee vastaamisen helpommaksi osalle väestöstä. Taustatietojen perusteella kyselyn vastaajista yli puolet oli 31 - 50-vuotiaita ja vain 2,5 % yli 65-vuotiaita, mikä ei vastaa maakunnan väestön ikärakennetta. Eläkeläisten osuus vastaajista oli vain 7,5 %. Myöskään vastaajien tulotaso ei liene maakunnan keskiarvoa vastaava, 75 % vastaajista ilmoitti olevansa keskituloisia tai suhteellisen hyvätuloisia. Nettikyselyyn siis vastasivat aktiivisimmin työssäkäyvät, keskiikäiset ja -tulot.

Vastauksia saatiin kaikista muista alueen kunnista paitsi Artjärveltä. Joissain kunnissa vastaajien määrä oli kuitenkin niin pieni, että tulosten tarkastelussa ne yhdistettiin kohdaksi ”muut kunnat”. Alle 20 vastausta saatiin Hartolasta, Hämeenkoskelta, Kärkölästä, Orimattilasta, Padasjoelta ja Sysmästä. Kunnittain tarkasteltuna Heinolan asukkaat vaikuttaisivat suhtautuvan maahanmuuttajiin myönteisimmin, 68 % arvioi suhtautuvansa maahanmuuttajiin neutraalisti tai myönteisesti. Asikkalassa puolestaan suhtautuminen oli kriittisintä, 57 % vastaajista arvioi suhtautumistaan kielteiseksi.

Vastausten perusteella suhtautuminen eri syistä muuttaneisiin maahanmuuttajiin vaihtelee suuresti. Vastaajista 55 % toivoisi maakuntaan lisää työperusteisia maahanmuuttajia, 36 % suomalaisten perheenjäseniä ja 31 % paluumuuttajia. Sen sijaan turvapaikanhakijoita toivoisi maakuntaan lisää vain 11 % ja pakolaisia 12 % vastaajista. Suhtautuminen vaihtelee myös sen mukaan, mistä maanosista maahanmuuttajat tulevat. Vastaajista 66 % toivoisi alueelle lisää eurooppalaisia, 37 % pohjoisamerikkalaisia ja 33 % australialaisia maahanmuuttajia. Afrikkalaisia toivoisi lisää 15 % vastaajista.

Kyselyn tulosten perusteella maakunnan asukkailla on paljon kontakteja maahanmuuttajiin. Vastaajista suurimmalla osalla (n. 70 %) on muitakin kuin kantaväestöön kuuluvia tuttavuuksia. Myös vastaajien lapsista yli puolella on muitakin kuin syntyperältään suomalaisia ystäviä.

Erilaisista maahanmuuttoon liittyvistä väittämistä n. 85 % vastaajista oli samaa mieltä siitä, että ”Suomessa asuvien ulkomaalaisten tulee elää suomalaisen kulttuurin mukaisesti”. Monet vastaajat (n. 80 %) olivat myös samaa mieltä väittämän ”Suomeen hakeudutaan hyvän sosiaaliturvan vuoksi” kanssa. Sen sijaan kriittisimmin suhtauduttiin väittämiin ”Suomi ei tulevaisuudessa pärjää ilman maahanmuuttajia” ja ”Suomi hyötyy maahanmuuttajista”:

Asukkaille suunnatun nettikyselyn tuloksia on pyritty hyödyntämään ohjelman valmistelussa. Kyselyn tuloksia on esitelty tarkemmin artikkelissa ”Järkeä käteen, nutturapää”, joka löytyy Päijät-Hämeen liiton sekä Alipi-hankkeen www-sivuilta.

3.4 KUNTAKYSELY

Maakunnallisen maahanmuuttopoliittisen ohjelman laatimisen tueksi toteutettiin kysely alueen kunnille. Se lähetettiin Päijät-Hämeen liiton toimesta kaikkiin maakunnan kuntiin lokakuun 2009 alussa. Kuntakyselyyn vastasi Päijät-Hämeen 12 kunnasta 11 kuntaa. Vastaukset ovat suuntaa antavia, koska kaikki kunnat eivät vastanneet kaikkiin kyselyn kysymyksiin ja vastauksia ei myöskään saatu kaikista kunnista.

Kuntakyselyssä oli kysymyksiä kaikilta maahanmuuttopoliittisen ohjelman painopistealueilta. Kunnilta tiedusteltiin, mm. oliko kunnassa laadittu kotouttamisohjelma. Asiaa tiedusteltiin, koska maakunnallinen maahanmuuttopoliittinen ohjelma sisältää myös kotouttamisohjelman. Suurimmassa osassa kuntia ei ole laadittu kuntakohtaista kotouttamisohjelmaa tai ohjelma on useamman vuoden vanha, mikä puoltaa yhteisen maakunnallisen maahanmuuttopoliittisen ohjelman laatimista. Kunnilta tiedusteltiin myös, onko kuntanne harkinnut mahdollisuutta vastaanottaa kiintiöpakolaisia. Lahti vastaanottaa kiintiöpakolaisia ja Heinolassa pakolaisten vastaanotosta oli käyty keskustelua. Muut 7 kysymykseen vastanneista (9) kunnasta ilmoittivat, että asiaa ei ole harkittu.

Kysymyksiin, jotka koskivat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluita vastattiin peruspalvelukeskuksiin Oivaan ja Aavaan kuuluvien kuntien osalta peruspalvelukeskusten toimesta, mistä syystä sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvät vastaukset eivät ole suoraan vertailtavissa näiden palvelujen osalta.

Kuntien vastauksista voitaneen päätellä, että kunnilla on halukkuutta kehittää yhteisiä linjauksia sekä jo olemassa olevia palveluja voitaisiin hyödyntää enemmän. Joidenkin palvelujen kohdalta tullee harkita niiden keskittämistä resurssisyistä. Ohjelman laatimisessa on otettu huomioon kuntakyselyn tulokset.

4. OHJELMAN PAINOPISTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

4.1 TYÖLLISYYS JA YRITTÄJYYS

Maahanmuuttajien työllisyyteen ja yrittäjyyteen liittyviä asioita käsitelleessä työryhmässä oli edustettuna alueen keskeisiä asiantuntijatahoja (liite 1). Aluksi perehdyttiin nykytilanteeseen, uusimpiin aihetta sivuaviin julkaisuihin ja raportteihin sekä alueen ennakoitietoihin. Näiden perusteella laadittiin analyysi maahanmuuttajien työllisyyteen ja yrittäjyyteen liittyvistä vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista sekä uhkatekijöistä (liite 3). Tämän jälkeen määriteltiin tavoitteet ja lopuksi tärkeimmät esiin nousseet asiat muokattiin tavoitteiden saavuttamista edistäviksi toimenpide-ehdotuksiksi, joihin pyrittiin nimeämään myös vastuutahoja. Ehdotettujen toimenpiteiden linjauksessa huomioitiin mm. Lahden alueen kilpailukyky- ja elinkeinostrategia 2009 - 2015, jossa yhtenä kehityslinjana on osaavan työvoiman saatavuus ja maahanmuuttajien muodostaman työvoimareservin hyödyntäminen.

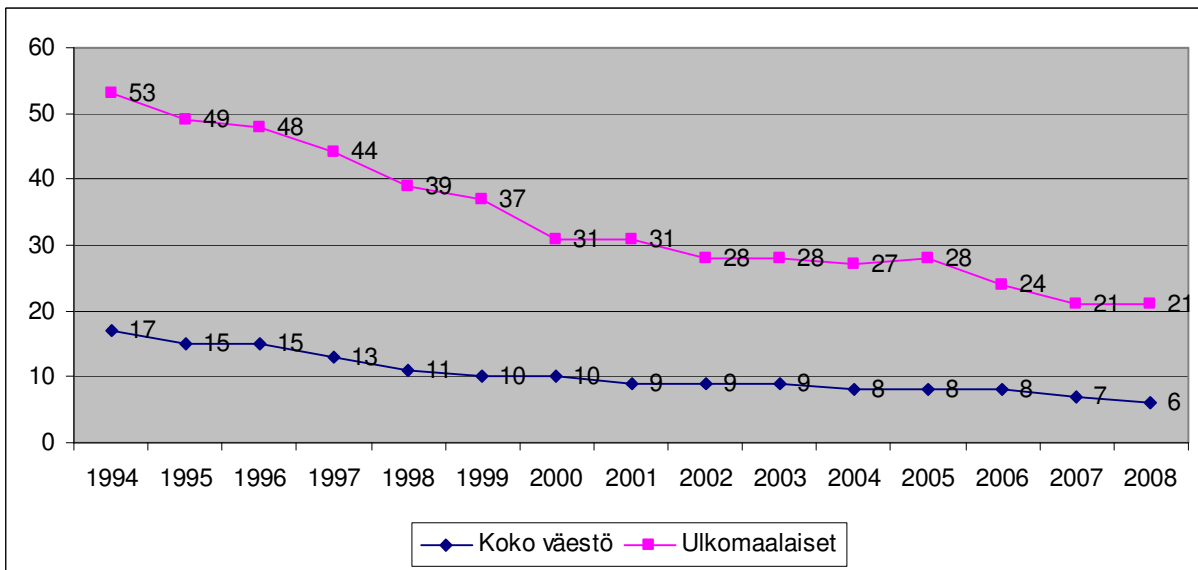
4.1.1 Nykytilanne

Yleisen taloustaantumien johdosta työttömyysaste kääntyi vuoden 2008 lopusta lähtien nousuun koko maassa. Päijät-Hämeessä työttömyys lisääntyi hieman keskimääräistä enemmän. Maakunnan työttömyysaste oli vuoden 2009 syyskuussa 13,2 %, mikä oli 4,3 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Koko maassa työttömyysaste oli 9,8 % ja kasvua vuodentakaisesta oli 2,8 prosenttiyksikköä. Työttömien määrä kasvoi vuoden aikana Päijät-Hämeessä kaikkiaan 49 %⁸. Ennusteiden mukaan työttömyys kasvaa (ainakin) vielä vuonna 2010.

Maahanmuuttajien työllisyystilanne on 2000-luvulla parantunut, mutta siitä huolimatta ulkomaan kansalaisten työttömyysaste oli koko maassa vuoden 2008 lopussa kantaväestöön verrattuna noin kolminkertainen, yli 20 %. Korkeaan työttömyysasteeseen on useita syitä. Yksi on se, että humanitaarisista syistä muuttaneet kirjataan Suomessa työttömiksi työnhakijoiksi heti maahantulon jälkeen ja he ovat mukana työttömyystilastossa vaikka todellisuudessa heillä ei välttämättä vielä ole realistisia mahdollisuuksia työllistyä. Lisäksi ulkomailla suoritettut tutkinnot eivät aina täysin vastaa suomalaisen työelämän tarpeita ja joillakin aloilla (erityisesti julkisella sektorilla) maahanmuuttajien työllistymistä hidastavat tiukat pätevyysvaatimukset. Myös kontaktien puute vaikeuttaa työllistymistä. Maahanmuuttajilta saattavat puuttua kokonaan työllistymistä edistävät epäviralliset verkostot. Maahanmuuttajataustaisen väestön korkeaa työttömyysastetta selittävät osittain myös joidenkin työnantajien kielteiset asenteet.

⁸ Tilannekatsaus, syyskuu 2009. Hämeen TE-keskus.

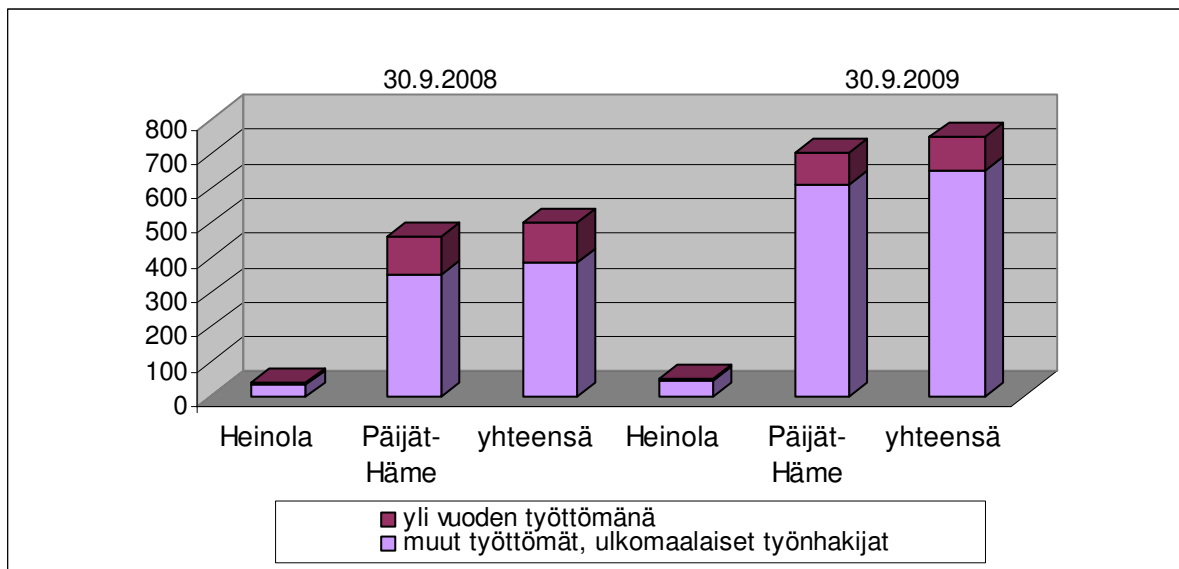
Taulukko 1, Ulkomaalaisten ja koko väestön työttömyysasteet vuosina 1994 - 2008⁹

Maahanmuuttajien työllisyystilanne vaihtelee siten, että siihen vaikuttaa koulutuksen, kielitaidon ja maassa asutun ajan lisäksi myös mm. sukupuoli ja etninen tausta. Maahanmuuttajanaisten työttömyysaste on korkeampi kuin miesten (naisten 25 %, miesten 15 %) ja myös eri kansalaisuuksien välillä on suuria eroja. Erityisen korkea työttömyysaste on Somalian, Irakin, Iranin, Afganistanin ja Marokon kansalaisilla. Maahanmuuttajien työttömyyden arvioidaan taantuman aikana nousevan kantaväestön työttömyyttä nopeammin.

Maahanmuuttajien työttömyydessä on myös suurta alueellista vaihtelua. Päijät-Hämeen työllisyystilanne on kaikkiaan heikompi kuin Suomessa keskimäärin. Alueella menetettiin 1990-luvun lama-aikana paljon teollisuuden työpaikkoja ja työttömyysaste jäi sen johdosta keskimääräistä korkeammalle tasolle. Tämä on vaikuttanut maahanmuuttajien työllisyystilanteeseen siten, että myös heidän tilanteensa on vaikeampi kuin valtakunnallisesti tarkasteltuna keskimäärin. Ulkomaalaisten työttömyys on myös kasvanut nopeammin kuin kantaväestön. Päijät-Hämeen maakunnassa (Päijät-Hämeen ja Heinolan TE-toimistoissa) oli syyskuun 2009 lopussa lähes 800 työtöntä, ulkomaalaista työnhakijaa. Eniten työttöminä oli Venäjän, Irakin ja Viron kansalaisia.

Taulukko 2, Ulkomaalaisten työttömyys Päijät-Hämeen ja Heinolan TE-toimistojen alueella¹⁰

⁹ Monitori 2 / 2009, tilastoliite

¹⁰ Hämeen TE-keskus. Työnvälitystilasto syyskuu 2008 ja syyskuu 2009.

Maahanmuuttajien pitkäaikaistyöttömyyttä tulisi nykyisen taantumana aikana pyrkiä ehkäisemään ennalta, jotta 1990-luvun laman virheet voitaisiin välttää. Tuolloin monet maahanmuuttajat joutuivat tahtomattaan syrjään työelämästä useiksi vuosiksi. Koulutuspaikkoja ei ollut tarjolla kaikille ja yritysten lomautusten sekä irtisanomisten vuoksi myöskään työharjoittelupaikkoja ei helposti löytynyt. Pitkään jatkuneen työttömyyden johdosta näiden henkilöiden työkyky, ammattitaito sekä osaaminen saattoivat heiketä ja työllistyminen osoittautui erittäin haasteelliseksi myös sen jälkeen, kun talous lopulta kääntyi nousuun. Osa ei ole päässyt työelämään vieläkään. Yli vuoden työttömänä olleita ulkomaalaisia oli Päijät-Hämeen alueen TE-toimistoissa syyskuun 2009 lopussa lähes 100. Ulkomaalaisten pitkäaikaistyöttömien määrä ei kuitenkaan alueella ole kasvanut, mikä johtunee mm. työvoimapolitiittisen ja muun koulutuksen lisääntymisestä. Lisäksi nykyinen taantuma lisäänee pitkäaikaistyöttömyyttä vasta pienellä viiveellä.

Hämeen TE-keskuksen ennakointitietojen mukaan¹¹ väestön ikääntymisen myötä mm. hoiva-alalle syntyy lähivuosina uusia työpaikkoja. Lisäksi suurten ikäluokkien eläköityminen lisää työvoimatarvetta mm. teollisuudessa ja palvelualoilla. Maahanmuuttajien muodostaman työvoimareservin nykyistä tehokkaampaa hyödyntämistä (maahanmuuttajien työllisyysasteen nostamista) sekä työperusteisen maahanmuuton lisäämistä on monissa yhteyksissä esitetty ratkaisuksi Suomea tulevina vuosina uhkaavaan työvoimapulaan.

Työperusteisen maahanmuuton määrä oli voimakkaassa kasvussa ennen nykyistä taantumaa. Esimerkiksi vuonna 2008 Päijät-Hämeeseen haettiin noin 230 työlupaa, eniten metalli- ja teknologia-aloille. Yritysten taloudellinen tilanne on kuitenkin heikentynyt ja toisaalta myös kotimaista työvoimaa on saatavissa paremmin kuin aiemmin, joten työlupahakemusten määrä on huomattavasti vähentynyt. Vuonna 2009 hakemuksia oli elokuun loppuun mennessä tullut alle 90. Valtaosa hakemuksista koski palvelualoja, esim. siivoustöitä. Työlupiin liittyvää neuvontaa on saatavissa Päijät-Hämeen TE-toimistosta.

Taantuma on vain tilapäinen ilmiö, ja työvoimatarve tulee kasvamaan noususuhdanteen alkaessa. Tuolloin myös työperusteinen maahanmuutto tulee lisääntymään. Päijät-Hämeen vetovoimatekijöitä olisi siinä vaiheessa markkinoitava ja hyödynnettävä nykyistä aktiivisemmin, jotta tänne saataisiin houkuteltua työperusteisia maahanmuuttajia. Alueella on monia vahvuuksia, esimerkiksi luonnonläheisyys, puhtaus, turvallisuus ja pääkaupunkiseutuun verrattuna alhainen hintataso.

Maahanmuuttajataustaisista yrittäjistä ei ole saatavilla säännöllisiä tilastotietoja. Eri tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että maahanmuuttajien yrittäjyysaktiivisuus on korkeampi kuin kantaväestön. Tähän on esitetty syyksi mm. maahanmuuttajien alhaisempaa riskinottokynnystä sekä toisaalta heidän heikompaa työmarkkina-asemaansa. Esimerkiksi tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2005 maahanmuuttajien yrittäjyysaktiivisuus oli 16 % ja kantaväestön 10 %. Suomen kansalaisuuden saaneita ei tilastoissa lasketa maahanmuuttajayrittäjiksi, ei myöskään sellaisia ulkomaalaisia yrittäjiä, jotka eivät asu pysyvästi Suomessa¹².

Päijät-Hämeen yrityksistä oli vuonna 2006 maahanmuuttajien perustamia kaikkiaan 2,1 %. Tyypillisimmin nämä yritykset olivat pieniä ja painoutuivat kaupan alalle sekä palveluihin¹³. Päijät-Hämeen TE-toimistossa on saatavissa aloittaville yrittäjille suunnattua starttirahaneuvontaa myös englanninkielellä.

Suurin osa maahanmuuttajista työllistyy - kuten kantaväestökin - ilman mitään erityisiä tukitoimia joko hakemalla avoimeksi ilmoitettua työpaikkaa tai esimerkiksi sukulaisten / tuttavien avulla. Osa tarvitsee työllistymiseen kuitenkin erityistä tukea. Päijät-Hämeessä maahanmuuttajien työllistymistä edistetään TE-toimistojen toimenpiteiden lisäksi myös erilaisilla hankkeilla. Esimerkiksi Lahden kaupungin hallinnoimassa ALIPI -hankkeen palvelupisteessä annetaan neuvonta-, ohjaus ja työhönvalmennuspalveluja kaikille alueen maahanmuuttajille, riippumatta maahanmuuton syystä tai Suomessa asutusta ajasta. Helsingin yliopiston koulutus ja kehittämiskeskus Palmenian AMARE, Akateemisten maahanmuuttajien ohjauskeskus -hankkeen kohderyhmänä ovat Suomessa jo asuvat, koulutetut maahanmuuttajat, työperusteiset maahanmuuttajat ja ulkomaiset tutkinto-opiskelijat, erityisesti maahanmuuttajataustaiset opettajat, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset sekä yritysten tarvitsemat erityisosajat. Lahden seudulla toimivan Koti ja kuusi osuuskunnan Samovaari -hankkeen kohderyhmänä puolestaan ovat työttömät maahanmuuttajanaiset, jotka haluavat työllistyä tai koulutautua hoiva-alan avustaviin tehtäviin, kuten ateriala- ja kotipalveluihin.

Maahanmuuttajia on osallistujina myös sellaisissa työllisyyttä edistävissä hankkeissa ja toimenpiteissä joiden kohderyhmänä ovat muutkin kuin maahanmuuttajataustaiset alueen työttömät tai työttömyysuhan alaiset henkilöt. Esimerkiksi Lahden seurakuntayhtymän ja Lahden kaupungin ylläpitämässä Monitoimikeskus Takataskussa sekä työvoiman palvelukeskuksissa Heinolassa ja Lahdessa on osallistujina / asiakkaina maahanmuuttajataustaisia henkilöitä.

¹¹ Erikoissuunnittelija Sanna Paakkunainen, työllisyys ja yrittäjyystyöryhmän kokous 23.4.2009.

¹² Maahanmuuttajayrittäjyys Suomessa - Nykytilanne ja toimenpide-ehdotuksia. Kauppa- ja teollisuusministeriö. Julkaisuja 6/2007.

¹³ Yrittäjyyskatsaus 2008. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Työ ja yrittäjyys. 25/2008.

4.1.2 Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset

Maahanmuuttajien työllisyyden ja yrittäjyyden edistämiseen Päijät-Hämeessä on kolme päätavoitetta:

- 1. Parannetaan alueella jo asuvien maahanmuuttajien työllisyystilannetta**
- 2. Edistetään työperusteista maahanmuuttoa**
- 3. Tuetaan maahanmuuttajien yrittäjyyttä**

Alueella jo asuvien maahanmuuttajien työllisyystilanteen parantaminen todettiin työryhmässä niin laajaksi tavoitteeksi, että ennen varsinaisten toimenpide-ehdotusten laatimista se pilkottiin pienemmiksi osatavoitteiksi:

- 1.1 Hoiva-alalle lisää maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä
- 1.2 Maahanmuuttajat alueen yritysten voimavaraksi
- 1.3 Pitkäaikaistyöttömät maahanmuuttajat työelämään

Tällä tavoin muodostuneet teemat pyrittiin muokkaamaan mahdollisimman konkreettisiksi toimenpide-ehdotuksiksi ennen vastuutahojen esittämistä. Ehdotukset pyrittiin myös linjaamaan siten, että ne ovat samansuuntaisia mm. Lahden alueen kilpailukyky- ja elinkeinostrategian 2009 - 2015 sekä Sisäasiainministeriön laatiman Työvoiman maahanmuuton toimenpideohjelman kanssa. Kaikkiaan päädyttiin 20 toimenpide-ehdotukseen, joista kukin sisältää useita konkreettisia toimia. Seuraavassa toimenpide-ehdotukset esitetään teemoittain (eli tavoitteittain) jaoteltuina. Ehdotuksissa käytetty termi ”työnantaja” tarkoittaa sekä yksityisen että julkisen sektorin työnantajia.

Teema 1: Parannetaan alueella jo asuvien maahanmuuttajien työllisyystilannetta

Suomenkielen taito on keskeisin tekijä alueella jo asuvien maahanmuuttajien työllistymisen edistämisessä. Työnantajat toivoisivat myös lisäporkkanoita (tukea, rahaa ja muita resursseja) maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistämiseen ja suomenkielen koulutuksen kehittämiseen.

Osaamisen tunnistamisen kehittäminen nähtiin toiseksi keskeiseksi kehittämistarpeeksi. Työryhmä päätyi esittämään tähän seuraavia keinoja ja vastuutahoja:

Toimenpide-ehdotus	Konkreettiset toimet	Ehdotus vastuutahoksi
Kehitetään osaamisen tunnistamista (1)	Osaamiskartoitusten tuotteistaminen	Oppilaitokset
	Kehittäminen yhteistyössä / verkostossa	Oppilaitokset, verkosto
	Resursseja työnantajille	TE-toimistot
	Työharjoittelujen kehittäminen siten, että niihin lisätään / yhdistetään osaamisen tunnistamista, lisäksi mm. ”minikokeilut”	TE -toimistot, työnantajat, oppilaitokset

1.1 Hoiva-alalle lisää maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä

Päijät-Hämeen alueella asuu monia maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, joilla on hoitoalan koulutus / työkokemusta ja jotka ovat työttöminä tai työskentelevät jollain muulla kuin hoitoalalla. Lisäksi maahanmuuttajien joukossa on henkilöitä, jotka haluaisivat opiskella hoitoalaa.

Hoitoalan henkilöstön pätevyysvaatimukset on määritelty lainsäädännössä. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Valvira, myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa terveydenhuollon ammattia. Jos terveydenhuollon ammattipätevyyteen johtava tutkinto on suoritettu muualla kuin Suomessa, voi tietyin edellytyksin saada pätevyyden Suomessa¹⁴.

Esitettyjen toimenpide-ehdotusten tarkoitus ei ole heikentää hoitoalan pätevyysvaatimuksia vaan esittää keinoja, joilla maahanmuuttajat voisivat saada joko Suomessa vaaditun pätevyyden tai mahdollisuuden työllistyä sellaisiin hoiva-alan avustaviin tehtäviin, joissa vaatimukset ovat matalammat.

¹⁴ <http://www.valvira.fi>

Toimenpide-ehdotus	Konkreetitset toimet	Ehdotus vastuutahoksi
Kehitetään yksilöllisiä polkuja hoivatyöhön (2)	Henkilökohtainen ohjaus ja räätälöinti	Alipi, Tie hoitajaksi
	Muulla hankitun koulutuksen / kokemuksen hyödyntäminen, muunto-koulutus	TE-toimistot, oppilaitokset
	Osaamisen arviointi, resursseja työnantajille	Työnantajat
	Mahdollisuuksia hoiva-alan kokeiluun	TE-toimistot, työnantajat
Tehdään työtehtävien uudelleenjärjestelyä hoiva-alalla (3) (valtakunnallisesti neuvoteltavia asioita)	Alemmat koulutusvaatimukset avustaviin tehtäviin (esim. hoitoapulaiset, laitosapulaiset)	Ammattiliitoilla keskeinen rooli
	Työolosuhteiden kehittäminen siten, että vähempikin kielitaito riittää	Työnantajat
Lisätään oppisopimuskoulutusta (4)	Oppisopimuskoulutuksen ja siihen liittyvien tukipalvelujen käytön lisääminen	Työnantajat Oppilaitokset
Terveys Euresin käyttö rekrytoinnissa (5)	Rekrymessut ja paikkojen avoinnalo Euroopassa	Eures

1.2 Maahanmuuttajat alueen yritysten voimavaraksi

Osaamisen tunnistamisen kehittäminen sekä yksilölliset työllistymispolut nähtiin keskeisiksi keinoiksi maahanmuuttajien työllistymisessä yksityisiin yrityksiin. Työllistymispolkujen käytöllä ei kuitenkaan tarkoiteta ”henkilökohtaista avustajaa” jokaiselle työllistettävälle. Tarkoitus ei myöskään ole luoda uutta, suurta koneistoa tai organisaatiota tarkoitusta varten.

Toimenpide-ehdotukset alueella jo asuvien maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi yksityisiin yrityksiin on esitetty seuraavassa taulukossa:

Toimenpide-ehdotus	Konkreetitset toimet	Ehdotus vastuutahoksi
Kehitetään yksilöllisiä työllistymispolkuja (6)	Työhönvalmennuksen ja työnetsinnän käyttö	Alipi, sosiaaliset yritykset, Monitoimikeskus Takatasku
	Lisäresursseja osaamisen tunnistamiseen	Oppilaitokset
	REKRY -koulutusten kehittäminen	TE-toimistot
	Yhteistyön kehittäminen	Yritykset, oppilaitokset
Tehdään työtehtävien uudelleenjärjestelyä (7)	Työolosuhteiden kehittäminen siten, että vähempikin kielitaito riittää	Työnantajat
Lisätään työnantajien ja työyhteisöjen monikulttuurisia valmiuksia (8) (asenteisiin / pelkoihin vaikuttaminen)	Neuvonnan ja ohjauksen vahvistaminen Työnantajien ja yrittäjien monimuotoisuuskoulutukset Työyhteisöjen monimuotoisuusvalmennukset	Oppilaitokset, yritykset, hankkeet ym. yhteistyössä

1.3 Pitkäaikaistyöttömät maahanmuuttajat työelämään

Taantuman aikana olisi tärkeää huolehtia maahanmuuttajien työkyvyn säilymisestä. Pitkäaikaistyöttömyyttä tulisi ehkäistä ennalta esimerkiksi erilaisten koulutusten ja työharjoittelujen avulla.

Jo olemassa olevien pitkäaikaistyöttömien maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseen Päijät-Hämeessä esitetään seuraavia toimenpide-ehdotuksia:

Toimenpide-ehdotus	Konkreetitset toimet	Ehdotus vastuutahoksi
Kehitetään yksilöllisiä työllistymispolkuja (9)	Työhönvalmennuksen ja työnetsinnän käyttö, sisältäen myös todellisen työkyvyn (ja – halun?) selvittämisen	TE-toimistot, kunnat
	Työharjoittelun kehittäminen	
	Moniammatillinen neuvonta	
Lisätään työnteon kannustavuutta ja puretaan kannustinloukkuja (10)	Epäkohdista tiedottamien valtakunnallisesti	Valtakunnallisesti ratkaistava asia (Sata-komitea?)
Hyödynnetään 3. sektorin mahdollisuuksia (11)	Työkyvyn säilyttäminen, työharjoittelut	3. sektori

Teema 2: Edistetään työperusteista maahanmuuttoa

Päätaavoitteena on työperusteista maahanmuuttoa tukevien rakenteiden luominen, kehittäminen ja vahvistaminen Päijät-Hämeessä. Taantuman aikana rakenteet on mahdollista kehittää sellaisiksi, että työvoimatarpeen lisääntyessä maakunnassa on valmius työvoiman rekrytointiin ulkomailta. Esimerkiksi työmarkkinajärjestöt ovat jo kampanjoineet työperusteisen maahanmuuton edistämiseksi toteuttamalla ”Ulkomaiset työntekijät tervetulleita” seminaarisarjan. Mukana järjestämässä olivat EK, AKAVA, Kirkon työmarkkinalaitos, Kunnallinen työmarkkinalaitos, SAK, STTL ja Valtion työmarkkinalaitos.

Työperusteisen maahanmuuton edistämisessä on keskeistä se, ettei alueelle muuttavia ulkomaalaisia kohdella vain työvoimana vaan heihin suhtaudutaan kokonaisvaltaisesti. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että myös perheenjäsenien kotoutumiseen ja palveluihin kiinnitetään huomiota. Kansainvälisessä rekrytinnissa tarvitaan myös kumppaneiksi osaavia, ammattitaitoisia henkilöstöpalvelualan yrityksiä.

Toimenpide-ehdotus	Konkreetitset toimet	Ehdotus vastuutahoksi
Rekrytoidaan aktiivisesti ulkomailta (12)	Rekrytointimatkat Yhteistyö lähialueiden kanssa Koordinointi, yksi vastuutaho TE-toimistojen ja Eures-palvelujen kautta rekrytointi	Yrittäjäjärjestöt Muut elinkeinoelämän järjestöt Lakes Eures
Tuetaan ulkomaalaisten opiskelijoiden työllistymistä valmistumisen jälkeensä (13)	Aktiivisempi ote, työelämään ohjaamisen kehittäminen, konkreettinen apu työnhaussa, työnetsintä (esim. infot oppilaitoksissa)	Alipi ja Lamk yhdessä
	Yrittäjyyteen ohjaaminen (esim. infot oppilaitoksissa)	Uusyrityskeskus ja Lamk yhdessä
Järjestetään neuvonta- ja ohjauspalveluja (14)	Maakunnallisen palvelupisteen (Alipi) vaki-naistaminen	Lahden kaupunki Muut alueen kunnat
Ehkäistään mm. valvonnan avulla -työvoiman tuontiin liittyvää laitonta /epäeettistä toimintaa - eriytyneiden työmarkkinoiden syntymistä - pimeiden / harmaiden töiden teettämisestä ulkomalaisilla (15)	Lisäresursseja valvontaa tekeville tahoille	Poliisi, työsuojelupiiri
	Valvontaoikeuksia myös muille viranomaisille?	Valtakunnallinen asia
	Tiedotuksen lisääminen siitä, mitä voi ilmoittaa, mihin ja miten	Valvontaviranomaiset
	Valvontaiskut mm. ravintoloissa ja rakennusosalalla	Poliisi
	Yhteistyön lisääminen eri viranomaisten välillä, joustava tiedonvaihto	Viranomaiset

Teema 3: Tuetaan maahanmuuttajien yrittäjyyttä

Yrityksen perustamista suunnittelevat maahanmuuttajat ovat joko täällä jo asuvia tai vasta alueelle muuttoa suunnittelevia. Molemmat ryhmät tarvitsisivat omakielisiä yrityksen perustamiseen liittyviä neuvonta- ja ohjauspalveluja, joita ei Päijät-Hämeessä tällä hetkellä ole saatavilla. Toisaalta on tärkeää myös arvioida, millaiset toimintaedellytykset yrityksellä on, mikäli yrittäjä ei puhu lainkaan suomea tai englantia.

Toimenpide-ehdotuksissa kiinnitettiin huomiota myös jo toimivien maahanmuuttajayrittäjien tukiverkostojen luomiseen.

Toimenpide-ehdotus	Konkreettiset toimet	Ehdotus vastuutahoksi
Järjestetään yritysneuvontaa aloittaville / jo toimiville yrityksille eri kielillä (16)	Kehitetään elinkeinonharjoittajan oleskelulupa-asioihin liittyvää tiedotusta, neuvontaa ja ohjausta	
	Yritysneuvonnan järjestäminen englannin lisäksi myös venäjän ja arabian kielillä	Lakes Uusyrittäjäkeskus Yrittäjäjärjestöt
Järjestetään yrittäjäjärjestöille monikulttuurisuusvalmennusta, neuvontaa ja ohjausta sekä asennekasvatusta (17)	Paikallisjärjestöissä järjestettävät infotilaisuudet (12 kpl)	Yrittäjäjärjestöt Muut elinkeinoelämän järjestöt Alipi
		Asennekasvatuksen ja monikultt.valmennuksen rahoitus ja toteutus auki
Innostetaan maahanmuuttajataustaiset yrittäjät mukaan yrittäjien verkostoihin (18)	Yrittäjäjärjestöjen tiedotuksen kehittäminen (esim. nettisivujen kieliversiot)	Yrittäjäjärjestöt
	Järjestötoiminnasta tiedottaminen aloitteleville maahanmuuttajataustaisille yrittäjille	
Järjestetään yrityskummeja maahanmuuttajayrittäjille (19)	Tiedotuksen lisääminen sekä yrityskummeille että maahanmuuttajayrittäjille	Lakes
Lisätään yrittäjäksi ohjaavia kursseja maahanmuuttajille (20)		TE-toimistot Vapaa sivistystyö

4.1.3 Seurantaindikaattorit

Seurantaindikaattorien määrittely on vielä kesken. Niiden määrittelyä hankaloittaa se, ettei kaikkia lähtötasoa mittaamiseen tarvittavia tilastoja ole saatavilla. Maahanmuuttajien työllisyyden ja yrittäjyyden seurannassa on monia tilastointiin liittyviä kehittämistarpeita niin valtakunnallisesti kuin alueellisestikin. Tilastoinnin kehittäminen onkin yksi työryhmän keskeisistä toimenpide-ehdotuksista.

Koska tilastoja ei ole saatavilla eikä lähtötaso siksi kaikilta osin ole täysin selvillä, on seuranta haasteellista. Työryhmässä esitettiin kuitenkin alustavasti joitakin seurantaindikaattoreita, jotka on seuraavassa jaoteltu tavoitteittain / teemoittain.

Teema 1: Parannetaan alueella jo asuvien maahanmuuttajien työllisyystilannetta

Indikaattorit:

1. Ulkomaalaisten työttömien määrä
2. Ulkomaalaisten pitkäaikaistyöttömien määrä
3. Maahanmuuttajataustaisten työllisyysaste - vertailu kantaväestöön ja valtakunnallisesti
4. (alueen kuntien) sosiaali- ja terveydenhuollossa työskentelevien maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden määrä
5. Terveydenhuoltoalalle solmitut oppisopimuskoulutukset

Teema 2: Edistetään työperusteista maahanmuuttoa

Indikaattorit:

1. Alueelle haettujen / myönnettyjen työlupien määrä
2. Haettujen / myönnettyjen elinkeinonharjoittajien oleskelulupien määrä

Teema 3: Tuetaan maahanmuuttajien yrittäjyyttä

1. Maahanmuuttajien perustamat yritykset ja lopetettu yritystoiminta
2. Maahanmuuttajataustaisten määrä Uusyrittäjäkeskuksen yritysneuvonnassa
3. Maahanmuuttajien määrä alueen yrittäjäjärjestöissä

4.2 AIKUISKOULUTUS

Työryhmässä (liite 1) oli edustettuna maahanmuuttokoulutuksen asiantuntijoita, myös vapaan sivistystyön puolelta, työhallinnon edustajia (koulutushankinnat) sekä muita asiantuntijoita. Työryhmän jäsenillä on monivuotinen kokemus aikuisten maahanmuuttajien ohjauksesta ja koulutuksen eri osa-alueilta sekä koulutuspalvelujen hankinnasta.

Aikuiskoulutustyöryhmä laati ensin SWOT-analyysin nykytilanteesta (liite 3 b). Aikuiskoulutuksen tulevien tarpeiden selvittämisessä työryhmällä oli apuna työllisyys- ja yrittäjyystyöryhmän kokoamat ennakoitiedot sekä alustavat toimenpide-ehdotukset. Työryhmä tutustui lisäksi erilaisiin raportteihin ja selvityksiin koulutuksen ja ohjauksen kehittämistarpeista sekä opetusministeriön maahanmuuttopoliittisiin linjauksiin 2009. Käytössä olleen materiaalin ja työryhmän jäsenten osaamisen pohjalta sekä toimintaympäristön muutoksia ennakoiden työryhmä laati toimenpide-ehdotukset.

4.2.1 Nykytilanne

Maahanmuuttajien aikuiskoulutuksen kenttä on hyvin laaja ja toimijoita on useita. Erityisesti maahanmuuttajille tarkoitettua koulutusta järjestetään mm. työvoimapoliittisena koulutuksena, rinnasteisena koulutuksena, omaehtoisena koulutuksena, ammatilliseen koulutukseen valmentavana koulutuksena, ammatillisena koulutuksena ja oppisopimuskoulutuksena sekä ammattikorkeakoulu- ja yliopistotasolla.

Koulutusta rahoitetaan useista lähteistä, kuten työ- ja elinkeinoministeriöstä, opetusministeriöstä, opetushallituksesta sekä kunta- ja hankerahoituksella. Koulutuksen monimuotoisuuden ja rahoituslähteiden määrän sekä kilpailuttamisen seurauksena aikuiskoulutuksen kenttä on pirstaleinen. Toimijoita on useita eikä toiminnalle ole taattu jatkuvuutta, mistä syystä kouluttajilla ei ole mahdollisuutta erikoistua jollekin osa-alueelle. Maahanmuuttajien koulutus- ja ohjaustarpeet ovat hyvin erilaiset, koska ryhmä on hyvin heterogeeninen, esim. luku- ja kirjoitustaidottomien ja akateemisten maahanmuuttajien koulutus- sekä ohjaustarpeet ovat täysin erilaiset.

Maahanmuuton lisääntyessä koulutuksen määrä ei ole riittävää ja lukuvuosiajatus sopii huonosti maahanmuuttajakoulutuksen. Eri kohderyhmille soveltuvan koulutuksen löytäminen on vaikeaa.

4.2.2 Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset

Tavoitteet

Päijät-Hämeeseen muuttavien maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluja kehitetään ja niitä on jatkossa riittävästi saatavilla heti maahanmuuton jälkeen. Nivelvaiheen ohjaus- ja neuvontapalveluihin kiinnitetään erityistä huomiota. Ohjaus-, neuvonta ja koulutustarpeita tullaan koordinoimaan yhteistyössä eri tahojen kanssa. Päijät-Hämeen alueelle perustetaan portaali, johon kaikki koulutustarjonta on koottu.

Rinnasteisten toimenpiteiden määrää lisätään sekä uusia toimenpiteitä luodaan. Suomen kielen koulutukseen pääsee nopeasti ja koulutusjaksojen välillä ei ole taukoja. Suomen kielen koulutusta tehostetaan kaikissa koulutusmuodoissa ja maahanmuuttajien tukipalveluja on tarjolla kaikille sitä tarvitseville.

Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen tarjontaa lisätään ja sen sisältöjä sekä toteuttamistapoja jalostetaan. Maahanmuuttajille järjestettävää ammattikorkeakouluihin valmentavaa koulutusta sekä yliopisto- että korkeakouluopintoihin valmentavan koulutuksen määrää lisätään. Eri koulutusmuotojen pääsykokeissa ja soveltuvuustesteissä huomioidaan maahanmuuttajien kieli- ja kulttuuritausta.

Aikuisten maahanmuuttajien aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista kehitetään kaikilla koulutuksen tasoilla, kuten ammatillisessa koulutuksessa sekä ammattikorkeakoulu- ja yliopistotutkintojen kohdalla. Ammatillista koulutusta sovelletaan niin, että tutkinnon osia voi suorittaa joustavasti yksilöllisten tarpeiden mukaan. Maahanmuuttajien mahdollisuuksia osaamisen täydentämiseen lisätään.

Kaikilla koulutustasoilla tehdään tiivistä yhteistyötä työelämän kanssa.

Toimenpide-ehdotukset

Toimenpide-ehdotukset on jaoteltu neljään eri teemaan:

- 1) Alueella jo asuvien maahanmuuttajien koulutusmahdollisuuksien parantaminen
- 2) Työperusteisesti maahan muuttaneiden koulutus
- 3) Maahanmuuttajien alueellisen ohjausverkoston yhteistyön kehittäminen
- 4) Työyhteisöjen ja työnantajien monikulttuuristen valmiuksien kehittäminen

1. Alueella jo asuvien maahanmuuttajien koulutusmahdollisuuksien parantaminen

1a) Riittävän monipuolisen ja laadukkaan kieli- ja kotoutumiskoulutuksen tarjonta kaikille maahantulosyystä riippumatta (vähintään vuoden oleskeluluvan saaneille)

Kotoutumiskoulutuksen ja muiden koulutusmuotojen tehokkaalla käytöllä voidaan ottaa huomioon maahanmuuttajien erilaiset lähtökohdat, tavoitteet ja tarpeet. Opetushallituksen suosituksessa¹⁵ otetaan huomioon joitakin erityisryhmiä, joiden koulutukselle on asetettu erillisiä suosituksia. Näitä ovat korkeasti koulutetut maahanmuuttajat, nuoret, kotiaidit, luku- ja kirjoitustaidottomat sekä maahanmuuttajat, joilla on eri syistä oppimisvaikeuksia.

Maahanmuuttajien nopean kotoutumisen ja työelämään pääsemisen kannalta olisi erittäin tärkeää, että maahanmuuttajat pääsisivät kielikoulutukseen mahdollisimman pian Suomeen muuton jälkeen. Kielikoulutuksessa ei tulisi olla pitkiä välejä eri tasokurssien välillä. Maahanmuuttajat pitivät pitkää odotusaikaa kielikoulutukseen pääsyyn ja pitkiä taukoja kurssien välillä suurena ongelmana vastatessaan maahanmuuttajille suunnattuun kyselyyn.

Päijät-Hämeessä on tarjolla vähän rinnasteisia toimenpiteitä. Rinnasteisten toimenpiteiden taustalla on asetus¹⁶ ja ohje¹⁷. Rinnasteiseen toimenpiteeseen voi päästä alle 3 vuotta Suomessa asunut ulkomaan kansalainen, joka on ilmoittautunut työvoimatoimistoon työttömäksi työnhakijaksi. Rinnastaminen on asiakkaalle räätälöity toimenpide, joka rinnastetaan työharjoitteluun, työelämävalmennukseen, työvoimapolitiittiseen koulutukseen tai rinnasteinen toimenpide räätälöidään eri toimenpiteistä, kuten opinnoista ja työharjoittelusta tai muista harjoittelua vastaavista tehtävistä (esim. vapaaehtoistoiminta).

Hämeen TE-keskusalueella rinnasteisen koulutuksen työmääräksi on linjattu 18–20 tuntia viikossa. Poikkeustilanteissa tuntimäärä voi olla vähemmän, minimi 15 tuntia. Rinnasteisten toimenpiteiden avulla voitaisiin lisätä toimenpiteiden määrää.

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Lisätään kotoutumiskoulutuksen ja rinnasteisten toimenpiteiden määrää koulutukseen odotusaikojen lyhentämiseksi – kohtuullisen odotusajan määrittäminen	TE-toimistot, ELY-keskus, koulutuksen järjestäjät
Kaikkien koulutusmuotojen tehokas käyttö ja koordinointi (omaehtoinen, työvoimapolitiittinen, monimuoto-opiskelu, rinnasteiset toimenpiteet, kokopäiväopiskelu...)	Päijät-Hämeen liiton nimittämä yhteistyöryhmä, jossa edustettuina koulutuksen järjestäjä ja rahoittajat
Vapaan sivistystyön koulutustarjontaa monipuolistetaan ammattialoille valmentavilla koulutuksilla, maahanmuuttajanuorten kymppiluokalla ja monimuoto-koulutuksilla	Vapaan sivistystyön oppilaitokset

¹⁵ Opetushallituksen suositus 2007:40-43

¹⁶ Asetus maahanmuuttajien kotoutumisesta 511/1999 3§ 20.4.2006

¹⁷ Työministeriön ohje O/15/2003 Kotouttamisesta, kotouttamissuunnitelmasta ja kotouttamisesta annetun ohjeen -99 kumoamisesta.

Heikossa asemassa olevien maahanmuuttajaryhmien koulutuksesta huolehtiminen tulee varmistaa <ul style="list-style-type: none"> Nuoret aikuiset (koulunkäynnin keskeytyminen, ei riittävä kielitaitoa, vasta Suomeen tulleet) Luku- ja kirjoitustaidottomat Työmarkkinoiden ulkopuolella olevat, kotiäidit, useamman vuoden Suomessa asuneet, ei riittäviä valmiuksia sijoittua työmarkkinoille 	OPM, Oph, ELY-keskus, Päijät-Hämeen kunnat
Päijät-Hämeen kuntien rahoitusosuuden lisääminen em. ryhmien koulutukseen	Päijät-Hämeen kunnat

1b) Maahanmuuttajien ammatillisen osaamisen täydentämiseen tähtäävän alueellisen koulutustarjonnan lisääminen

Työvoiman ikääntymisestä johtuva osaavan työvoiman saatavuus on Suomen työmarkkinoilla yksi keskeisesti vaikuttavista tekijöistä. Ikääntymisen aiheuttama poistuma työmarkkinoilta on merkittävä. Pitkällä aikavälillä eniten työpaikkoja avautuu palvelu-, sosiaali- ja terveystieteiden sekä teollisuuden työissä.

Neljän ministeriön virkamiesryhmän raportin Aikuiskoulutuksen tehtävät maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi¹⁸ mukaan maassa jo olevat maahanmuuttajat tarjoavat hyvän rekrytointipohjan, jonka hyödyntäminen yhdessä työperusteisen maahanmuuton kanssa voi olla keskeinen elementti ratkottaessa väestön ikääntymisen työmarkkinoille aiheuttamia ongelmia.

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Lisätään ammatillista koulutustarjontaa ja rahoitusta lähivuosisien painopistealueena hoiva-ala, palvelualat ja teollisuusalat (erityisesti pk-sektori)	OPM, ELY-keskus, Koulutuskeskus Salpaus, LAMK, DILA, kansanopistot, Päijät-Hämeen kunnat
Tiivistetään ohjaavan ja valmentavan koulutuksen, ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulutuksen ja yliopistokoulutuksen välistä yhteistyötä	Päijät-Hämeen liiton nimittämä yhteistyöryhmä, koulutuksen järjestäjät
Ammatilliseen koulutukseen sisällytetään riittävät tukipalvelut, suomen kielen koulutus- ja ohjauksena (esim. työpaikalla tapahtuva ohjaus)	Koulutuksen järjestäjät, työorganisaatiot
Hyödynnetään työelämälähtöisiä koulutusmuotoja, esim. oppisopimuskoulutusta ja vakiinnutetaan siihen liittyvät tukipalvelut	Oppisopimusviranomaisen ja koulutuksen toteuttaja, Päijät-Hämeen kunnat, työorganisaatiot
Vieraskielisissä tutkinnoissa esim. amk:ssa opiskelevien ulkomaalaisten opiskeluun vakiinnutetaan määrä suomen kielen opiskelua ja työelämäyhteistyötä	LAMK ja muut koulutuksen toteuttajat
Tehostetaan maahanmuuttajille suunnattua yrittäjävalmennusta esim. projektimuotoisesti yrityshautomo-toiminnan käynnistämiseksi	Rahoittaja ja projektin toteuttaja
Varmistetaan asiantuntevan, kulttuuritietoisen ja riittävän ohjaus- ja opetushenkilöstön saatavuus ja resurssit	Koulutuksen rahoittajat ja toteuttajat

¹⁸ Aikuiskoulutuksen tehtävät maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi. Sisäasiainministeriö 29.12.2008

2. Työperusteisesti maahan muuttaneiden koulutus

Väestörakenteen muuttuessa suurin työvoimapula tulee lähitulevaisuudessa olemaan sosiaali- ja terveydenhuollossa, mutta myös teollisuudessa. Maahanmuuttajia tarvitaan paikkaamaan työvoimapulaa. Kotouttamislakia ollaan uudistamassa, joten työperusteisesti, vähintään vuoden Suomessa asuvien maahanmuuttajien tilanteeseen voi tulla korjaus lainmuutoksella. Elämme välivaiheessa, jolloin on aikaa kehittää maahanmuuttajien vastaanottopalveluja ja maahanmuuttajakoulutuksen eri osa-alueita.

Työntekijän oleskeluluvilla suoraan työhön palkatuilla maahanmuuttajilla ei ole oikeutta työvoimapalveluihin. Työn perusteella Suomeen muuttavat ja heidän perheen jäsenensä tarvitsevat tietoa, neuvontaa ja ohjausta sekä mahdollisuuksia halutessaan opiskella suomen tai ruotsin kieltä.¹⁹

Tällä hetkellä muiden kuin työ- ja elinkeinotoimistojen asiakkaiden voi olla vaikea löytää sopivaa koulutustarjontaa, koska he eivät ole ohjauspalvelujen piirissä. Vapaan sivistystyön ja muiden oppilaitosten koulutustarjonta palvelee niitä Suomeen muuttaneita, jotka eivät ole työnhakijoina työ- ja elinkeinotoimistossa. Haasteena on ohjauspalvelujen ja oppilaitosten hakevan toiminnan kehittäminen.

Työhallinto voi järjestää työhön suoraan sijoittuville yhdessä työnantajien kanssa yhteishankintana koulutusta, joka voi sisältää täydentävää ammatillista koulutusta, työtehtäviin liittyvää kielikoulutusta ja muuta työelämään perehdyttävää koulutusta. Koulutus ajoittuu yleensä muutaman ensimmäisen työkuukauden ajalle. Oppisopimusmuotoista koulutusta on myös jossain määrin käytetty työperusteisten maahanmuuttajien ammatillisen osaamisen päivittämiseen.¹⁸

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Kehitetään uusia työelämälähtöisiä koulutuksen toteuttamistapoja ja koulutusmalleja: Tiivistetään kouluttajien ja työnantajien/yritysten välistä yhteistyötä Kehitetään räätälöityjä koulutusohjelmia > sovitaan rahoitusvastuista (työnantaja/kunta/valtio) Kehitetään ammatilliseen täydennyskoulutukseen aiemmin hankitun osaamisen huomioivia koulutusmalleja	Ammatillisen koulutuksen järjestäjät, työorganisaatiot ja valtion/kuntien rahoittajatahot, Oph, OPM
Lisätään työn ohella/omaehtoisesti tapahtuvan suomen kielen intensiivipöiskelun tarjontaa	Suomen kielen opetusta järjestävät oppilaitokset, vapaan sivistystyön oppilaitokset, työorganisaatiot
Varmistetaan koulutusmahdollisuudet työperusteisesti maahan muuttaneiden perheenjäsenille	Kunnat, vapaa sivistystyö, työorganisaatiot
Huolehditaan erilaisten lyhytkurssien tarjonnasta (hygieniapassi, tulityökortti ym.)	Ammatillisen koulutuksen järjestäjät, työnantajat

3. Maahanmuuttajien alueellisen ohjausverkoston yhteistyön kehittäminen -ohjausjatkumoiden kehittämisen koulutuksen siirtymävaiheisiin

Maahanmuuttajien ohjaus on pirstaleista, koska heitä ohjataan monessa eri instanssissa. Tieto ei kulje eri tahojen välillä. Maahanmuuttajien ohjauksen tulee olla asiakaslähtöistä ja lisäksi perheellisten maahanmuuttajien ohjauksessa on huomioitava koko perhe kokonaisuutena eikä ainoastaan koulutuksessa oleva perheenjäsen.

Maahanmuuttajia ohjaavien tahojen yhteistyötä on tarvetta tiivistää sekä luoda yhteinen työkalu ohjauksen helpottamiseksi.

¹⁸ Aikuiskoulutuksen tehtävät maahanmuuttajien työllistymisen edistämässä. Sisäasiainministeriö 29.12.2008

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Nimetään ohjauksen vastuuhenkilöt ohjausta antavissa organisaatioissa	Ohjauksen järjestäjätahot, alueellinen Opin Ovi -projekti
Varmistetaan maahanmuuton alkuvaiheen ohjauspalvelut ja koulutukseen hakeutumisvaiheen ohjaus- ja tukipalveluiden saatavuus	Päijät-Hämeen kunnat Koulutuksen järjestäjät
Kehitetään maahanmuuttajille tarjottavia tieto-, ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä niihin liittyvää verkostoyhteistyötä osana alueellisia aikuisohjauksen kokonaispalveluja	Maakunnallinen aikuiskoulutuksen yhteistyöryhmä ja alueelliset Opin Ovi -hankkeet/verkostot
Maahanmuuttajille suunnattu aikuiskoulutustarjonta kootaan samaan paikkaan, esim. portaaliin. Yhteistyötahot sitoutuvat päivittämään portaaliin oman koulutustarjontansa	Koulutuksen järjestäjät, alueellinen Opin Ovi -projekti

4. Työyhteisöjen ja työnantajien monikulttuuristen valmiuksien kehittäminen

Päijät-Häme 2035 maakuntasuunnitelmassa¹ mainitaan, että maahanmuuttajien ja heidän osaamisensa saamiseksi alueen kehittämisen voimavaraksi tarvitaan monimuotoisuus- ja koulutusta alueen työnantajille ja yrittäjille sekä työyhteisöjen monimuotoisuusvalmennusta.

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Toteutetaan työyhteisöille ja esimiehille suunnattavia monikulttuurisuusvalmennuksia	Julkisen ja yksityisen sektorin henkilöstöhallinto, esimiehet ja koulutuksen järjestäjät
Vakiinnutetaan työpaikkaohjaajien koulutukseen monikulttuurisuusvalmennusosio	Yksityisen ja julkisen sektorin työorganisaatiot Tp-ohjaaja- koulutuksen järjestäjät
Toteutetaan yrittäjäjärjestöille kohdennettuja monikulttuurisuusvalmennuksia	Yrittäjäjärjestöjen johto ja koulutuksen järjestäjät
Järjestetään yrityksille neuvonta- ja ohjauspalveluja monikulttuurisuusasioissa	Koulutuksen järjestäjät, Alueellinen integraatiopalvelupiste

4.3 KOTOUTTAMINEN JA ETNISTEN SUHTEIDEN EDISTÄMINEN

Kotouttaminen ja etnisten suhteiden edistäminen -työryhmä (liite 1) aloitti työskentelyn perehtymällä erilaiseen kotouttamista koskevaan lainsäädäntöön ja erilaisiin selvityksiin, muihin asiakirjoihin sekä muistioihin. Niiden pohjalta tehtiin tilannekatsaus ja laadittiin SWOT-analyysi (liite 3c) sekä toimenpide-ehdotukset.

4.3.1 Nykytilanne

Maahanmuuttajaväestön määrä kasvaa nopeasti Suomessa sekä Päijät-Hämeessä. Maahanmuutto on tähän asti tapahtunut ensi sijassa muusta syystä kuin työn perusteella. Maahanmuuttajien kotoutumisen edistämistä koskeva

¹ Päijät-Häme 2035 Maakuntasuunnitelma. Päijät-Hämeen liitto. Maakuntahallitus 16.11.2009. Maakuntavaltuusto 7.12.2009

järjestelmä on suunniteltu keskeisesti tukemaan humanitaarisin perustein maahan muuttaneiden henkilöiden kotoutumista. Maahanmuuton kasvaessa ja monipuolistuessa sekä työperusteisen maahanmuuton lisääntyessä toimintaympäristö muuttuu ja tavoitteet sekä toimenpiteet tulee arvioida uudelleen. Kotouttaminen ja etnisten suhteiden edistäminen ovat osa kaikkea yhteiskunnan toimintaa.

Sisäasiainministeriö painottaa lisäksi alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalveluja. Päijät-Hämeessä näitä palveluja annetaan mm. oppilaitoksissa sekä kuntien ja työhallinnon normaalipalvelujen puitteissa. Lisäksi Alueellisessa integraatiopalvelupisteessä annetaan ohjausta ja neuvontaa kaikille Päijät-Hämeen alueella asuville maahanmuuttajille. Ohjausta ja neuvontaa sekä vapaa-ajan toimintaa järjestetään myös Monikulttuurikeskus Multi-Cultissa, joka on avoin kaikille päijäthämäläisille.

Heinolan ja Päijät-Hämeen työ- ja elinkeinotoimistoissa on työvoimaneuvoja, jotka ovat erikoistuneet maahanmuuttajien palveluihin. Heinolan sosiaalitoimessa työskentelee henkilö, joka on erikoistunut maahanmuuttoasioihin. Lahdessa toimii maahanmuuttajapalvelut, joka vastaanottaa kiintiöpakolaisia, myönteisen oleskelulupapäätöksen saaneita turvapaikanhakijoita sekä paluumuuttajia ja huolehtii heidän kotoutumisestaan.

Kotouttava toiminta on osa kaikkea toimintaa ja sitä tehdään varhaiskasvatuksessa, kouluissa, nuorisopalvelujen ja poliisin sekä seurakuntien järjestämänä, kulttuuri- ja liikuntatoimissa, järjestöissä jne. Kuntakyselyn perusteella Päijät-Hämeen kunnissa suhtaudutaan myönteisesti yhteistyön lisäämiseen maahanmuuttajien kotouttamisessa ja etnisten suhteiden edistämisessä. Varsinkin kunnat, joissa maahanmuuttajien määrä on suhteellisen pieni, toivotaan, että kotouttavia toimenpiteitä järjestettäisiin yhteistyönä. Lisäksi jatkossa on syytä pohtia, minkälaisia maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyviä palveluja olisi syytä keskittää.

Päijät-Hämeessä toimii useita hankkeita (liite 7), joiden avulla mm. kehitetään kotouttamistoimenpiteitä, ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä edistetään maahanmuuttajien työllistymistä ja lisätään tietoutta monikulttuurisuusasioissa.

Etnisten suhteiden edistäminen ja toimenpiteiden kehittäminen on erittäin tärkeä ja koko maakunnan asia. Tehtyjen kyselyjen perusteella alueella tulee kehittää konkreettisia ja uudenlaisia toimenpiteitä kotouttamisen kaksisuuntaisuuden edistämiseksi ja vuorovaikutuksen luomiseksi kantaväestön ja eri etnisiä ryhmiä edustavien tahojen kanssa.

4.3.2 Kotouttamisen tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset

Maahanmuuttopoliittisen ohjelman, johon sisältyy kotouttamisohjelma, tavoitteena on, että kotouttamistoimenpiteitä kehitetään sekä luodaan Päijät-Hämeen alueen maahanmuuttajille yhdenvertaiset ja entistä paremmat mahdollisuudet kotoutumiseen. Kotouttamistoimenpiteiden avulla edistetään Päijät-Hämeeseen muuttavien henkilöiden tuntemusta suomalaisesta yhteiskunnasta ja suomalaiseen yhteiskuntaan sitoutumista. Maahanmuuttajien sujuvaa kotoutumista edistetään nopealla sijoittumisella kieli- tai ammatilliseen koulutukseen, muuhun jatkokoulutukseen tai työmarkkinoille.

Kotouttaminen on hyvin monialaista toimintaa. Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, jossa ovat maahanmuuttajien ja viranomaisten lisäksi osallisina työ- ja muut lähiyhteisöt sekä koko yhteiskunta.⁴ On tärkeää, että kotouttamisen ja maahanmuuttajien palveluiden kehittäminen valtavirtaistetaan kaikille suunnattujen palveluiden kehittämisellä.

Maahanmuuttopoliittisen ohjelman avulla edistetään kaikkien maahanmuuttajien kotoutumista riippumatta maahanmuuton perusteesta sekä parannetaan jo alueella asuvien maahanmuuttajien palveluja. Onnistunut kotoutuminen vähentää syrjäytymisvaaraa ja sillä on merkitystä maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen turvallisuuden sekä yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden kannalta.

Päijät-Hämeen kunnissa järjestetään eri hallinnon aloilla kotouttavaa toimintaa. Kotouttamistoimenpiteitä lisätään ja kehitetään maakunnassa tiivistämällä kuntien välistä yhteistyötä maahanmuuttoasioissa.

⁴ Kotouttamislain kokonaisuudistushankkeen asettamisen taustaa sekä nykyainsäädännön osalta esille nousseita ongelmia. Sisäasiainministeriön Maahanmuutto-osaston muistio 14.4.2009

Kotouttamisen toimenpide-ehdotukset

Työryhmässä päädyttiin seuraaviin toimenpide-ehdotuksiin, joiden avulla pyritään parantamaan maahanmuuttajien kotoutumista sekä työntekijöiden ammatillisuutta. Maahanmuuttajille suunnatun kyselyn perusteella voidaan todeta, että erityisesti omankielisen tiedon saamisen tarve suomalaiseen yhteiskuntaan liittyvistä asioista on suuri. Maahanmuuttajat kokivat suurimpana kotoutumisen esteenä pitkän odotusajan suomen kielen koulutukseen sekä pitkät tauot jaksojen välillä. Suomen kielen puutteellinen osaaminen puolestaan hidastaa työelämään pääsyä ja kotoutumisprosessia.

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Laaditaan tarvittaessa kotoutumissuunnitelma kaikille kotouttamislain piirissä oleville	Sosiaalitoimi, työhallinto
Annetaan tarkempaa tietoa maahanmuuttajille kotoutumissuunnitelman tarkoituksesta ja kotoutumissuunnitelmaan sisällytetään asiakkaan kokonaisvaltainen tilanne sekä suunnitelmaa seurataan tarvittaessa	Sosiaalitoimi, työhallinto
Annetaan mahdollisimman nopeasti informaatiota Suomen yhteiskunnan tavoista	Päijät-Hämeen kunnat, työhallinto, seurakunta, kouluttajat, 3. sektori, poliisi
Tuetaan oman kulttuurin säilyttämistä Suomen lakeja noudattaen	Päijät-Hämeen kunnat, seurakunta, kouluttajat, 3. sektori
Tuetaan omatoimisuutta (kieliopinnot)	Sosiaalitoimi, työhallinto, kouluttajat, seurakunta
Edistetään nopeaa pääsyä kielikurssille/kielikoulutukseen	Työhallinto, Päijät-Hämeen kunnat, muu julkinen sektori, kouluttajat, vapaa sivistystyö, 3. sektori
Ohjataan kohdennetusti kursseille	Ohjaavat tahot
Selvitetään mahdollisuutta maahanmuuttajien peruskouluopintoihin	Valtion hallinnon taso/ OPM/Opetushallitus
Lisätään tiedotusta, erityisesti oman kielistä	Kaikki maahanmuuttotyötä tekevät tahot
Lisätään rinnasteisia toimenpiteitä	Kouluttajat, Päijät-Hämeen kunnat
Työntekijöille järjestetään tulkinkäyttökoulutusta	Päijät-Hämeen kuntatyönantajat, Lahden seudun tulkkikeskus
Työntekijöille järjestetään koulutusta monikulttuurisuusasioissa	Päijät-Hämeen kuntatyönantajat
Lisätään yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa	Päijät-Hämeen kuntien ja työhallinnon työntekijät, kouluttajat, muut viranomaistahot
Päivitetään Lahden kaupungin maahanmuuttaja-opas / laaditaan Päijät-Hämeen maahanmuuttaja-opas eri kielillä tulostettavana nettiversiona (ALIPIn ja kuntien sivuilla) (päivitys yhteistyössä oppilaitoksen kanssa)	Alueellinen integraatiopalvelupiste (ALIPi)
Turvataan riittävät työntekijäresurssit mm. työhallinnossa ja sosiaalitoimessa sekä koulutuksessa	Päijät-Hämeen kuntien, työhallinnon ja kouluttajien työnantajat

4.3.3 Etnisten suhteiden tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset

Hyvien etnisten suhteiden kehittäminen otetaan huomioon kaikessa yhteiskuntapoliittisessa suunnittelussa Päijät-Hämeen alueella. Väestöryhmien välisten suhteiden myönteistä kehitystä tuetaan ja sen tulee olla kiinteä osa esimerkiksi työllisyyspolitiikkaa, asuntopolitiikkaa ja syrjäytymisen ehkäisyä. Erityistä huomiota kiinnitetään varhaiskasvatuksessa ja kouluissa vallitseviin asenteisiin. Lapsiin ja nuoriin liittyvät syrjimättömyysasiat on huomioitu Lapset ja nuoret -työryhmän toimenpide-ehdotuksissa.

Monikulttuurisessa yhteiskunnassa yhdenvertaisuuskysymykset ovat kaikkien alueen asukkaiden, viranomaisten, järjestöjen ja muiden tahojen yhteinen asia. Tavoitteen toteutumista edistetään lisäämällä koulutusta ja tiedottamista yhdenvertaisuuteen liittyvissä asioissa. Jokaisen on tärkeää kiinnittää huomiota omiin asenteisiinsa.

Päijät-Hämeessä toimitaan Etelä-Suomen alueellisen ETNON tavoitteiden mukaisesti, jotka ovat:

1. edistää hyviä etnisiä suhteita alueellisella ja paikallisella tasolla
2. edistää eri tahojen vuorovaikutusta ja etnisten vähemmistöjen järjestötoimintaa
3. tehdä aloitteita hyviä etnisiä suhteita ja yhdenvertaisuutta edistäviksi toimenpiteiksi alueellisella ja paikallistasolla
4. tarjota alueellista ja paikallista näkemystä työjaoston ja valtakunnallisen neuvottelukunnan toimintaan
5. tehdä alueellisella ja paikallisella tasolla tunnetuksi maahanmuuttopolitiikkaa ja etnistä yhdenvertaisuutta ja etnistä monimuotoisuutta yhteiskunnan voimavarana

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Alipin vakinaistaminen (kaikille maahanmuuttajille yhdenvertaiset palvelut)	Lahden kaupunki ja muut Päijät-Hämeen kunnat
Lisätään yleisesti tietoutta monikulttuurisuusasioissa	Päijät-Hämeen kunnat, ELY-keskus, poliisi, seurakunnat, kouluttajatahot, TE-toimistot, 3. sektori
Lisätään koulutusta monikulttuurisuusasioissa työntekijöille	Työnantajatahot
Pyritään ennaltaehkäisemään kulttuurien välisiä konflikteja, myös eri ryhmien kesken -> kahdensuuntainen kotouttaminen (erilaisten kulttuurien tuntemuksen lisääminen)	Kuntien sosiaalitoimi, nuorisotoimi, varhaiskasvatuspalvelut, perusopetus, työhallinto, poliisi
Edesautetaan maahanmuuttajien omaa aktivoitumista	Päijät-Hämeen kunnat, kouluttajatahot, TE-toimistot, seurakunnat, 3. sektori, kaikki tahot
Maahanmuuttajien yhdistystoiminnan tukeminen	Päijät-Hämeen kunnat
Keskustelukulttuurin vapauttaminen maahanmuuttopolitiikan suhteen	Media
Lisätään vuoropuhelua turvallisuusasioissa poliisin ja maahanmuuttajien välillä, mm. tulkkipalvelujen avulla	Päijät-Hämeen kihlakunnan poliisilaitos
Lisätään vuoropuhelua eri uskontojen välillä	Seurakunnat
Tuetaan erilaisia tapahtumia (Rasismien vastainen päivä, Kansainvälinen Kaamosjuhla, kansainvälinen kalenteri)	Nuorisotoimi, kulttuuritoimi, sosiaalitoimi
Kehitetään uusia tapoja toimia yhdessä eri etnisten ryhmien kesken	Kaikki maahanmuuttotyötä tekevät tahot
Ohjataan maahanmuuttajia erilaiseen yhteistoimintaan (harrastustoiminta, liikunta)	Sosiaalitoimi, nuorisopalvelut, liikuntatoimi, seurakunta, Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu, vapaan sivistystyön toimijat

Järjestetään kuulemistilaisuuksia maahanmuuttajille 1 - 2 kertaa vuodessa	Sosiaalitoimi, nuorisotoimi, seurakunta
Järjestetään nettikyselyjä 1 – 2 kertaa vuodessa	Alueellinen integraatiopalvelupiste
Perustetaan maahanmuuttajaneuvosto (maahanmuuttajien kuulemiselin)	Päijät-Hämeen kunnat

4.4 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLTO

Maahanmuuttotyöryhmä, joka oli yksi Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymän Hoito-, palvelu- ja toimintaprosessin uudistaminen -osahankkeen työryhmistä ja johon kuului jäseniä Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymästä, Oivasta, Heinolasta ja Lahdesta oli kokoontunut vuoden ajan. Sosiaali- ja terveydenhuollon -työryhmä (liite 1) oli loogista perustaa jo toiminnassa olevan työryhmän pohjalta täydentämällä sitä Lahden kaupungin sosiaalitoimen sekä terveydenhuollon edustajilla. Myöhemmin kokoontui mielenterveystyöryhmä (liite 1) pohtimaan erityisesti, miten mielenterveysongelmista kärsivien maahanmuuttajien palveluja voitaisiin kehittää.

Molemmissa työryhmissä kartoitettiin ensin nykytilanne ja sen pohjalta laadittiin SWOT-analyysi (liite 3d) sekä toimenpide-ehdotukset.

4.4.1 Nykytilanne

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut

Maahanmuuttajat asioivat Päijät-Hämeessä sosiaali- ja terveydenhuollossa pääsääntöisesti normaalipalveluissa. Lahdessa toimii sosiaalitoimen erityispalvelujen alaisuudessa erillinen yksikkö, maahanmuuttajapalvelut, joka vastaanottaa kiintiöpakolaisia (kiintiö 20/vuosi), myönteisen oleskelulupapäätöksen saaneita turvapaikanhakijoita ja paluumuuttajia entisen Neuvostoliiton alueelta. Pakolaiset ovat maahanmuuttajapalvelujen asiakkuudessa noin kolme vuotta ja paluumuuttajat 1 - 2 vuotta. Lahdessa työskentelee maahanmuuttajien terveydenhoitaja, joka hoi-
taa pakolaisten ja paluumuuttajien alkuvaiheen terveystarkastukset. Muulla perusteella maahan muuttaneet asioivat perusterveydenhuollossa.

Heinolassa maahanmuuttajien palvelut hoidetaan osana muuta sosiaalityötä. Heinolan kaupungin sosiaalikeskuk-
sessa työskentelee sosiaaliohjaaja, jonka työpanoksesta osa on suunnattu erityisesti maahanmuuttajille. Asiakkuu-
den kesto vaihtelee tarpeen mukaan.

Päijät-Hämeessä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut on lisäksi järjestetty kahden peruspalvelukeskuksen Oivan ja Aavan toimesta. Peruspalvelukeskus Oiva (liikelaitos) vastaa Asikkalan, Hollolan, Hämeenkosken, Kärkölän ja Padasjoen kuntien sosiaali- ja perusterveydenhuollon palvelujen järjestämisestä. Päijät-Hämeen sosiaali- ja ter-
veysyhtymän peruspalvelukeskus Aava (taseyksikkö) tuottaa jäsenkunnille lähi- ja keskitettyinä palveluina sosiaa-
li- ja perusterveydenhuollon palveluja. Peruspalvelukeskus Aava tuottaa ko. palvelut Päijät-Hämeen alueella Art-
järven, Orimattilan, Nastolan, Hartolan ja Sysmän kunnille.

Lahdessa sijaitsevassa Alueellisessa integraatiopalvelupisteessä (Alipi) annetaan ohjausta ja neuvontaa myös so-
siaali- ja terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa kaikille Päijät-Hämeen alueen maahanmuuttajille. Käytäntö on osoitti-
tanut, että neuvonta ja ohjaus ovat tarpeellisia edellä mainituissa palveluissa. Maahanmuuttajien on joskus vaikeaa
hahmottaa, minkä palveluntuottajan puoleen tulee kääntyä missäkin asiassa.

Maahanmuuttajat kohtaavat joskus normaalipalveluissa asioidessaan ongelmia, jotka voivat johtua kielitaidon puut-
teesta sekä huonosta palvelujärjestelmien tuntemuksesta. Tehdyn kyselyn mukaan maahanmuuttajat kaipaisivat
enemmän tietoa suomalaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmästä. Kuntakyselyn tulokset osoitti-
vat, että maahanmuuttajat käyttävät suhteellisen vähän esim. vammaispalveluja. Tämä voi johtua siitä, että palve-
luista ei olla tietoisia.

Päijät-Hämeessä tuotetut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut toimivat kyselyyn vastanneiden mielestä suhteelli-
sen hyvin. Sosiaalihuollon palvelut toimivat vastaajien mielestä jonkin verran paremmin kuin terveydenhuollon pal-

velut. Terveydenhuollon palveluihin pääsy koettiin joskus hankalaksi. Kuntakyselyn vastaukset tukevat maahanmuuttajien käsitystä palvelujen toimivuudesta. Kuntien vastausten perusteella sosiaalihuollossa maahanmuuttajille varataan useammin pidempi asiointiaika (n. 1,5-kertainen kantaväestöön verrattuna) kuin terveydenhuollossa. Tulkin käyttö on myös yleisempää sosiaalihuollossa.

Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden mielenterveystarpeet jäävät nykyisessä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmässä vaille erityishuomiota. Varsinkin turvapaikanhakijoilla ja vasta maahan tulleilla pakolaisilla masennus ja traumaperäinen stressireaktio ovat yleisiä. Alueella ei ole erillistä maahanmuuttajille suunnattua mielenterveystyön yksikköä, jossa voitaisiin ottaa huomioon maahanmuuttajien erityisongelmat. Jonot valtakunnallisiin hoitoyksiköihin, kuten Helsingissä sijaitsevaan Kidutettujen Kuntoutuskeskukseen ovat pitkät.

Kotouttamispalvelut

Kotouttamislain mukaan kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta. Kunta järjestää kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä ja palveluja maahanmuuttajille. Maahanmuuttaja, sosiaalitoimen edustaja ja työ- ja elinkeinotoimiston työvoimaneuvoja laativat yhdessä kotoutumissuunnitelman. Jos maahanmuuttaja on työvoiman ulkopuolella, maahanmuuttaja ja sosiaalitoimen edustaja laativat yhdessä suunnitelman. Tarvittaessa käytetään tulkkia.

Kuntakyselyn mukaan yhteistyö sosiaalitoimen ja työhallinnon välillä kotouttamistoimenpiteiden ja kotoutumissuunnitelmien laatimisen kohdalla toteutuu parhaiten Lahdessa ja Heinolassa. Kummassakin kunnassa työskentelee sekä sosiaalitoimessa että työ- ja elinkeinotoimistossa henkilöitä, jotka ovat erikoistuneet maahanmuuttoasioihin.

Valtakunnallisessa maahanmuuttopolitiikassa erityistä huomiota kiinnitetään mm. nuorten, kotiäitien ja iäkkäiden maahanmuuttajien kotoutumiseen ja sen tukemiseen. Edellä mainittujen ryhmien lisäksi on perusteltua järjestää erityispalveluja pakolaisille, myönteisen oleskelulupapäätöksen saaneille turvapaikanhakijoille, paluumuuttajille sekä mielenterveyspalveluja tarvitseville maahanmuuttajille.

4.4.2 Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset

Kotouttaminen

Kuntien sosiaalitoimen asiakkuudessa ja kotouttamislain piirissä oleville maahanmuuttajille laaditaan kotouttamislain mukainen kotoutumissuunnitelma ja sen toteutumista seurataan tarvittaessa. Kaikkien maahanmuuttajaryhmien tulee olla yhdenvertaisessa asemassa riippumatta maahan muuton syystä ja Suomessa asumisajasta. Nuorten, kotiäitien, sairaiden, vammaisten ja iäkkäiden maahanmuuttajien erityistarpeet huomioidaan ja heille kehitetään kotouttamistoimenpiteitä.

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi	Ehdotus indikaattoriksi
Kaikkia kotouttamislain piirissä olevia informoidaan oikeudesta kotoutumissuunnitelmaan	Päijät-Hämeen kunnat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava, TE-toimistot	
Kaikille sosiaalitoimiston asiakkuudessa ja kotouttamislain piirissä oleville tehdään kotoutumissuunnitelma ja sen toteutumista seurataan	Päijät-Hämeen kunnat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava	Kotoutumissuunnitelman tekeminen (2 kk:n kuluessa) ja tarkistus on tehty lukumäärä ja %, on tarkistettu %, toteutuuko suunnitelma %
Nuoret, kotiäidit, sairaat ja vammaiset sekä iäkkäät otetaan erityisesti huomioon kotouttamistoimenpiteiden osalta	Päijät-Hämeen kunnat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava	Kotouttamistoimenpiteiden piirissä olleiden lukumäärä vuositasolla
Terveydenhoidon ammattilainen pyydetään tarvittaessa mukaan, kun laaditaan kotoutumissuunnitelma	Päijät-Hämeen kunnat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava	

Tiedottaminen, ennalta ehkäisevä toiminta ja yhteistyö

Maahanmuuttajille tiedotetaan riittävästi suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmästä tarvittaessa selkokielellä tai heidän omalla äidinkielellään. Ennaltaehkäisevää toimintaa kehitetään sekä sosiaali- että terveydenhuollossa.

Päijät-Hämeen eri palvelujen tuottajien, kuten kuntien, Oivan ja Aavan, eri viranomais- sekä muiden tahojen, kuten 3. sektorin yhteistyötä maahanmuuttoasioissa tullaan lisäämään palvelujen laadun parantamiseksi.

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Yleinen tiedottaminen sosiaali- ja terveydenhuollon ja muista palveluista (infopaketti eri kielillä)	Päijät-Hämeen kunnat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava
Tiedottaminen maahanmuuttajille oikeuksista ja velvollisuuksista	Päijät-Hämeen kunnat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava, työhallinto, poliisi
Kehitetään ennaltaehkäisevää ja kuntouttavaa toimintaa - mm. ennaltaehkäisevä terveystoiminta	Päijät-Hämeen kunnat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava, vapaa sivistystyö
Lisätään verkostoitumista ja moniammatillista yhteistyötä	Päijät-Hämeen kunnat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava, 3. sektori ja muut tahot
Muodostetaan yhdyshenkilöverkosto viranomais- tahoille maahanmuuttajien mielenterveysasioissa	Päijät-Hämeen kunnat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava, Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö, Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä
Lisätään yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa	Päijät-Hämeen kunnat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava, sosiaali- ja terveydenhuollon -työryhmä

Asiakkaan ja työntekijöiden oikeudet sosiaali- ja terveydenhuollossa

Kielitaito ja sen puuttuminen ovat osoittautuneet keskeisiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käytön hankaloittajiksi alkuvaiheen jälkeenkin. Maahanmuuttajataustaisten terveyspalvelujen sujuvuutta tullaan edistämään riittävän ajankäytön ja tulkin käytön sekä erikielisten esitteiden avulla. Tulkin käyttöä tullaan lisäämään myös maahanmuuttajien sekä työntekijöiden oikeusturvan takaamiseksi sekä väärinkäsitysten välttämiseksi.

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Kaikille maahanmuuttajille taataan oikeus saada tarvittaessa tulkkipalveluja sosiaali- ja terveydenhuollossa	Päijät-Hämeen kunnat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava, Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä
Maahanmuuttaja-asiakkaille voidaan varata pidempi asiointiaika, joka on sekä työntekijän että asiakkaan oikeus	Päijät-Hämeen kuntatyönantajat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava, Päijät-Hämeen kuntatyöntekijät
Vaihtoehtoisesti kiertävä sosiaaliohjaaja tai erityis- ja omankielisiä palveluja 1. mielenterveysongelmallisille maahanmuuttajille (välitystilä tai mielenterveysasioihin erikoistuneita työntekijöitä/oma hoitoyksikkö) 2. iäkkäille maahanmuuttajille (omakielisiä palveluja, suurin ryhmä venäjänkieliset)	Päijät-Hämeen kunnat yhdessä (peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava)

Henkilöstön koulutus ja konsultaatiomahdollisuudet maahanmuuttoasioissa

Alueellisen integraatiopalvelupisteen toiminta vakinaistetaan maahanmuuttoasioiden erityisosaamisen säilyttämiseksi Päijät-Hämeessä. Muut kunnat voivat tiiviimmin hyödyntää Lahden kaupungin maahanmuuttajapalvelujen erikoisosaamista esim. myönteisen oleskelulupapäätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden vastaanotossa määrin kasvaessa. Tulkkien ammattitaitoa edistetään jatkossa suunnitellummin.

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
ALIPIn toiminnan vakinaistaminen ja Lahden kaupungin maahanmuuttajapalvelujen erityisosaamisen hyödyntäminen	Lahden kaupunki ja kaikki Päijät-Hämeen kunnat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava
Henkilöstölle järjestetään lisäkoulutusta monikulttuurisuusasioissa (toistuvaa)	Päijät-Hämeen kuntatyönantajat, peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava, Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveystyöntekijät
Tulkeille järjestetään työhönuohtusta ja lisäkoulutusta (esim. käsitteet, terminologia)	Lahden kaupunki

4.5. LAPSET JA NUORET

Lahdessa ovat jo pitkään toimineet Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset päivähoitossa -työryhmä sekä Maahanmuuttajien parissa työtä tekevien työryhmä. Maahanmuuttopolitiittisen ohjelman laatimista varten näitä kahta työryhmää täydennettiin uusilla jäsenillä. Lasten ja nuorten tilannetta katsottiin tarpeelliseksi käsitellä kahdessa työryhmässä: Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus sekä Maahanmuuttajien lapset (liite 1).

Molemmissa työryhmissä kartoitettiin nykytilanne ja tehtiin SWOT-analyysi (liite 3e), joiden pohjalta laadittiin toimenpide-ehdotukset.

4.5.1 Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus

4.5.1.1 VARHAISKASVATUKSEN JA ESIOPETUKSEN NYKYTILANNE

Käytännöt ja resurssit vaihtelevat Päijät-Hämeen eri kunnissa, kuten maahanmuuttajalasten määrätkin. Kuntakyselyn perusteella maahanmuuttajataustaisten lasten erityistarpeet pyritään ottamaan huomioon käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa maahanmuuttajalasten tarpeet huomioidaan mm. tuottamalla materiaalia, antamalla lapsille kielellistä kuntoutusta ja palkkaamalla äidinkieliä avustajia. Äidinkielen avustajan tehtävä päiväkodissa on tukea lapsen oman äidinkielen kehittymistä ja edistää lapsen eheän kaksikielisen ja kulttuurisen identiteetin muodostumista. Tarvittaessa käytetään tulkkipalveluja.

Lahden kaupungissa lapsen varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelmiin, jotka laaditaan yhdessä vanhempien kanssa, kirjataan tavoitteet ja suunnitelma siitä, miten lapsen äidinkielen ja suomen kielen kehitystä tuetaan. Muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvilla lapsilla tulee olla mahdollisuus opiskella suomea luonnollisessa vuorovaikutuksessa suomenkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Järjestelmällinen suomi toisena kielenä opetus alkaa lapsen tullessa päivähoitoon.

Lapsen kielelliset taidot, kielen käyttäminen ja ymmärtäminen arvioidaan. Suomen kielen arviointi tapahtuu havainnoimalla lapsen sanavarastoa, oikeakielisyyttä sekä sitä miten lapsi ilmaisee ajatuksensa, tunteensa ja tahtonsa. Lapselle laaditaan henkilökohtaiset tavoitteet, joiden toteutumista tuetaan ja seurataan. Lapsen suomen kielen taito arvioidaan arviointilomakkeella, joka annetaan lapsen vanhemmille, jotka toimittavat sen perusopetukseen.

Lapsen kielellinen kehitys liittyy läheisesti lapsen yleiseen kehitykseen. Muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvien lasten kanssa työskenteleviltä aikuisilta vaaditaan erityistä herkkyyttä kohdata lapsi sekä eri kulttuurien ymmärtämistä. Aikuisen puhuman kielen tulee olla selkeää ja hyvää puhekieltä.

4.5.1.2 TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Suomen kielen taito on portti suomalaiseen kulttuuriin. Vieraskielisten lasten oppimisen päämääränä on sellaisten perustaitojen saavuttaminen, joilla he pystyvät toimimaan ja oppimaan suomalaisessa kieliympäristössä. Tavoitteena on toimiva kaksikielisyys. Tavoitteena on myös, että lapsi on saavuttanut esiopetusvuonna mahdollisimman hyvän suomen kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla, jotta lapsi pystyy siirtymään perusopetukseen. Maahanmuuttajalasten oman äidin kielen oppimista tuetaan ja suomi toisena kielenä opetusta kehitetään.

Maahanmuuttajalasten vanhempien tukea lisätään ja pyritään ennaltaehkäisemään ongelmatilanteita. Palveluneuvontaa kehitetään yhdessä eri tahojen kanssa.

Kuntakyselyssä tiedusteltiin, olisiko mielestänne tarpeen sopia Päijät-Hämeen kunnissa yhteisistä maahanmuuttajataustaisten lasten toimintamalleista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Osa kunnista oli sitä mieltä, että yhteinen malli olisi hyvä. Joidenkin kuntien mielestä tarvittaisiin yhteistä koulutusta ja yhdessä kunnassa toivottiin yhteisiä palveluja vasta muuttaneiden kielenoppimisen osalta.

Päijät-Hämeen kuntien välistä yhteistyötä tiivistetään. Lisäksi tutkitaan mahdollisuutta luoda yhteiset linjaukset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Henkilökunnan valmiuksia parannetaan järjestämällä koulutusta.

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Tuetaan maahanmuuttajaperheitä varhaisessa vaiheessa, jotta ehkäistään mahdollinen syrjäytyminen (varhainen puuttuminen)	Päijät-Hämeen kuntien varhaiskasvatuspalvelut
Palveluneuvonnan kehittäminen (ensikontakti tärkeä) yksikön sisällä sekä yhteistyötahojen kanssa	Päijät-Hämeen kuntien varhaiskasvatuspalvelut
Äidinkielisten avustajien määrän lisääminen	Päijät-Hämeen kuntien varhaiskasvatuspalvelut
Vanhempien tukeminen lasten oman äidinkielen säilyttämisessä	Päijät-Hämeen kuntien varhaiskasvatuspalvelut
Yhteistyössä perusopetuksen kanssa kehitetään äidinkielen ja suomi toisena kielenä opetusta	Päijät-Hämeen kuntien varhaiskasvatuspalvelut yhteistyössä perusopetuksen kanssa
Sovitaan Päijät-Hämeen kunnissa yhteisistä toimintamalleista maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa	Päijät-Hämeen kuntien varhaiskasvatuspalvelut
Henkilöstön kouluttaminen	Päijät-Hämeen kuntien varhaiskasvatuspalvelut

4.5.2 Perusopetus

4.5.2.1 NYKYTILANNE

Päijät-Hämeessä järjestetään peruskouluun valmistavaa opetusta Lahdessa. Se on tarkoitettu oppilaille, joiden suomenkieli ei vielä riitä oman lähikoulun perusopetuksen ryhmässä opiskeluun. Yleensä nämä oppilaat ovat juuri Suomeen muuttaneita maahanmuuttajia.

Valmistavan opetuksen oppilaalle tehdään oma opinto-ohjelma. Siinä määritellään hänen lähtötasonsa, tavoitteet, opiskeltavat aineet, integrointi perusopetuksen ryhmiin, henkilökohtaisen ohjauksen järjestäminen ja mahdolliset muut tukitoimet. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaan ikä, oppimisvalmiudet ja oppimistausta.

Maahanmuuttajien oman äidinkielen/kotikielen opetusta Lahdessa järjestetään suurimmissa kielissä 2h/vk. Opetusryhmän minimikoko on lukukauden alussa 4 oppilasta. Tämä opetus rahoitetaan osin ministeriön erillishoiduksella pidettyjen opetustuntien mukaan. Ryhmissä käy myös naapurikuntien oppilaita. Alle 4 vuotta maassa olleet maahanmuuttajat saavat myös samoin erillishoidteista s2/tukiopetusta (MMTO).

4.5.2 TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Uusi perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma otetaan käyttöön koko Päijät-Hämeessä. Perusopetukseen valmistava opetus keskitetään. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden oman äidinkielen ja s2-opetusta kehitetään yhdessä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä alueellisesti.

Erytystä huomiota tullaan kiinnittämään maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ohjaamiseen, erityisesti nivelvaiheissa (esim. kahden koulutusasteen välinen taitekohta) oleviin.

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Perusopetukseen valmistavaan opetukseen laaditaan yhteinen opetussuunnitelma Päijät-Hämeessä	Päijät-Hämeen sivistystoimen johtajien ohjausryhmä
Perusopetukseen valmistava opetus toteutetaan keskitetysti yhdessä tai kahdessa kunnassa	Päijät-Hämeen kuntien opetus/sivistystoimet
Kehitetään oman äidinkielen opettamista	Päijät-Hämeen kuntien opetus/sivistystoimet
Tehostetaan maahanmuuttajaoppilaan ohjausta perusopetuksen loppuvaiheessa	Päijät-Hämeen kuntien opetus/sivistystoimet
Perustetaan alueellinen opinto-ohjaajan virka, jonka vastuualueena alueellinen maahanmuuttajaoppilaiden ohjaus	Päijät-Hämeen kuntien opetus/sivistystoimet

4.5.3 Maahanmuuttajanuoret

4.5.3.1 NYKYTILANNE

Maahanmuuttajataustaisten nuorten tilanne on Päijät-Hämeessä suhteellisen hyvä. Maahanmuuttajat kokevat Päijät-Hämeen rauhalliseksi ja suvaitsevaisesti paikaksi. Nuorten keskuudessa esiintyy kuitenkin jonkin verran asenteellisuutta maahanmuuttajia kohtaan. Lahden nuorisopalvelujen saaman hankerahoituksen puitteissa on tarkoitus kehittää pienryhmätoimintaa ja järjestää suvaitsevaisuutta edistäviä ennaltaehkäiseviä työpajoja kouluilla.

Kuntakyselyn mukaan nuoret käyttävät kuntien nuorisolle tarjoamia palveluja, kuten nuorisotalot (nuokut). Maahanmuuttajanuorille on järjestetty monikulttuurista toimintaa, esim. Multi-Cultissa erilaisia harrastusryhmiä. Vaikka toimintaa jo järjestetään, maahanmuuttajanuoret toivoisivat enemmän omankielistä tarjontaa ja tiedotusta.

Maahanmuuttajanuorille on myös tarjolla seudullista toimintaa. Seudullisella yhteistyöllä tarkoitetaan Lahden ja ympäristökuntien eli Asikkalan, Heinolan, Hollolan, Orimattilan ja Nastolan kanssa yhteistyönä nuorille suunnattujen vapaa-ajan palveluiden toteuttamista. Eri tahojen yhteistyössä toteutettavaa ennaltaehkäisevää toimintaa myös tarvitaan lisää.

Maahanmuuttajanuoret, jotka muuttavat Suomeen 16 -17-vuoden iässä ovat tutkimusten mukaan syrjäytymisvaarassa. Nuorille, jotka ovat muuttaneet paikkakunnalle suorittuaan peruskoulun kotimaassaan, on ollut tarjolla kotoutumiskoulutusta Lahden kansanopistossa, mutta paikkoja ei ole ollut riittävästi ja koulutukseen ei ole voinut päästä kesken lukukauden.

Lahden seudulla ja muualla Päijät-Hämeessä tehdään yhteistyötä, alueella toimii erilaisia hankkeita ja järjestetään toimintaa, mutta millään taholla ei ole kokonaiskäsitystä eikä toimintoja ole koottu yhteen paikkaan. Yhteistyötä on tarpeen tiivistää ja lisätä informaatiota.

4.5.3.2 TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Suvaitsevaisuutta tullaan lisäämään Päijät-Hämeessä. Seudullinen yhteistyö laajennetaan toimimaan koko Päijät-Hämeen alueella ja tiedotusta parannetaan. Syrjäytymisvaarassa oleville nuorille järjestetään ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä, erityisesti 16 -17-vuotiaiden asema huomioidaan.

1. Suvaitsevaisuutta lisäävät toimenpiteet nuorille

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Asennekasvatus 5 – 6 lk. alkaen: esimerkiksi toimintakokemusmenetelmän soveltaminen Tiivistetään koulujen ja nuorisopalvelujen välistä yhteistyötä	Päijät-Hämeen kuntien opetus/sivistystoimet, nuorisotoimi, sosiaalitoimi, poliisi, seurakunnat

2. Seudullisen yhteistyön vahvistaminen

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Monikulttuurisen nuorisotyön käytänteitä jaetaan koko Päijät-Hämeen alueelle. Asiaa käsitellään seudullisessa nuorisotyön johtoryhmässä ja otetaan huomioon vuosisuunnitelmassa.	Seudullisen nuorisotyön johtoryhmä, Päijät-Hämeen kuntien nuorisotoimet
Jo olemassa olevien seudullisten yhteistyömuotojen vahvistaminen ja niistä tiedottaminen muille toimijoille	Seudullisen nuorisotyön johtoryhmä, Maahanmuuttajanuorten parissa työtä tekevien työryhmä, Päijät-Hämeen kuntien nuorisotoimet
Tietojen kokoaminen ja päivittäminen yhteiseen maakunnalliseen tietokantaan (erilaiset palvelut ja toiminnot tehdään tunnetuksi)	Päijät-Hämeen kuntien nuorisotoimet

3. Ennaltaehkäisevät toimenpiteet

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
Kohdennettua tiedottamista maahanmuuttajanuorille suunnatuista palveluista	Lahden kaupungin maahanmuuttajapalvelut, nuorisopalvelut, opinto-ohjaus
Tukihenkilötoiminnan/vertaistukitoiminnan vahvistaminen. Nuorten tukihenkilöiden saaminen mukaan toimintaan. Yhteistyö sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten kanssa: tutkitaan opiskelijoiden mahdollisuuksia toimia vertaistukena osana tutkintoihin kuuluvia monikulttuurisuusopintoja	Päijät-Hämeen kuntien nuorisotoimet, Maahanmuuttajanuorten parissa työtä tekevien työryhmä
Saattaen vaihtoa ja nivelvaihteyttä tehostetaan palveluntarjoajien kesken	Päijät-Hämeen kuntien sivistystoimet/nuorisotoimet, opinto-ohjaus
Lisätään jalkautuvaa työtä ja jalkautuvien toimijoiden välistä yhteistyötä	Nuorisopalvelujen etsivätyö, sosiaalitoimi, poliisi ja seurakunta

4. Koulutus

Toimenpide-ehdotus	Ehdotus vastuutahoksi
16 - 17-vuotiaiden, vasta maahan tulleiden nuorten alkuvaiheen koulutuksen ja täydentävien perusopintojen turvaaminen ja koulutuspaikkojen lisääminen (nuorten oma kotouttamisohjelma)	Päijät-Hämeen kunnat (osallistuminen rahoitukseen), kansanopistot
Non-stop-mallin kehittäminen niin, että kesken lukuvuoden maahan tulleet nuoret eivät joudu odottamaan opiskelupaikkaa	Koulutuksen järjestäjät (kansanopistot)

5. OHJELMAN TOTEUTUKSEN SEURANTA

Kotouttamislain kokonaisuudistus on valmisteilla ja tavoitteena on uudistuksen voimaantulo vuonna 2011. Tästä syystä Päijät-Hämeen maahanmuuttopoliittisen ohjelman tarkistaminen on tarpeen lakiuudistuksen myötä. Ohjelman täydentämistä ja linjausten tekoa tarvitaan myös humanitaarisen maahanmuuton käsittelyyn. Lisäksi ohjelman toimenpide-ehdotusten priorisointi ja aikataulutus on tarpeen maakuntaohjelman laadinnan yhteydessä

Päijät-Hämeen maahanmuuttopoliittiseen ohjelmaan kerätään seurantatietoa sisäasiainministeriölle tuotettavasta tiedosta, maakunnassa tapahtuvasta kehityksestä ja kuntakohtaisesta toiminnasta. Seurantaa varten kootaan tiedot kunnista ja ne raportoidaan maakuntahallitukselle.

Sisäasiainministeriö on kehittämässä kotouttamisen ja arvioinnin seurantajärjestelmää. Kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurantajärjestelmä kootaan viidestä komponentista:

- elinolojen seuranta
- palveluntarjonta
- kotouttamisen tilan seuranta
- palveluiden käyttö
- etnisten suhteiden kehittyminen

Sisäasiainministeriön seurantajärjestelmä ei sisällä maahanmuuttajien työllisyyteen ja yrittäjyyteen liittyviä asioita, joten niitä pyritään seuraamaan luvussa 4.1.3 asetettujen seurantaindikaattorien mukaisesti. Keskeistä on kuitenkin pyrkiä ensin kehittämään tilastointia siten, että seurantatietoja olisi saatavilla.

Ohjelman seurannasta ei vielä ole tehty virallisia päätöksiä. Ohjausryhmän kokouksessa 8.12.2009 keskusteltiin, että ohjausryhmä jatkaisi toimintaansa ja asiasta tehdään esitys maakuntahallitukselle. Osittain seuranta tultaneen järjestämään niin, että ohjelman laadinnassa käytetyt työryhmät jatkavat toimintaansa, kokoontuvat muutamia kertoja vuosittain ja seuraavat esitettyjen toimenpiteiden toteutumista sekä muuta työryhmän aihepiiriin kuuluvaa kehitystä.

TIIVISTELMÄT (suomi, englanti, venäjä, viro, arabia → käännökset tulevat vasta lopulliseen versioon)

Päijät-Hämeessä oli 31.12.2008 lähes 200 000 asukasta, joista ulkomaan kansalaisia oli n. 4 200 eli 2,1 % väestöstä. Suurin ryhmä on entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneet, joita on yli puolet maakunnan maahanmuuttajista. Vieraskielisiä maakunnassa oli kaikkiaan yli 5 500.

Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen ja muuton syiden monipuolistuminen sekä toisaalta alueen väestön ikääntymisen aiheuttama uhka työvoiman riittävyydestä ja huoltosuhteen heikkenemisestä loivat tarpeen alueellisen maahanmuuttopolitiikan kehittämiseen.

Päijät-Hämeen maakuntahallitus päätti maaliskuussa 2009 käynnistää maakunnan ensimmäisen yhteisen maahanmuuttopolitiittisen ohjelman laadinnan ja asettaa sitä ohjaamaan ohjausryhmän. Ohjelma työstettiin ALIPI-hankkeen henkilöstön toimesta. ALIPI on Lahden kaupungin hallinnoima, osittain Euroopan sosiaalirahaston rahoittama hanke, jonka tavoitteena on mm. aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa tukevien rakenteiden vahvistaminen Päijät-Hämeessä.

Ohjelman sisältö tuotettiin viiden eri teeman ympärille kootuissa asiantuntijaryhmissä, joissa oli mukana myös maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Ohjelman edistymisestä tiedotettiin alueen tiedotusvälineille. Ennen luonnoksen kirjoittamista järjestettiin seminaari, johon kutsuttiin työryhmien jäsenien lisäksi aiheeseen liittyviä tahoja, jotka eivät olleet työryhmissä mukana. Ohjelman valmisteluvaiheessa toteutettiin kolme kyselyä, joilla kartoitettiin maahanmuuttajien ja muiden maakunnan asukkaiden sekä alueen kuntien näkemyksiä maahanmuuttoon liittyvistä asioista.

Maahanmuuttopolitiittinen ohjelma valmistui vuoden 2009 lopussa ja se korvaa tai täydentää kuntakohtaisia sekä seudullisia kotouttamisohjelmia. Ohjelman laatimisessa huomioitiin voimassaoleva lainsäädäntö. Ohjelma linkitettiin alueellisiin sekä valtakunnallisiin ohjelmiin, kuten esimerkiksi Hallituksen maahanmuuttopolitiittiseen ohjelmaan, Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelmaan 2035 ja Lahden alueen kilpailukyky- ja elinkeinostrategiaan 2009 - 2015. Lopullinen ohjelma sisältää kaikkiaan 112 toimenpide-ehdotusta, jotka ryhmiteltiin työryhmittäin. Ehdotukset pyrittiin muokkaamaan mahdollisimman konkreettisiksi ja niiden toteuttamiseen nimettiin myös vastuutahoja.

Työllisyyteen ja yrittäjyyteen liittyviä ehdotuksia on 20. Ne keskittyvät ulkomailla hankitun osaamisen tunnistamiseen, alueella jo asuvien maahanmuuttajien työllisyystilanteen parantamiseen, työperusteisen maahanmuuton edistämiseen sekä maahanmuuttajien yrittäjyyden tukemiseen.

Aikuiskoulutukseen liittyviä toimenpide-ehdotuksia on kaikkiaan 24 ja niissä korostuu alueella jo asuvien maahanmuuttajien koulutusmahdollisuuksien parantaminen, työperusteisesti muuttaneiden koulutus, maahanmuuttajien alueellisen ohjausverkoston yhteistyön kehittäminen sekä työyhteisöjen ja työnantajien monikulttuuristen valmiuksien kehittäminen.

Kotouttamisen parantamiseen on esitetty kaikkiaan 15 ja etnisten suhteiden kehittämiseen 15 toimenpide-ehdotusta. Kotouttamiseen liittyvien toimenpide-ehdotusten avulla pyritään tehostamaan kotoutumista sekä kehittämään uusia toimenpiteitä, erityisesti heikoimmassa asemassa oleville maahanmuuttajille. Etnisiä suhteita edistetään tiedottamisen ja kouluttamisen avulla.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyviä ehdotuksia on kaikkiaan 16 ja ne liittyvät kotouttamispalvelujen kehittämiseen, tiedottamiseen, ennaltaehkäisevän toiminnan ja yhteistyön lisäämiseen, asiakkaan ja työntekijöiden oikeuksien parantamiseen sekä henkilöstön koulutuksen ja konsultaatiopalvelujen järjestämiseen.

Toimenpide-ehdotuksista kaikkiaan 22 liittyy lapsiin ja nuoriin. Niistä varhaiskasvatukseen liittyviä ehdotuksia on 7, perusopetukseen 5 ja nuoriin 10. Varhaiskasvatustaluuissa ja perusopetuksessa tuetaan oman äidin kielen säilyttämistä, kehitetään suomi toisena kielenä koulutusta ja lisätään kuntien välistä yhteistyötä. Perusopetuksessa keskitetään perusopetukseen valmistavaa opetusta. Nuorten kohdalla edistetään suvaitsevaisuutta ja ennaltaehkäistään syrjäytymistä.

Humanitaarista maahanmuuttoa ei aikataulullisista syistä käsitellä ohjelmassa lainkaan. näiltä osin ohjelmaa täydennetään kevään 2010 aikana. Päijät-Hämeen maahanmuuttopolitiittinen ohjelma tarkistetaan uuden kotouttamislain astuttua voimaan vuonna 2011.

LIITTEET

LIITE 1: PÄIJÄT-HÄMEEN MAAHANMUUTTOPOLIITTISEN OHJELMAN TYÖRYHMÄT

Työllisyys ja yrittäjyys -työryhmä

Maarit Ahomäki, puheenjohtaja, johtava työvoimaneuvoja / Päijät-Hämeen TE-toimisto
Leena Kallio, asiantuntija / Hämeen TE-keskus
Ulla Nieminen, ohjaava kouluttaja / Koulutuskeskus Salpaus
Sari Paljakka, yrityspalvelujohtaja, Lakes
Lasse Lyijynen, kehittämispäällikkö / Lakes
Pekka Mantila, toimitusjohtaja / Uusyrityskeskus
Jyrki Uimonen, hallituksen jäsen / Päijät-Hämeen yrittäjät
Dimitri Tarzalainen, kaupunginvaltuutettu, Heinola
Jorma Nikkari, työvoima-asiamies / Lahden kaupunki
Sami Kuikka, työllisyysasiodien päällikkö / Lahden kaupunki
Vesa Knuutila, yrittäjä, Lahden kaupungin kotouttamisohjelman seurantatoimikunta
Marina Vuori, työhönvalmentaja / Alipi-palvelupiste
Zoja Tatti, työhönvalmentaja / Alipi-palvelupiste
Tuula Carroll, sihteeri, Alipi-palvelupiste

Aikuiskoulutus -työryhmä

Ulla Nieminen, puheenjohtaja, ohjaava kouluttaja, Koulutuskeskus Salpaus
Ville Marjomäki, rehtori, Lahden kansanopisto
Marjukka Nikkari, kouluttaja, suomen kieli, Koulutuskeskus Salpaus
Marju-Riitta Ilmonen, erikoissuunnittelija, Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia
Pirjo Malin, aikuisohjaustoiminnan koordinaattori, Päijät-Hämeen Opin Ovi -projekti, LAMK
Maarit Ahomäki, johtava työvoimaneuvoja, Päijät-Hämeen TE-toimisto
Marita Lehtinen, koulutusasiantuntija, Aikuiskoulutustyöryhmä, Hämeen ELY-keskus
Päivi Levola, suunnittelijaopettaja, Wellamo-opisto
Leena Haapola, lehtori, Lahden ammattikorkeakoulu
Ari Tuupainen, rehtori, Harjulan kansalaisopisto
Marina Vuori, työhönvalmentaja, Alipi-palvelupiste
Anne Saloranta, sihteeri, Alipi-palvelupiste

Kotouttaminen ja etnisten suhteiden edistäminen -työryhmä

Ulla Taipale, puheenjohtaja, maahanmuuttajatyöntekijä, Lahden seurakuntayhtymä
Josef Ertl, sosiaalityöntekijä, Lahden kaupungin maahanmuuttajapalvelut
Anu Härkönen, ohjaaja, Lahden kaupungin maahanmuuttajapalvelut
Outi Grossett, erikoistyövoimaneuvoja, Päijät-Hämeen työ- ja elinkeinotoimisto
Leena Kallio, asiantuntija, Hämeen TE-keskus
Zoja Tatti, työhönvalmentaja, Alipi-palvelupiste
Marcus McWhirter, vapaaehtoinen, Hollola
Mirja Heikkinen, vapaaehtoinen, Multi-Culti
Jammeditha Rautio, Multi-Cultin komitea
Ella Toivanen, asuntosihtööri, Lahden Talot Oy
Timo Komonen, projektipäällikkö Päijät-Hämeen kihlakunnan poliisilaitos, Päijät-Hämeen liitto
James Hirvisaari, kunnanvaltuutettu, Asikkala
Nasi Ekholm, palveluneuvoja, Alipi-palvelupiste
Anne Saloranta, sihteeri, Alipi-palvelupiste

Sosiaali- ja terveydenhuolto -työryhmä

Leila Kankainen, puheenjohtaja, aikuissosiaalityön päällikkö, Lahden kaupunki
Mari Sisso, projektipäällikkö, Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä
Maarit Kemppainen, sosiaalityöntekijä, Lahden kaupungin maahanmuuttajapalvelut
Eija Mustonen, johtava sosiaalityöntekijä/aikuissosiaalityö, Lahden kaupunki
Jukka Muttilainen, vs. johtava sosiaalityöntekijä
Kati Saarela, sosiaalipäällikkö (Hollola, Hämeenkoski, Kärkölä), Peruspalvelukeskus, Oiva
Marjo Mäkipää, sosiaalityöntekijä, Nastolan sosiaalipalvelut, PHsotey
Pirjo Kakkonen, sosiaalityöntekijä, psykiatrian avohoito, PHsotey
Vuokko Alanko, maahanmuuttajien terveydenhoitaja, Lahden kaupunki
Päivi Minkkinen, kanslisti, Lahden seudun tulkkikeskus
Nasi Ekholm, palveluneuvoja, Alipi-palvelupiste
Meira Hämäläinen, sosiaaliohjaaja, Heinolan kaupunki
Anne Saloranta, sihteeri, Alipi-palvelupiste

Mielenterveystyöryhmä, kokoontui myöhemmin

Eija-Inkeri Kivistö, sihteeri, toiminnanjohtaja, Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö
Mikko Saastamoinen, psykiatrinen sairaanhoitaja, Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö
Jaana Häggman, toimintakeskuksen johtaja, Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö
Josef Ertl, sosiaalityöntekijä, Lahden kaupungin maahanmuuttajapalvelut
Anu Härkönen, ohjaaja, Lahden kaupungin maahanmuuttajapalvelut
Vuokko Alanko, maahanmuuttajien terveydenhoitaja, Lahden kaupunki
Johanna Merikanto, sosiaalityöntekijä, Phsotey
Pia Tyyskä, sairaanhoitaja, Lahden psykiatrian poliklinikka, Phsotey
Anne Kaikkonen-Pekkonen, sairaanhoitaja, Phsotey
Anne Saloranta, puheenjohtaja, Alipi-palvelupiste

Lapset ja nuoret -työryhmä

Työryhmä jakaantuu kahteen työryhmään: Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus sekä maahanmuuttajanuoret

Maahanmuuttajanuoret-työryhmä

Irene Lüders, monikulttuurisen nuorisotyön ohjaaja, Lahden nuorisopalvelut
Annina Kurki, projektipäällikkö, Nuorisopalvelut, Kuuleeko Lahden seudun? -hanke
Taija Tamminen, palveluohjaaja, Nuorten monipalvelukeskus Domino
Pasi Salmi, maahanmuuttajaopetuksen koordinaattori, Lahden koulutuspalvelukeskus
Maria Suoraniemi, koulutussuunnittelija, Lahden kansanopisto
Ulla Taipale, maahanmuuttajatyöntekijä, Lahden seurakuntayhtymä
Katri Tatti, paluumuuttajatyöntekijä, Lahden seurakuntayhtymä
Eeva Nieminen, ohjaaja, Maahanmuuttajapalvelut
Vesa Okkola, lähipoliisikoordinaattori, Päijät-Hämeen kihlakunnan poliisilaitos
Anne Saloranta, pj, sihteeri, Alipi-palvelupiste

Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus -työryhmä

Martti Moisio, opetuspäällikkö, Lahden koulutuspalvelukeskus
Sirkka Seppälä, päiväkodin johtaja, Viherlaakson päiväkot
Marja-Leena Broman, päiväkodin johtaja, Kallion päiväkot
Pasi Salmi, maahanmuuttajaopetuksen koordinaattori, Lahden koulutuspalvelukeskus
Leena Vienonen, päivähoitaja, Mustikkamäen päiväkot
Tatjana Hartikainen, Varhaiskasvatus, Lahti
Eeva Nieminen, ohjaaja, Maahanmuuttajapalvelut
Merja Hytönen, päivähoidonjohtaja, Varhaiskasvatuspalvelut, Orimattilan kaupunki
Marja-Liisa Kuosa, Varhaiskasvatuspalvelut, Orimattilan kaupunki
Anne Saloranta, pj., sihteeri, Alipi-palvelupiste

LIITE 2: PÄIJÄT-HÄMEEN MAAHANMUUTTOPOLIITTISEN OHJELMAN OHJAUSRYHMÄ

TAHO	VARSINAINEN JÄSEN	VARAJÄSEN
Artjärven kunta	Sosiaalilautakunnan vpj. Solita Soinoja	Sosiaalilautakunnan pj. Pia Harmokivi
Asikkalan kunta	Kunnanvaltuutettu James Hirvisaari	Kunnanjohtaja Juri Nieminen
Hartolan kunta	Projektipäällikkö Raimo Lappalainen	Hallintojohtaja Kaija Kähkönen
Heinolan kaupunki	Sosiaaliohjaaja Meira Hämäläinen	Vs. sosiaali- ja terveysjohtaja Päivi Nykänen
Hollolan kunta	Sosiaali- ja terveysjohtaja Eija Koivuniemi	Henkilöstöpäällikkö Hilkka Myllymäki
Hämeenkosken kunta	Kunnanhallituksen jäsen Minna Suominen	Kunnanhallituksen jäsen Miikka Lönnqvist
Kärkölän kunta	Kustantaja Leena Reiman	Metsänhoitaja Liisa Korpela
Lahden kaupunki	Sosiaalijohtaja Risto Kajaste ET psykoterapeutti Merja-Liisa Kerkkä	Sosiaalipalvelujen päällikkö Marja Iivonen Koulukuraattori Susanna Iivonen Pekesen
Nastolan kunta	Sivistystoimenjohtaja Jaana Suvisilta	Perusturvajohtaja Pirjo Haukkapää-Haara
Orimattilan kaupunki	Perusturvan tilajohtaja Päivi Pitkänen	Hallintojohtaja Osmo Pieski
Padasjoen kunta	Mv. Antti Räsänen	Maalari Ilpo Pylvänen
Sysmän kunta	Toimistos sihteeri Ilkka Serra	Hallintojohtaja Tuula Saarinen
Hämeen kauppakamari	Group HR manager Anne Aaltonen Raute Oyj	Henkilöstöpäällikkö Minna Lähteenmäki Peikko Finland Oy
Hämeen työ- ja elinkeinokeskus	Asiantuntija Leena Kallio	Ryhmäpäällikkö Katriina Haapakangas
Päijät-Hämeen koulutuskonserni	Ohjaava kouluttaja Maija-Leena Kemppi Koulutuskeskus Salpaus	Ohjaava kouluttaja Ulla Nieminen Koulutuskeskus Salpaus
Päijät-Hämeen työ- ja elinkeinotoimisto	Apulaisjohtaja Jaana Hokkanen	Apulaisjohtaja Marja-Liisa Väisänen
Päijät-Hämeen Yrittäjät	Toimitusjohtaja Outi Hongisto	Toimitusjohtaja Simo Rähä Kuljetusliike Rähä Oy
Lahden kaupunki ALUPI-hanke	Maahanmuuttoasiain kehittämisspäällikkö Anne Saloranta Työelämäkoordinaattori Tuula Carroll	
Päijät-Hämeen liitto	Ohjausryhmän puheenjohtaja Kehittämisjohtaja Marja Koivula	Ohjausryhmän sihteeri Suunnittelusihteeri Asta Kortesaari

LIITE 3: TYÖRYHMIEN SWOT-ANALYYSIT

SWOT / TYÖLLISYYS JA YRITTÄJYYSTYÖRYHMÄ

Vahvuudet

- Päijät-Hämeen muuttotase on positiivinen, väestömäärä lisääntyy
- alueen työllisyysaste on noussut, ero muuhun maahan pienentynyt (tosin kehitys kääntynyt taas päinvastaiseksi)
- alueella monia vetovoimatekijöitä mm. luonto, puhtaus, lasten turvallisuus, hyvät asunnot, alhainen hintataso jne.
- suvaitsevaisuus, alueella vain vähän syrjintää, harvoin rasismia
- maahanmuuttajien joukossa paljon osaajia, myös terveydenhuoltoalan
- useita ulkomaalaisia opiskelijoita, esim. international business studies / Lamk
- ennakkoluulottomia työnantajia, osa yrittäjistä haluaa erityisesti rekrytoida ulkomaalaisia (esim. kielitaidon vuoksi)
- suomalaiset puoliset (suurin vetovoimatekijä?)
- paljon maahanmuuttoasioiden osaamista (kouluttajat, kunnat, työvoimapalvelut...)
- hyvät ja toimivat kotouttamispalvelut
- monipuolista koulutusta, esim. Lamk: maahanmuuttajien pätevyyskoulutukset
- useita maahanmuuttajataustaisia resurssihenkilöitä
- monia maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä
- yrittäjien neuvontaa tarjolla myös englanniksi
- hyviä maahanmuuttajahankkeita käynnissä mm. ESR –rahoituksella
- myös työllisyyteen ja yrittäjyyteen liittyviä hankkeita käynnissä ja vireillä

Mahdollisuudet

- vahvat vetovoimatekijät -> uusien asukkaiden houkuttelu, täällä koulutettujen pysyminen alueella, ulkomaalaisten opiskelijoiden työllistyminen alueelle
- väestön ikääntymisen myötä palvelutarve kasvaa -> julkisen sektorin työvoimatarve lisääntyy, yksityissektorille uusia hoiva- ja hyvinvointipalvelualan työpaikkoja
- työllisten määrällä mitattuna kasvavat toimialoista eniten terveydenhuolto, sosiaalipalvelut, koulutus, kauppa ja liike-elämää palveleva toiminta
- teollisuuden merkitys / osuus edelleen vahva, myös tulevaisuudessa
- mikään ala ei ole miinuksella, uuden työvoiman kokonaistarve ratkaisee (ei sama kuin eri alojen kasvu – myös poistuma aiheuttaa työvoimatarvetta)
- teollisuuden sekä sos.- ja terv.huoltoalan työntekijät ikääntyvät -> työpaikkojen vapautuminen, suuret poistumat -> maahanmuuttajat töihin näille aloille (miten?)
- rakenteelliset muutokset luovat uusia toimialoja
- rekrytointi helpommaksi yrittäjille, uudet rekrytointikäytännöt julkiselle puolelle
- hoiva-alan avustaviin tehtäviin alemmat koulutusvaatimukset
- työolosuhteiden kehittämisen sellaisiksi, että heikompiakin kielitaito riittää
- taantuman aikana mahdollisuus luoda, kehittää ja vahvistaa rakenteita & palveluja
- yrityksillä mahdollisuus varautua tulevaan nousuun ja uhkaavaan työvoimapulaan
- yksilölliset, räätälöidyt (kotoutumista tukevat) ratkaisut
- maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä julkisiin palveluihin (työkkäri, sos.toimi...)
- oppiminen muiden maiden kokemuksista, myös virheistä (Iso-Britannia, Irlanti...)

25.6.2009

Heikkoudet

- alueen vetovoimatekijöitä tulisi markkinoida aktiivisemmin (esim. lähialueet)
- tiedotuksen kehittämisessä paljon haasteita (esim. alueelle muuttoa suunnittelevat)
- tilanne työmarkkinoilla muuttunut huonommaksi, työttömyys noussut koko maassa
- Päijät-Hämeen työllisyysaste alempi kuin maassa keskimäärin
- ulkomaalaisten työllisyysaste pienempi kuin kantaväestön
- pakolaistausten työttömyys erityisen korkea (työkyky, kannustinloukut)
- vähemmän koulutusta vaativat aputyöt vähentyneet (terveydenhuolto, teollisuus, rakennusala ym.)
- työllistymisestään asenneongelmat, tietämättömyys, pelot (molemmilla osapuolilla)
- työnantajilla usein liian korkeat (kohtuuttomat) kielitaitovaatimukset
- paljon haasteita ulkomailla hankitun osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa (siivooja-tohtorit)
- maahanmuuttajien työllistyminen terveydenhuoltoon nihkeää (pätevyysvaatimukset)
- maahanmuuttajien yhdistystoiminta alueella olematonta -> ei mahd. tuottaa esim. kotouttamis- ym. omakielisiä palveluja -> maahanmuuttoasiat liian viranomaisvetoista
- kotoutumiskoulutukset eivät koske työperusteisia maahanmuuttajia & perheenjäseniä
- toimeentulotuki ym. sosiaaliturva passivoi, maahanmuuttajia opetetaan avuttomiksi?
- monimutkainen lupakäytäntö vaikeuttaa pientä yritteliäisyyttä (torimyynti, ym.)
- yritysneuvontaa (uudet / jo toimivat) ei saatavissa eri kielillä (venäjä, arabia...)

Uhat

- väestön ikääntyminen: palvelutarpeen kasvuun ei kyetä vastaamaan -> työvoimapula
- eläköityminen -> rekrytointiongelmia sosiaali- ja terveysalalla & teollisuudessa
- (liian yksipuolinen) koulutustarjonta ei vastaa työvoimatarpeisiin
- maahanmuuttoon liittyvät rakenteelliset ongelmat, joita ei voi ratkaista alueellisesti (lainsäädäntö, sosiaaliturva, humanitaarinen maahanmuuttopolitiikka jne.)
- alueelle muuttaa vain 'vääränlaisia' maahanmuuttajia (pakolaiset & turvapaikanhakijat vs. työperusteiset maahanmuuttajat), pakolaiset eivät ole ratkaisu työvoimapulaan
- alueen vetovoimaan ja poismuuttoon liittyviä uhkatekijöitä:
 - alueella opiskelevat ulkomaalaiset muuttavat pois, jos eivät löydä täältä työtä
 - muutkin täällä koulutetut valuvat muualle, jos ei työtä (pääkaup. seutu, muut maat)
 - alueella ei pysytäkään, jos puolisojen / perheen palvelut tai alueen viihtyvyys ei kunnossa
- osajista ei kyetä pitämään kiinni taantuman aikana
- maahanmuuttajien osaamista ei hyödynnetä (ei nähdä voimavarana)
- ammattitaitoisia opettajia ei saada riittävästi, maahanmuuttajataustaisia ei hyödynnetä
- kilpailu kovenuu, huomio kiinnittyy vain työperusteiseen maahanmuuttoon -> täällä jo asuvat & humanitaarinen maahanmuutto jää liian vähälle huomiolle
- ulkomaalaisia kohdellaan vain työvoimana, ei suhtauduta kokonaisvaltaisesti
- eriytyneet / kahden tason työmarkkinat, huonot työolosuhteet, pimeät työt (valvonta?)
- rekrytointifirmojen epäeettinen toiminta
- integroinnin / kotoutumisen epäonnistuminen ("Rinkeby"-ilmiö, Pariisin lähiöt, Varissuo)
- kaikkien em. mahdollisuuksien hukkaaminen ja torpedointi

SWOT / AIKUISKOULUTUS

Vahvuudet

- monipuolinen maahanmuuttajakoulutuksen asiantuntijuus/osaaminen
- vahva kouluttajien verkostoituminen
- toimitaan jo seudullisesti
- alueella vahva vapaan sivistystyön osaaminen
- maahanmuuttajien osaamisen tunnistamisessa on edistytty
- seudulla on yliopistolliseen tutkimukseen perustuvaa osaamista, jota (tutkimus, täydennyskoulutus, ohjauspalvelut) hyödynnetään alueella
- mahdollisuudet täydennys- ja muuntokoulutukseen lisääntyneet
- on kehitetty alueellinen pätevyitysmiskoulutusmalli ammattikorkeakouluihin, joka koskee eri ammattialoja
- kehitysprojekti kohderyhmälle (Tie hoitajaksi, terv.hoito)
- opettajan pedagogisiin opintoihin valmentavaa koulutusta järjestetään ja siinä kehitetään koulutusmallia, jota voidaan hyödyntää valtakunnallisesti
- maahanmuuttajien alkuvaiheen ohjaus toimii hyvin
- kattavat tilastotiedot (määrät, toimenpiteet, ikäjakautuvat, ammatilliset ja koulutukselliset jatkosuunnitelmat) ja maahanmuuttajien määrät ovat hallittavissa
- kohderyhmälle suunnataan korvamerkittyä rahaa/valtiovallan taholta velvoitteita (rahoitus on pysynyt kohdullisena asiakasmääriin)
- kotoutumiskoulutus on laadukasta ja toimii suurimmalle osaa kohderyhmää hyvin
- koulutukseen valintaprosesseja kehitetty eri toimijoiden kanssa

Heikkoudet

- kotoutumissuunnitelmat eivät toimi työkaluna asiakkaan kokonaisvaltaisessa ohjauksessa
- päällekkäistä toimintaa ohjauksessa ja tieto ei kulje asiakkaan mukana
- yhteistyö/verkostoituminen ohjaustoiminnassa puutteellista, ohjaus siirtymävaiheissa ontuu
- ohjausresurssien puute/jatkosuunnitelmien toteuttamiseen ei ole tarjolla tukea
- ei pystytä vastaamaan erilaisiin tarpeisiin > maahanmuuttajien eriarvoinen asema
- tietyt ryhmät, esim. pakolaisten valmiudet eivät kehity riittävästi kotoutumiskoulutuksen aikana, jonka jälkeen jäävät tyhjän päälle
- työhallinto suurin koulutuksen alueellinen rahoittaja, koulutukseen pääsevät osallistumaan vain työhallinnon asiakkaat, muille tarjonta vähäistä
- kuntapanostuksia kotoutumiskoulutukseen ei ole lainkaan
- työssäkäyville ja työvoiman ulkopuolella oleville on tarjolla liian vähän palveluja
- työnantajien/yritysten vastuunotto maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden kielitaidon ja muiden valmiuksien kehittämiseksi vielä vähäistä
- puuttuu valmentava koulutus yliopistoon
- yrittäjäkoulutusta maahanmuuttajille ei ole kehitetty
- omaehtoisen koulutuksen lukuvuosijaksotus liian pitkä > pitkät odotusajat koulutukseen pääsulle ja riittämättömät aloituspaikat
- kotoutumiskoulutus painottuu kielitaidon perustason saavuttamiseen, joka ei useimmiten riitä ammatilliseen eikä korkea-asteen koulutukseen > maahanmuuttajien vaikea päästä ammatilliseen/korkea-asteen koulutukseen
- ammatilliseen opiskeluun valmentavia jaksoja ei ole riittävästi
- ammatillisen koulutuksen järjestäjät pystyvät reagoimaan liian hitaasti alueen työvoimatarpeiden muutokseen (vrt. alakohtaiset koulutuspaikkajaot)
- vapaan sivistystyön mahdollisuuksien olematon hyödyntäminen elämönhallinnan, eri kulttuurien välisten erojen tiedostamisen ja harrastusmahdollisuuksien osalta

Mahdollisuudet

- kotoutumissuunnitelma asiakkaan viranomaisohjauksen työkaluksi ?
- kotoutumissuunnitelman painopisteeksi se hetki, kun kotoutumiskoulutus on käyty ja jatkoa mietitään
- kehitetään yhteisiä työkaluja asiakkaan ohjaukseen niin, että syntyy katkeamaton ohjausketju ja asiakas saa pitkäkestoisen tuen suunnitelmiansa toteuttamiseen
- syntyy kouluttajien alueellinen palveluverkosto, joka perustuu asiantuntijarooleihin
- kouluttajien verkostoituminen edesauttaa koulutustarjonnan monipuolistamista

- kaikkia koulutuspalveluja kehittämällä maahanmuuttajien osaaminen hyödynnetään erityisesti työvoimapulan olosuhteissa
- omaehtoisen koulutuksen kehittäminen
- luku- ja kirjoitustaidottomien kielikoulutus OPM:lle/kuntiin?
- erityisryhmille kohdenneet koulutukset
- lisääntyvä vapaan sivistystyön mukaantulo verkostoon
- työelämäyhteistyön lisääntyminen tuo maahanmuuttajien koulutukseen uusia verkostoja, toteutustapoja ja rahoitusmuotoja
- verkko-opiskelumahdollisuuksia kehittämällä laajennetaan opiskelumahdollisuuksia ja oppimisympäristöjä
- yhteishankintakoulutusten parempi hyödyntäminen

Uhat

- jos aikuisten maahanmuuttajien koulutukseen ja uusien koulutusmallien kehittämiseen ei panosteta, maahanmuuttajien urakehitystä tapahdu
- hukataan maahanmuuttajien kotimaassa hankittua osaamispääomaa, vaarana jämähtäminen lyhytkestoiisiin työsuhteisiin ja ns. sisääntuloammatteihin
- jos koulutusmahdollisuuksia ei ole, halu muuttaa pois Päijät-Hämeestä kasvaa
- tulevaisuudessa tekijöistä ja osajista käydään kilpailua kasvukeskusten välillä > poismuuttohalut kasvavat, jos Päijät-Hämeessä ei ole riittävästi vetovoimatekijöitä
- liian vahvat etniset asuinalueet -> motivaatio laskee, jos pärjää jotenkuten omalla kielellä, ihmisiä katoaa yhteisön sisään
- erityisryhmien syrjäytyminen: luku- ja kirjoitustaidottomat, kotiäidit, pakolaistaustaiset, korkeasti koulutetut, nuoret (väliinpuotoajat)
- työelämän ulkopuolelle jääneiden erityisryhmien syrjäytyminen ja kriisiytyminen
- maahanmuuttajien kasvava eristäytyminen muusta valtaväestöstä

SWOT / KOTOUTTAMINEN JA ETNISTEN SUHTEIDEN EDISTÄMINEN

Vahvuudet

Kotouttaminen

- erinomainen sijainti: Päijät-Häme ja varsinkin Lahti kuuluu pääkaupunkiseudun lähialueeseen
- tehokas julkisen liikenteen verkosto
- koko ja sijainti
- suomalainen demokratia, tasa-arvo ja alueen korkea turvallisuustaso luovat tulokkaalle turvallisen ympäristön
- perustuslain suomat oikeudet (sananvapaus, koskemattomuuden suoja jne.)
- hyvät ja tasapuoliset palvelut
- ollaan ajoissa liikkeellä, pyritään kehittämään valmiuksia
- halu ja kyky tehdä asioille jotakin, vahva kehittävä työote -> läpi linjan eri mamutoimijoiden keskuudessa ja välillä
- moniammatillinen verkostoituminen
- ei ghettoutumista
- motivoituneet vapaaehtoistoimijat
- oma tulkikeskus
- työperusteiseen maahanmuuttoon suhtaudutaan positiivisesti
- jokamiehen oikeudet ja luonnonläheisyys

Etnisten suhteiden edistäminen

- tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- syrjinnän vähäisyys verrattuna muihin maihin/paikkakuntiin
- kansainvälisyyskasvatus kouluissa
- ei ghettoutumista
- moniammatillinen verkostoituminen
- kohtauspaikkoja, esim. Multi-Culti, Alueellinen integraatiopalvelupiste ja erilaiset tapahtumat

Heikkoudet

Kotouttaminen

- toimenpiteet eivät tavoita kaikkia
- liian viranomaispainotteista
- kotouttamistoimenpiteiden viivästyminen (kielikoulutus)
- mahdollisesti joidenkin erityisosaamisen alueiden vähäinen
- tuntemus/kokemus esim. psykososiaalisen tuen tarjoaminen
- maahanmuuttajille varhaisessa kaupunkiin asettumisen vaiheessa
- alueella on ennestään melko vähän maahanmuuttajia, joten yritykset ja kunnat eivät ole tottuneet palkkaamaan vierasmaalaisia
- holhousmentaliteetti
- maahanmuuttajien oman aktiivisuuden vähäinen kannustaminen työpaikalla
- yksilöpainotteinen kulttuuri
- tulkkipalvelujen heikko käyttö
- valmistavan koulutuksen ylikuormittuminen, muissa kunnissa ei ole koulutusta
- koulunkäynti-/kieliavustajien vähäisyys

Etnisten suhteiden edistäminen

- yleensä suunnitelmien huono toteutuminen käytännössä, seurannan puute
- ei osata kohdata erilaisuutta
- tiedotus ei kohtaa kaikkia ryhmiä
- erilaisista kulttuureista tulevien sopeutumisvaikeudet suomalaiseen yhteiskuntaan sekä keskenään

Mahdollisuudet

Kotouttaminen

- yhteistyön kehittäminen Päijät-Hämeessä
- toimiva viranomaisverkosto takaa avun ja opastuksen tarvitsevalle
- maahanmuuttajien parissa työtä tekevien työntekijöiden ammattitaito on korkea ja työote on
- aktiivinen -> maahanmuuttajasta tulee subjekti kolmannen sektorin lisääntyvä toiminta
- elämänlaadun koheneminen kohtuullisen palkkatason ansiosta ja sopeutumalla suomalaiseen
- elämänmenoon oman kulttuurin säilyttäen
- laajat toimintamahdollisuudet yhteiskunnassa
- maakunta ottaa opikseen muiden tekemistä virheistä ja onnistuu ulkomaalaisten houkuttelemisessa sekä kaikkien maahanmuuttajien integraatiossa
- alueelle sekä kaikkien maahanmuuttajien integraatiossa
- hanke/projektimaailma -> resursseja: uuden kokeileminen, tutkiminen, mallittaminen jne. näkyminen eri medioissa -> rakentavaa keskustelua ja näkökulmien avaamista
- sijainti (vetovoimatekijä)

Etnisten suhteiden edistäminen

- tulevat sukupolvet
- monikulttuuriset ihmissuhteet
- mahdollisuudet tutustua muihin kulttuureihin ja muista kulttuureista tuleviin ihmisiin sekä nähdä
- stereotypian taakse

Uhat

Kotouttaminen

- asenteet ja eri ryhmien väliset asenteet
- taloustilanne
- järjestelmä voi passivoida
- turvapaikanhakijoiden määrän hallitsematon kasvaminen
- iso määrä maahanmuuttajia asuu samalla alueella
- koulutetut maahanmuuttajat muuttava pois alueelta
- joidenkin ulkomaalaisten rikollisuus ja elintasosiirtolaisuus nakertaa ihmisten suhtautumista
- kaikkiin maahanmuuttajiin -> syntyy epäluuloja
- maahanmuutosta tulee kansantaloudellinen rasite; huoltosuhde ylikuormittuu
- resurssien vähyyttä -> raha, ihmiset, aika
- jos resurssipulan vuoksi toiminta ohjataan kustannussyistä vapaaehtoispuolelle, palvelujen määrä ja jatkuvuus, voivat olla uhattuna, esim. suomen kielen koulutus järjestetään kerhojen muodossa
- hanke/projektimaailma -> lyhytkestoisuus, katkonaisuus, tulosten ja mallien käytäntöön saamisen vaikeus jne.
- mediat -> negatiivinen julkisuuskuva
- perheen roolikartta sekaisin
- perheen sisäiset ongelmat/mies esteenä vaimon ja tyttärien kotoutumiselle (ei pääse kursseille/kerhoon jne.)

Etnisten suhteiden edistäminen

- taloudellinen tilanne
- nuorten syrjäytyminen (nivelvaihe, puutteellinen koulutus, ohjaus, passivoituminen -> jengiytyminen)
- turvapaikanhakijat, jotka asuvat perhemajoituksessa eivät pääse esim. kielikoulutukseen
- kielikurssien riittämättömyys

SWOT / SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLTO -TYÖRYHMÄ**Vahvuudet****Sosiaalihoito**

- yhtenäinen perusturva kaikille
- asiantuntijuus/korkea koulutustaso/täydennyskoulutus
- laaja-alaisuus (kattava, vauvasta vaariin)
- eettisyys (ammattieettiset periaatteet, vaitiolovelvollisuus)
- lainsäädäntö (asiakaslaki, hallintolaki jne.)
- moniammatillinen yhteistyö asiakastapauksissa sekä verkostoissa
- maakunnallinen, kansallinen verkostoituminen

Terveydenhoito

- tasapuolinen kaikille
- laadukasta
- korkeat eettiset periaatteet

Heikkoudet**Sosiaalihoito**

- järjestelmän monimutkaisuus/jäykkyys
- ei tunneta maahanmuuttaja-asiakkaiden tapoja/arkielämää
- lähityön puute/resurssipula
- tulkin käytön vähyys/tulkkimäärärahojen vähyys
- käsitteiden vaikeus
- arkuus vierasmaalaisia kohtaan
- asenteet
- perheen kokonaisvaltainen tilanne ei ole minkään palvelutahon tiedossa
- ei tavata asiakkaita/yhteistyötahoja
- asiakkaille ei tiedota palveluista omalla äidinkielellä/palveluja ei ole riittävästi omalla kielellä
- kiire
- nopeat toimintaympäristön/organisaatioiden muutokset

Terveydenhoito

- yhteydenoton vaikeudet esim. (puhelinautomaatit) Päijät-Neuvo
- tiedonkulku
- arkuus vierasmaalaisia kohtaan
- järjestelmän vaikeus
- erityisosaamisen puute
- tulkin käytön vähyys/tulkkimäärärahojen vähyys
- vähentyneet työvoimaresurssit

Mahdollisuudet**Sosiaalihoito**

- asiantuntemuksen lisääntyminen verkostoitumisen kautta
- huoltosuhteen vahvistuminen/työvoima
- uudistuvat työtavat (työntekijöiden), kehittyminen
- työvoima/työvoimaresurssi
- työyhteisöjen rikastuminen/kielitaito/kulttuurituntemus

Terveydenhoito

- asiantuntemuksen lisääntyminen verkostoitumisen kautta

Uhat

Sosiaalihuolto

- resurssien ja rahojen väheneminen
- yleinen taloudellinen tilanne
- ghettoutuminen (syrjäytyvä maahanmuuttajaväestö keskittyy tietyille asuinalueille)
- maahanmuuttajien määrän nopea kasvu (palvelut)
- asenneilmapiirin koveneminen

Terveydenhuolto

- resurssien ja rahojen väheneminen
- yleinen taloudellinen tilanne

SWOT / VARHAISKASVATUS, ESI- JA PERUSOPETUS -TYÖRYHMÄ**Vahvuudet**

- asiantuntijuus
- pitkä kokemus
- moniammatillinen verkostoituminen
- henkilöstön koulutus
- alueellisia toimintoja
- rakenteet kunnossa
- motivoituminen henkilöstö
- vuorovaikutus vanhempien ja viranomaisten välillä (kasvatuskumppanuus) päivittäistä
- lyhyet etäisyydet paikkakuntien välillä
- kieliavustajat varhaiskasvatuksessa koulutettuja
- koulupuolella monella omakielisellä avustajalla opettajan koulutus omasta maastaan
- avustajat ja S2-opettajat ja valmistavan opettajat vakinaisia
- oman äidinkielen opetus

Heikkoudet

- päivähoito- ja valmistavan opetuksen paikkojen riittämättömyys
- ulkopuolisten tahojen kanssa tiedonkulun ongelmat
- kieliavustajien vähäinen määrä varhaiskasvatuksessa
- työntekijöiden asenteet
- kielitaidon puute
- oppilaiden puutteellinen ohjaus ja vanhempien tietämättömyys koulujärjestelmästä ja ammasteista
- nivelvaihe
- S2-opetuksen resurssit eivät riitä kaikille kouluille
- oman äidinkielen opetusta annetaan koulutuntien jälkeen kaksi tuntia viikossa
- esiopetuksessa ei ole oman äidinkielen opetusta

Mahdollisuudet

- tiedottaminen (oikea ajoitus)
- maakunnallinen verkottuminen
- sisäinen tiedottaminen
- tarjota hyvää varhaiskasvatusta ja turvata lapsen koulupolun sujuvuus
- henkilöstön koulutuksen järjestäminen
- tutkimustiedon lisääminen
- kiinnostuksen herääminen
- toimiva kuntayhteistyö (esim. yhteinen työntekijä)
- oppilaan ohjauksen kehittäminen
- perusopetuksen ja toisen asteen yhteistyön kehittäminen
- oman äidinkielen opetusta voidaan kehittää maakunnallisesti

Uhat

- resurssien heikentäminen
- henkilöstön vaihtuvuus
- sitoutumisen puute
- työntekijöiden asenteet
- kielitaidon puute
- toimenpide-ehdotukset eivät toteudu
- nivelvaihe
- henkilökunnan vaihtuvuus
- sitoutumisen puute
- asenneilmaston muutos
- nuorten maastamuutto
- maahanmuuttajien määrän suuri lisääntyminen
- ei kiinnostusta vapaaehtoistyöhön
- päättäjien sitoutumattomuus asiaan
- toimenpide-ehdotukset eivät toteudu

SWOT / MAAHANMUUTTAJANUORTEN -TYÖRYHMÄ

Vahvuudet

- asiantuntijuus nuorten oloista
- pitkä kokemus
- alueellisia toimintoja
- monipuolista harrastetoimintaa
- moniammatillinen verkostoituminen
- poikkihallinnollinen yhteistyö
- veturina valtakunnallisessa nuorisotyönhankkeessa
- vapaaehtoistyöntekijät

Heikkoudet

- eri etnisten ryhmien keskinäinen toimimattomuus
- työntekijöiden uskallus ja ymmärrys puuttuu
- asenteet (myös työntekijät)
- kielitaidon puute, tulkin käytön vähyys
- yhteistyön projektimaisuus
- osa toimintaa on henkilösidonnaista
- tiedottamisen puute
- ohjauksen vähyys ja kaikki maahanmuuttajat eivät ole ohjauspalvelujen piirissä
- keinojen puuttuminen kynnysten madaltamiseen

Mahdollisuudet

- asiaa priorisoitu, herätty asialle
- nuorten monikulttuurisuusasiat pääpainopiste monella alueella (ETNO, OPM, läänin kehittämisrahat)
- tutkimustiedon lisääntyminen
- maahanmuuttajien määrän suuri lisääntyminen
- kuntien välisen yhteistyön lisääntyminen
- vahvistetaan olemassa olevia toimintamuotoja
- tiedottaminen ja kynnysten madaltaminen

Uhat

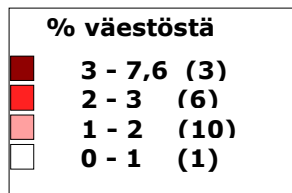
- resurssien heikentäminen
- muodollisesti pätevän henkilökunnan siirtyminen muualle
- henkilökunnan vaihtuvuus
- sitoutumisen puute
- asenneilmaston muutos
- nuorten maastamuutto
- maahanmuuttajien määrän suuri lisääntyminen
- ei kiinnostusta vapaaehtoistyöhön
- päättäjien sitoutumattomuus asiaan
- toimenpide-ehdotukset eivät toteudu

LIITE 4: TILASTOT

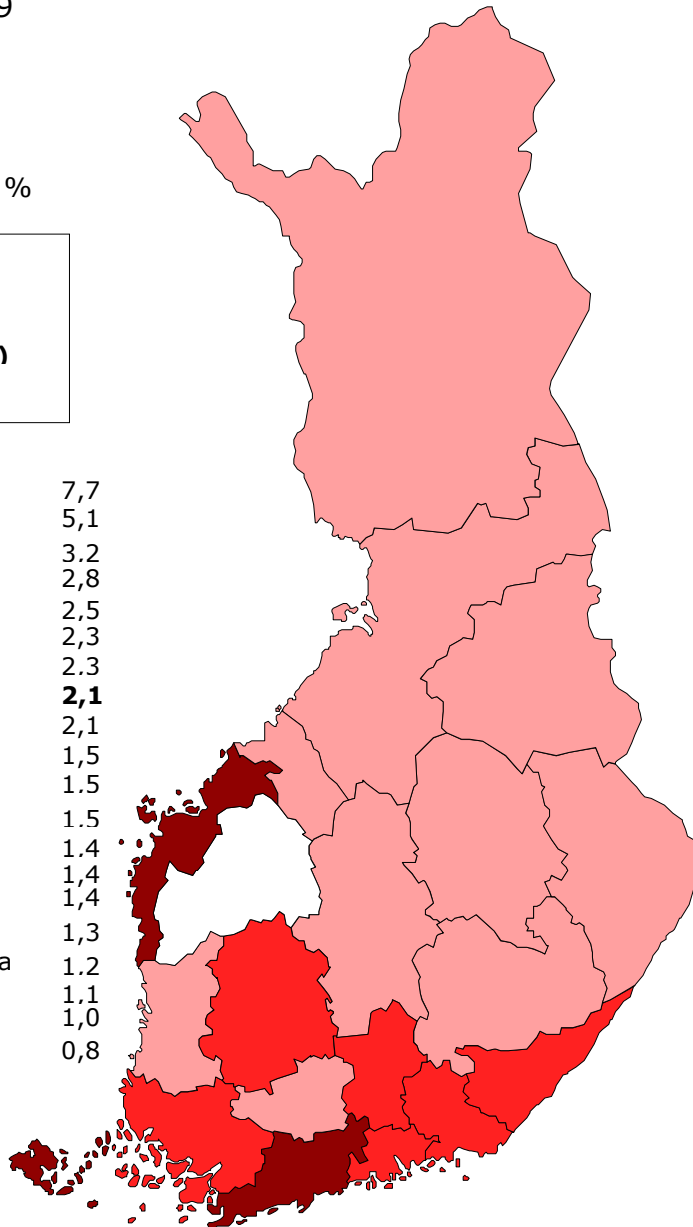
Ulkomaalaisten osuus asukasluvusta vuodenvaihteessa 2008 - 2009

Maakunnat 2009

Koko Suomi 2,7 %

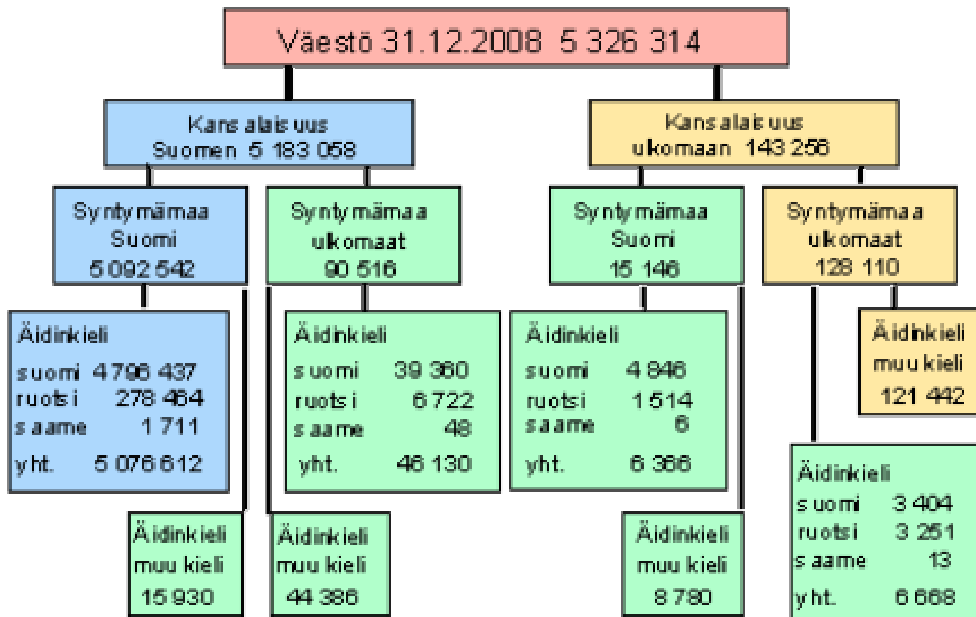
Ahvenanmaa	7,7
Uusimaa	5,1
Pohjanmaa	3,2
Varsinais-Suomi	2,8
Kymenlaakso	2,5
Etelä-Karjala	2,3
Itä-Uusimaa	2,3
Päijät-Häme	2,1
Pirkanmaa	2,1
Pohjois-Karjala	1,5
Kanta-Häme	1,5
Keski-Suomi	1,5
Kainuu	1,4
Lappi	1,4
Etelä-Savo	1,4
Keski-Pohjanmaa	1,3
Pohjois-Pohjanmaa	1,2
Pohjois-Savo	1,1
Satakunta	1,0
Etelä-Pohjanmaa	0,8

Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma
Kuntien maahanmuuttajatyön
koordinaattorit
17.11.2009 Kuntatalo

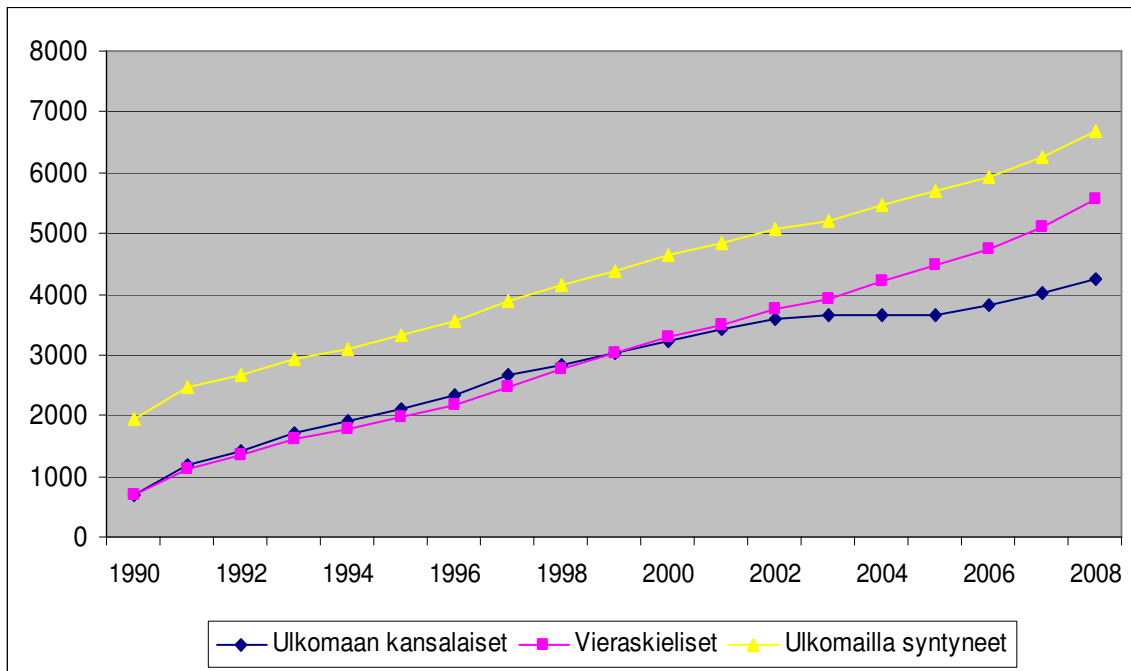
Lähde: Väestörekisterikeskus
© Kuntarajat: Tilastokeskus
21.4.2009/JAH

Väestö kansalaisuuden, syntymämaan ja kielen mukaan, 31.12.2008, koko maa

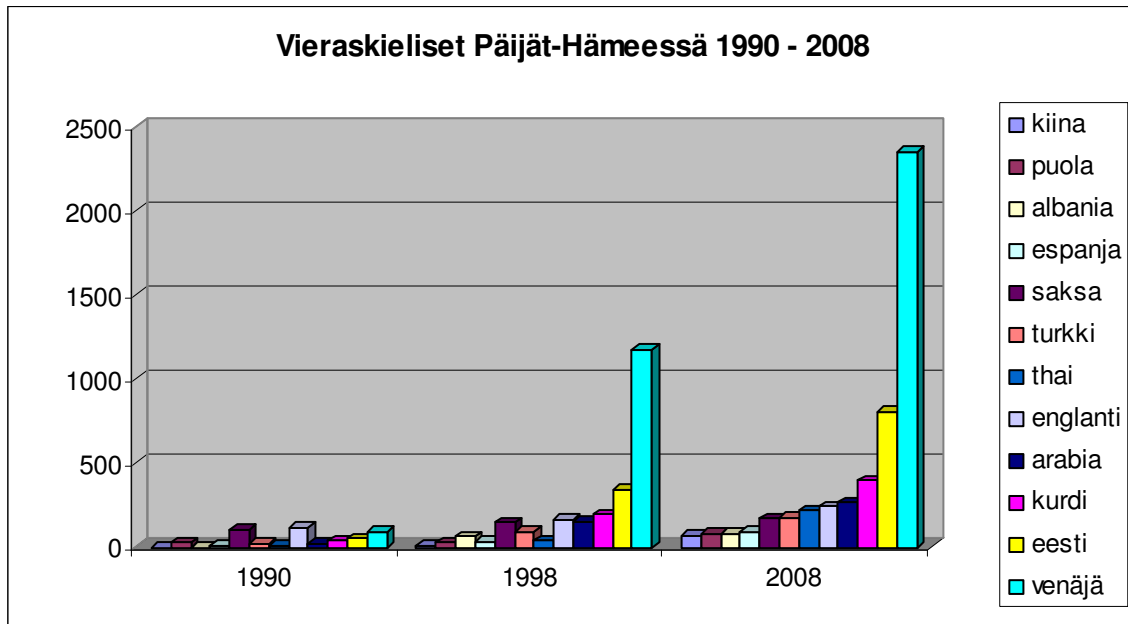
Väestötilastot 2008. Tilastokeskus

Ulkomaan kansalaiset, vieraskieliset ja ulkomailla syntyneet Päijät-Hämeessä 1990 - 2008

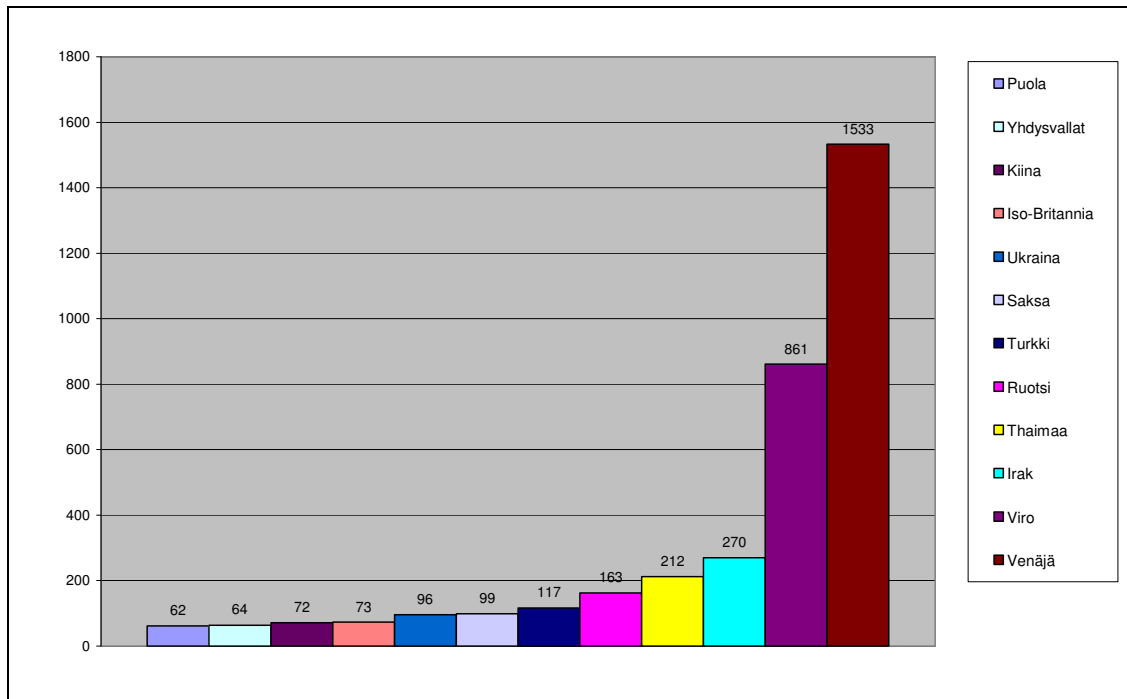
8.12.2009 Alipi / TC, lähde: tilastokeskus

Vieraskieliset Päijät-Hämeessä 1990, 1998, 2008, 12 suurinta kieliryhmää

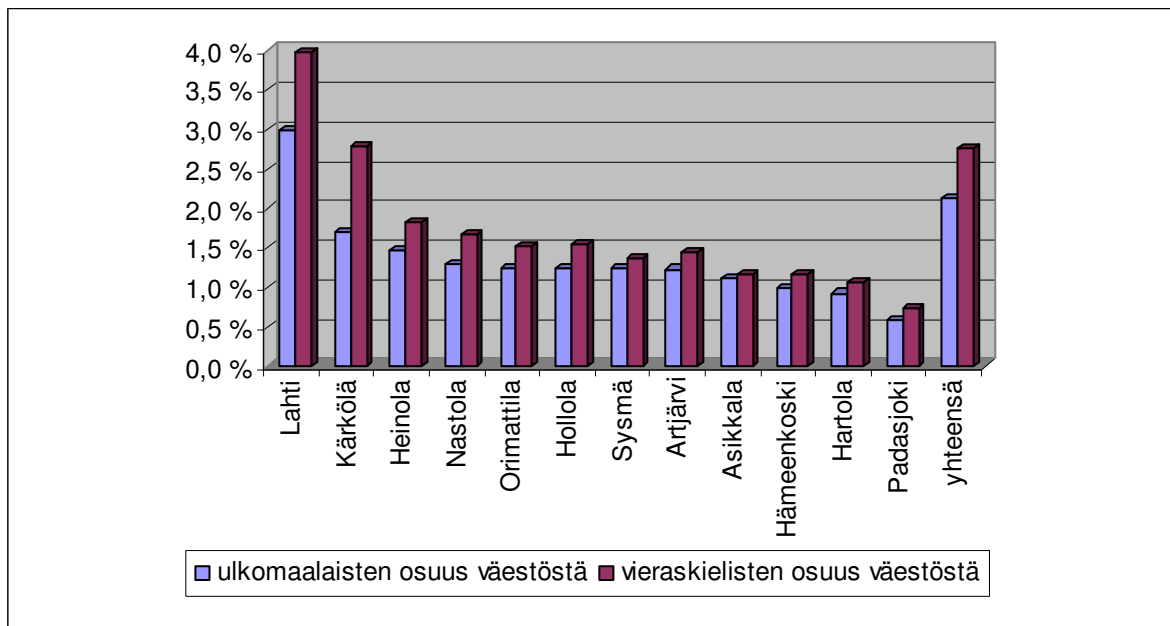
8.12.2009 Alipi / TC, lähde: Tilastokeskus

Ulkomaan kansalaiset Päijät-Hämeessä 30.9.2009, 12 suurinta ryhmää

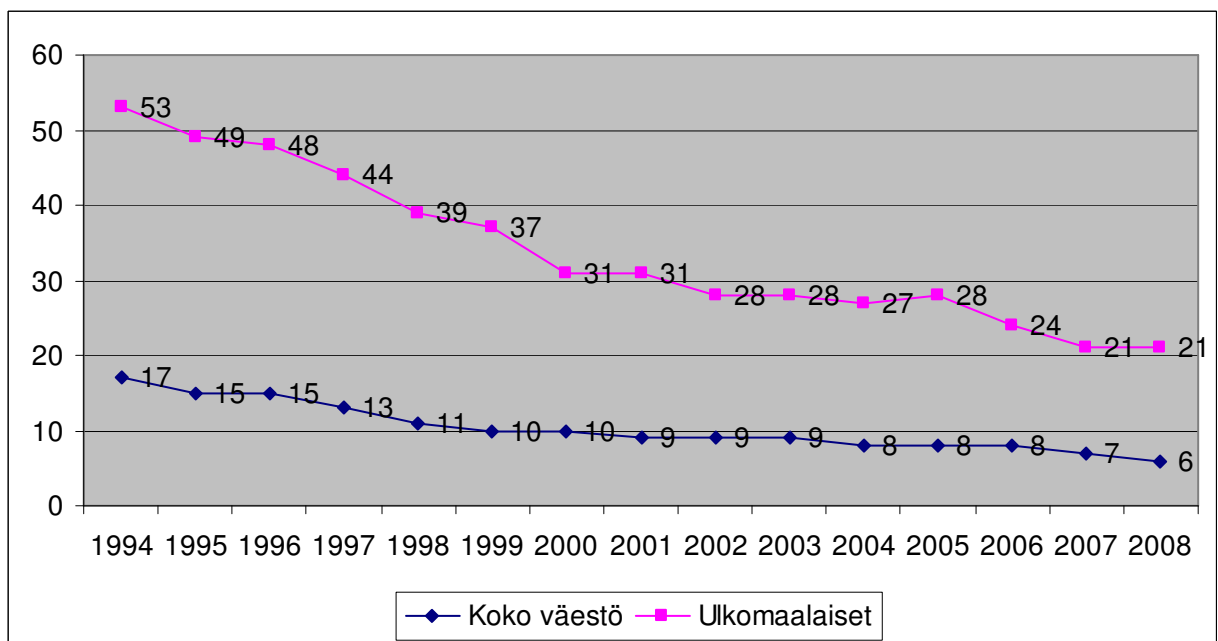
9.12.2009 Alipi / AS, lähde: Väestörekisterikeskus

Ulkomaan kansalaisten ja vieraskielisten osuus Päijät-Hämeessä kunnittain 31.12.2008

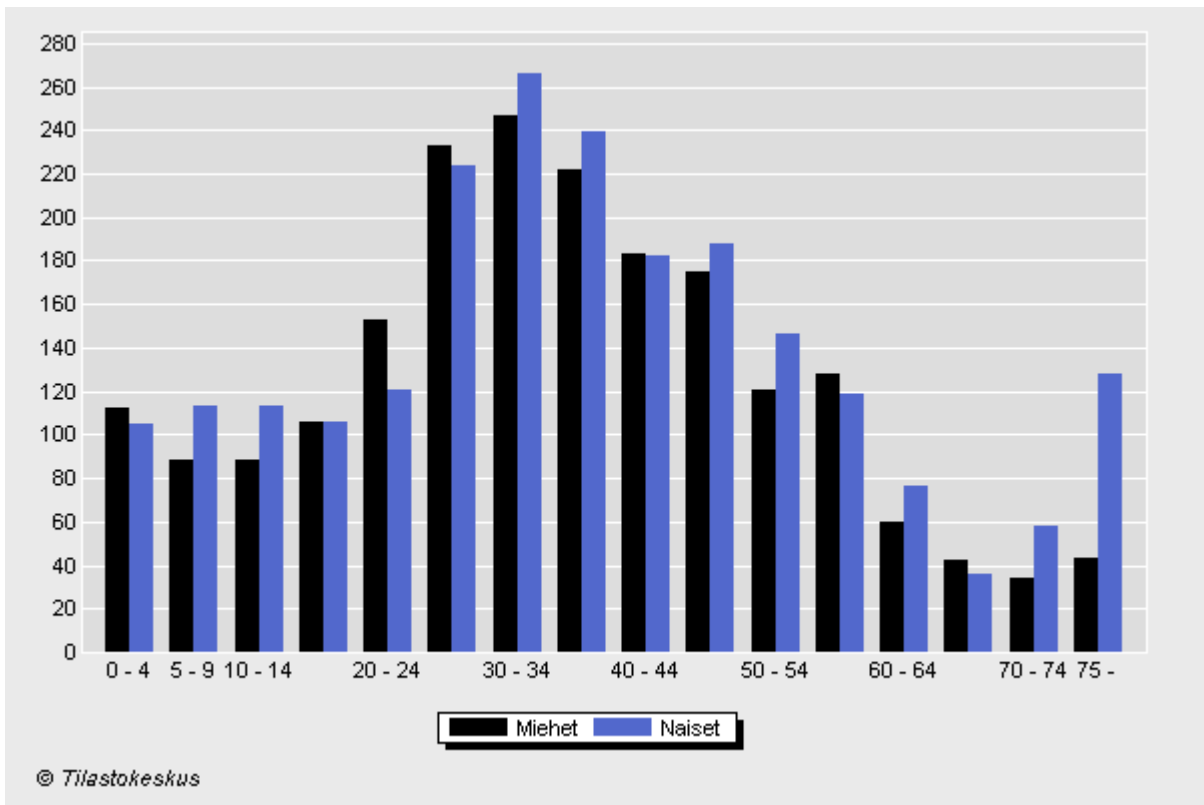
8.12.2009 Alipi / TC, lähde: tilastokeskus

Ulkomaalaisten ja koko väestön työttömyysasteet 1994 - 2008

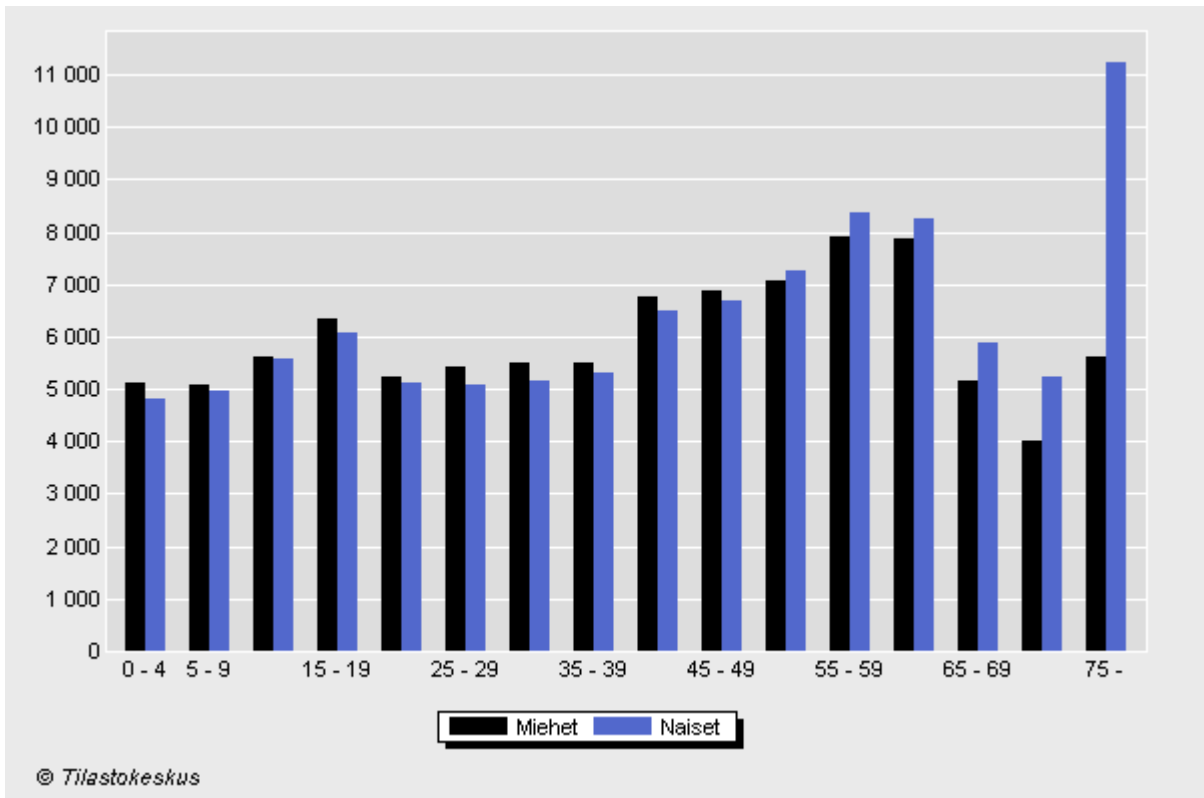

8.12.2009 Alipi / TC, lähde Monitori / tilastoliite 2 / 2009 (Tilastokeskus, työ- ja elinkeinoministeriö)

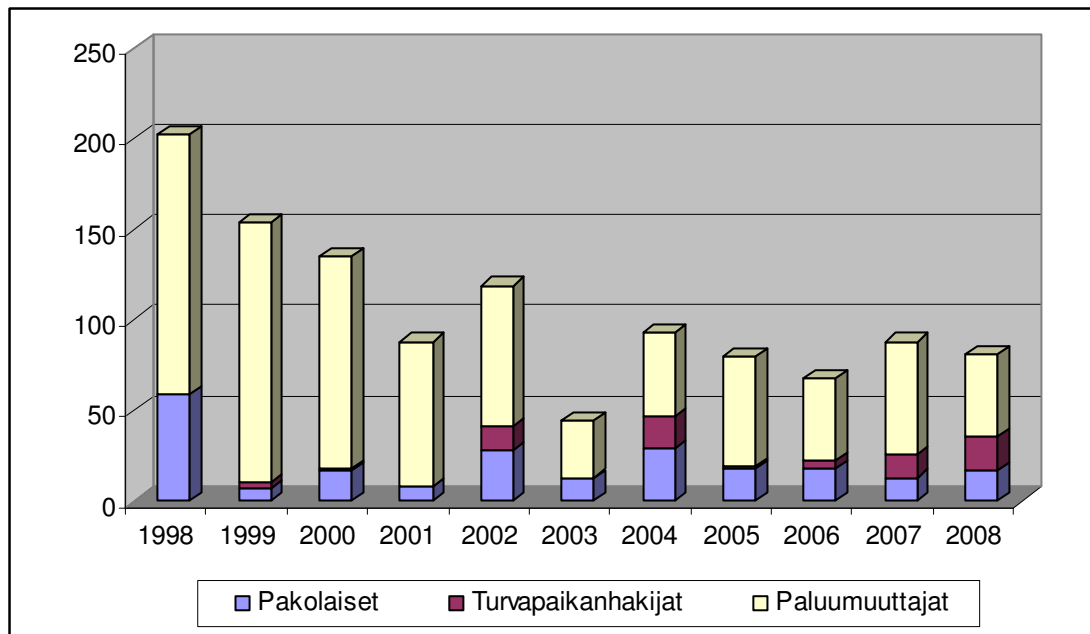
Ulkomaan kansalaisten ikärakenne Päijät-Hämeessä 31.12.2008

Suomen kansalaisten ikärakenne Päijät-Hämeessä 31.12.2008

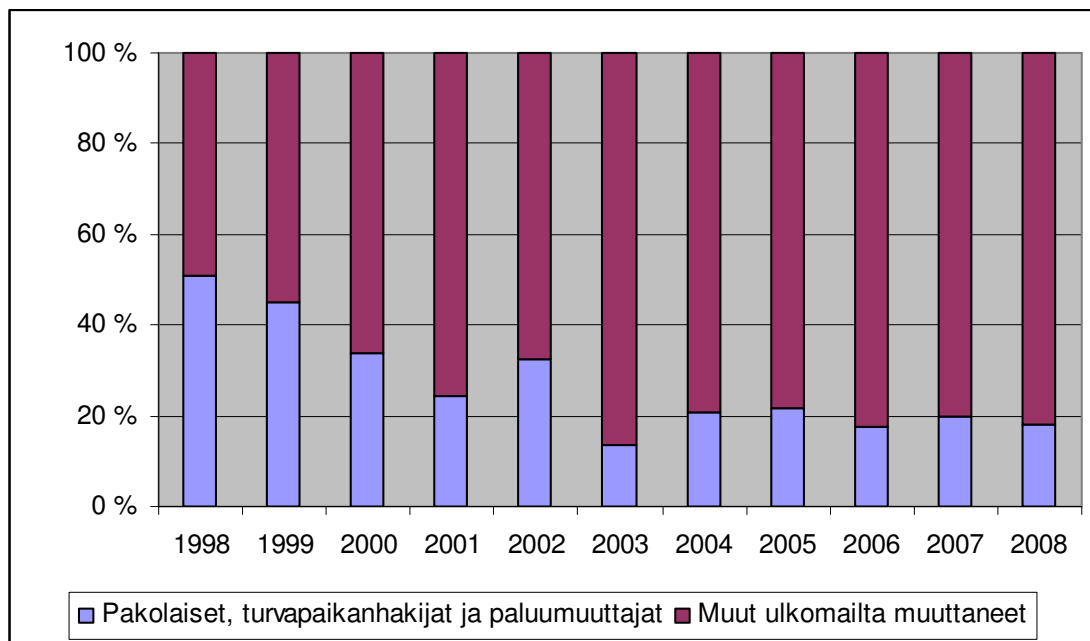

Pakolaisten, turvapaikanhakijoiden ja paluumuuttajien määrät Lahdessa vuosina 1998 - 2008

8.12.2009 Alipi / TC lähteet: Lahden kaupungin verkkotilastointi, Kotouttamisohjelma 1999, seurantaraportit, maahanmuuttajapalvelut

Pakolaisten, turvapaikanhakijoiden ja paluumuuttajien osuus ulkomailta muuttaneista Lahdessa vuosina 1998 - 2008

8.12.2009 Alipi / TC lähteet: Lahden kaupungin verkkotilastointi, Kotouttamisohjelma 1999, seurantaraportit, maahanmuuttajapalvelut

LIITE 5: MAAHANMUUTTOON LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ

(lähde: <http://www.luotain.fi/julkaisut/MonikulttuurinenVS.pdf>)

MAAHANMUUTTAJA

Maahan pysyväluonteisesti muuttanut henkilö riippumatta hänen muuttosyystään. Maahanmuuttajan muuttomotiivina voi olla esimerkiksi työ, Suomessa asuva tai suomalainen perheenjäsen sekä pakolaisuus.

Työperusteinen maahanmuutto ja tilapäinen ulkomainen työvoima

Työperusteisilla maahanmuuttajilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka muuttavat pysyvästi tai toistaiseksi Suomeen työn vuoksi hankkiakseen toimeentulonsa.

Ulkomaalainen opiskelija tai harjoittelija

Ulkomailta Suomeen tullut opiskelija tai harjoittelija, joka suorittaa osan tutkinnostaan tai koko tutkintonsa Suomessa. Käsittää siis sekä ulkomaalaiset vaihto-opiskelijat että tutkinto-opiskelijat.

Paluumuuttaja

Ulkosuomalainen, joka on asunut Suomen rajojen ulkopuolella ja palaa myöhemmin takaisin Suomeen. Paluumuuttaja voi olla entinen tai nykyinen Suomen kansalainen sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleva, kuten inkerinsuomalainen, jolla on suomalainen syntyperä.

Humanitaarinen maahanmuutto

Kiintiöpakolaiset, myönteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat sekä näiden ryhmien perheenjäsenet, jotka tulevat Suomeen perheenyhdistämisen kautta.

Pakolainen

YK:n pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaan pakolainen on kotimaansa ulkopuolella ja hänellä on perusteltua syytä pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Pakolaisia Suomessa ovat kiintiöpakolaiset, myönteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat sekä perheenyhdistämishojelman kautta saapuneet.

Kiintiöpakolainen

Suomeen otetaan pakolaiskiintiössä UNHCR:n pakolaisiksi katsomia henkilöitä tai muita kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia ulkomaalaisia. Kiintiö päätetään vuosittain valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä.

Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakija on henkilö, joka anoo kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Hakemuksen käsittelemisen ajaksi turvapaikanhakijalle järjestetään asuinpaikka vastaanottokeskuksesta. Yksintulleet alaikäiset lapset majoitetaan vastaanottokeskusten yhteydessä toimiviin ryhmäkoteihin. Jos hakijalle annetaan myönteinen päätös, hän saa yleensä joko pakolaisstatuksen tai oleskeluluvan suojelun tarpeen vuoksi. Tämän jälkeen hänestä tulee kuntalainen ja kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan alkaa.

KOTOUTTAMISLAKI

määrittelee eri tahojen velvollisuudet kotouttamistyössä. Se korostaa maahanmuuttajan omaa vastuuta ja aktiivisuutta sekä antaa viranomaisille välineitä tukea kotoutumista.

Kotoutuminen on vakiintunut suomen kieleen kotouttamislain (493/1999) myötä. Sen tavoitteena on, että maahanmuuttajat voisivat osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan kuten muutkin maassa asuvat. Laissa kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämäänsä ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen.

Kotouttaminen tarkoittaa viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä. Suomen tai ruotsin kielen oppiminen on yksi kotoutumisen keskeinen edellytys. Työkäisten maahanmuuttajien kohdalla tavoitteena on pääsy työelämään ja saada tulijoiden osaaminen ja koulutus suomalaisen yhteiskunnan käyttöön.

Kotouttamisohjelma laaditaan maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi ja tukemiseksi. Ohjelmaan sisällytetään myös etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen. Sen laadinnasta vastaa kunta. Laki edellyttää kuntia laatimaan paikallisen kotouttamisohjelman ja tarjoamaan maahanmuuttajille toimenpiteitä, jotka edistävät heidän kotoutumistaan.

Kotoutumissuunnitelmalla tarkoitetaan maahanmuuttajan henkilökohtaista suunnitelmaa toimenpiteistä ja palveluista, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito ja muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhteiskuntaan. Suunnitelmassa sovitaan, millä toimenpiteillä autetaan tulijaa pääsemään sisälle suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. Suunnitelman aikana selvitetään myös, miten muualla hankittu ammatti tai tutkinto voidaan saattaa suomalaisen työelämän vaatimuksiin vastaavaksi, ja minkälaisia mahdollista lisäkoulutusta tarvitaan. Suunnitelman laadinnasta vastaavat työvoimatoimistot ja kunnat.

Oikeus kotoutumissuunnitelmaan ja siinä sovittuihin palveluihin on Suomessa kotikunnan saaneella työttömällä työmarkkinatuen ja /tai toimeentulotuen piirissä olevalla maahanmuuttajalla. **Oikeus kestää kolme vuotta**

maahan saapumisen jälkeen. Sitä voidaan pidentää tietyin perustein enintään kahdella vuodella. Siihen eivät ole oikeutettuja Suomessa työssä olevat maahanmuuttajat eivätkä henkilöt, jotka eivät ole toimeentulotuen tarpeessa.

Kotoutumista edistävät ja tukevat toimenpiteet ja palvelut

Työvoimatoimisto ja kunta voivat järjestää kotoutumista edistävinä ja tukevinä toimenpiteinä ja palveluina:

1. ohjausta, neuvontaa ja tiedottamista,
2. perehdyttämistä yhteiskuntaan ja sen toimintaan,
3. suomen tai ruotsin kielen opetusta,
4. työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen ja työmarkkinatoimenpiteisiin rinnastettavia toimenpiteitä,
5. luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä perusopetusta täydentävää opetusta,
6. tulkkausta,
7. tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviä toimenpiteitä ja palveluja,
8. alaikäisten maahanmuuttajien erityistarpeiden vaatimia toimenpiteitä ja palveluja,
9. erityistä tukea tarvitseville ryhmille järjestettäviä toimenpiteitä ja palveluja,
10. muita toimenpiteitä ja palveluja, jotka kannustavat maahanmuuttajaa omatoimisesti hankkimaan yhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja.

Toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisessä tulee ottaa huomioon lapsen etu.

EURES - työnvälitysjärjestelmä

EURES (European Employment Services) on Euroopan Unionin ja talousalueen maiden yhteinen työnvälityspalvelu, joka tiedottaa työpaikoista, järjestää rekrytointitapahtumia ja neuvoo käytännön asioiden hoitamisessa. Työnvälityspalveluita antaa lähes 800 EURES-neuvojaa.

LIITE 6, MAAHANMUUTTOASIOIHIN LIITTYVÄÄ LAINSÄÄDÄNTÖÄ

Lainkohta	Aihe
359/2003 974/2007	Kansalaisuuslaki Laki kansalaisuuslain muuttamisesta
799/2004 1105/2007	Valtioneuvoston asetus kansalaisuudesta Valtioneuvoston asetus kansalaisuudesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta
301/2004	Ulkomaalaislaki
309/2004	Laki Tšekin, Viron, Latvian, Liettuan, Unkarin, Puolan, Slovenian ja Slovakian kansalaisten ansiotyön edellytyksistä (ns. siirtymäaikalaki)
1270/1997	Laki ulkomaalaisrekisteristä
493/1999	Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
511/1999	Asetus maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
21/2004	Yhdenvertaisuuslaki
14/1993	Laki eräiden entisen Jugoslavian kansalaisten tekemien turvapaikkahakemusten poikkeuskäsittelystä
3.2.1995/156	Laki Maahanmuuttovirastosta
13.3.2002/193	Valtioneuvoston asetus Maahanmuuttovirastosta
660/2001	Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta
942/2008	Sisäasiainministeriön asetus Maahanmuuttoviraston suoritteiden maksullisuudesta

[Schengen sopimus](#)

[Dublin II asetus](#)

Perustelut ja menettelyt, joiden mukaan määritetään turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastaava jäsenvaltio.

Maahanmuuttoviraston soveltamisohjeet

Oleskelulupa opiskelua varten

[suomi](#), [ruotsi](#), [englanti](#)

EU

[EUR-Lex](#)

EUR-Lex tarjoaa suoran ja ilmaisen yhteyden Euroopan unionin oikeuden teksteihin. Järjestelmässä voi lukea Euroopan unionin virallista lehteä ja se sisältää mm. perussopimukset, lainsäädännön, oikeuskäytännön sekä lainsäädännön valmisteluasiakirjat. Järjestelmä sisältää monipuoliset hakutoiminnot.

Lähde: www.migri.fi

LIITE 7, MAAHANMUUTTOON LIITTYVIÄ HANKKEITA PÄIJÄT-HÄMEESSÄ

Päijät-Hämeen alueella toteutetaan useita hankkeita. Niiden avulla edistetään mm. maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä sekä kehitetään koulutus-, ohjaus- ja neuvonta- sekä muita palveluja. Lisäksi edistetään viranomaisten, työnantajien ja muiden tahojen tietoutta monikulttuurisuusasioista.

Hankkeen nimi	Toiminta-aika	Rahoittaja	Hallinnoija	Toiminta	Kohderyhmä
ALIPi Alueellinen integraatiopalvelupiste	1.4.2008 - 31.3.2011	Euroopan sosiaali- rahasto, Hämeen TE-keskus, Lah- den kaupunki	Lahden kaupungin sosiaali- ja terveys- toimi www.alipi.fi	<p>Työhönvalmennuksen tavoitteena on asiakkaan työllistyminen. Valmennus sisältää henkilökohtaisen tuen ja ohjauksen lisäksi suomalaiseseen työkuultuuriin perehdyttämistä sekä työnetsintää. Tarvittaessa kartoitetaan myös koulutustarpeita ja mahdollisuuksia. Alueen työnantajat palvelevat maahanmuuttajien rekrytointiin liittyvissä asioissa.</p> <p>Palveluneuvonnassa asiakkaat saavat opastusta arkielämään liittyvistä asioista, suomalaisen yhteiskunnan palvelu-järjestelmästä sekä maahanmuuttajan oikeuksista ja velvollisuuksista. Maahanmuuttoasioissa neuvotaan lisäksi alueen viranomaisia ja muita tahoja.</p> <p>Asiantuntijapalvelut, maakunnallinen yhteistyö, jonka tavoitteena on aktiivisen maahanmuuttopolitiikan tukeminen Päijät-Hämeessä (maahanmuuttopolitiittinen ohjelma).</p>	<p>Päijät-Hämeen alueelle muuttavat ulkomaan kansalaiset, riippumatta maahanmuuton syystä. Palveluja voivat tarvittaessa käyttää myös täällä jo pidempään asuneet maahanmuuttajat.</p> <p>Lisäksi palvelevat alueen työnantajat, viranomaisia, järjestöjä ja muita tahoja, joilla on tarvetta saada lisätietoa maahanmuuttoa liittyvistä asioista.</p>
AMARE AMARE- ohjauskeskus	1.1.2009 - 31.12.2010	Opetusministeriö	Helsingin yliopisto/ Palmenia/Hankkeen koordinointi Palmenian Lahden yksikkö	Ohjata ja tukea koulutettuja ja/ tai koulutukseen haluavia maahanmuuttajia hakeutumaan osaamistaan vastaaviin työtehtäviin, täydentämään opintojaan yliopistoissa ja korkeakouluissa suomalaista työelämää vastaaviksi ja suunnittelemaan itselleen tarkoituksenmukaista työuraa..	Yliopisto- ja korkeakoulu-opintoihin hakeutuvat tai työelämän asiantuntijatehtäviin haluavat maahanmuuttajataustaiset henkilöt Yritykset
OPE-AMARE	2009 -2 010	Opetusministeriö	Helsingin yliopiston Lahden Palmenian yksikkö	Maahanmuuttajataustaisten opettajien ja kasvattajien pedagogisiin opintoihin valmentava koulutus.	Maahanmuuttajataustaiset opettajat Ryhmät Lahdessa, Helsingissä, Kotkassa, Kouvossa ja Turussa.
IleP – Immi- grant Inclusion by eParticipation iiep-project.eu	10/2009 - 30.4.2012	European Regional Development Fund, Central Baltic Inter- reg IV A Pro-	Johtava partneri: Helsingin yliopisto, Palmenian Lahden yksikkö	Projektiin tavoitteena on tuoda yhteen kansalaisyhteisöjen (maahanmuuttajien) työkalut/välineet, toimintatavat ja käsitteet ja hallinnon ylhäältä alaspäin tapahtuvat osallis-	Maahanmuuttajayhteisöt ja viranomaiset tahot kolmessa Baltian maassa: Suomi, Viro ja Ruotsi. Pilot-

		gramme		tamiskäytännöt ja teknologiat.	tiryhmät tulevat olemaan Lahdessa ja Kotkassa.
Hankkeen nimi	Toiminta-aika	Rahoittaja	Hallinnoija	Toiminta	Kohderyhmä
Päijät-Hämeen Opin Ovi Aikuisohjaus työelämän voimavarana – Maakunnallista verkostoyhteistyötä aikuisten ohjauspalvelujen kehittämiseksi	1.9.2008 - 30.11.2011	Euroopan sosiaalirahasto ja Etelä-Suomen lääninhallitus	Päijät-Hämeen koulutus konserni, Lahden ammattikorkeakoulu, Innovaatiokeskus www.lamk.fi/opinovi	Kehitetään ja vahvistetaan valtakunnallisia, alueellisia ja paikallisia TNO-palveluja kaikille asiakkaille, myös koulutuksessa aliedustetuille ryhmille. Edistetään alueen aikuisohjaustoimijoiden verkostoituvaa yhteistyötä asiakaslähtöisten ohjauspalvelujen saatavuuden, laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi.	Aikuisohjaustoimijat Päijät-Hämeessä
Monikulttuurisuustuva työelämä	1.8.2007 - 31.12.2010	Opetushallitus	Koulutuskeskus Salpaus www.salpaus.fi	Maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden osaamisen kehittämiseen liittyvät kieli- ja kulttuuripalvelut, työyhteisön monimutaisuuden kehittämiseen liittyvä koulutus ja konsultointi sekä rekrytointiportaali.	Maahanmuuttajia rekrytoivat yritykset
Tuettu oppisopimus	1.8.2008 - 31.12.2010	Opetusministeriö	Koulutuskeskus Salpaus www.salpaus.fi	Oppisopimuskäytänteiden kehittäminen mm. maahanmuuttajaopiskelijoiden tarpeita vastaaviksi ja samalla kotoutumista edistäviksi, esim. pienryhmä- ja yksilöohjaus tietopuolisen koulutuksen tukemiseksi mm. maahanmuuttajataustaisille oppisopimusopiskelijoille sekä tutorverkoston rakentaminen tutkinnon suorittaneista maahanmuuttajataustaisista henkilöistä.	Oppisopimusopiskelijat ja työpaikkakouluttajat
Välityömarkkinoiden kehittämishanke Välke	1.1.2009 - 30.6.2011	Euroopan sosiaalirahasto Hämeen TE-keskus	Hämeen TE-keskus (Toiminta-alue Kanta- ja Päijät-Häme) www.valke.fi www.valke.fi	Välke järjestää välityömarkkinoiden työnantajille koulutusta, tutustumiskäyntejä, seminaareja, aivoriisiä ja neuvontapalveluja. Välke suunnittelee yhteistyössä Samovaari-hankkeen kanssa osuuskunnan perustaminen ja toimintakoulutusta, jonka kohderyhmänä ovat maahanmuuttajat.	Välityömarkkinoiden kolmannen sektorin toimijat: - yhteisöt, jotka toimivat työttömien työmarkkinavalmiuksien kehittäjinä ja joiden toiminta on työllistämistä tukevaa - työosuuskunnat - sosiaaliset yritykset

OKSA -projekti, Väilyömarkkinoiden kehittämishanke Itä-Hämeessä	1.6.2009 - 31.5.2012	Hämeen työvoima- ja elinkeinokeskus, Euroopan sosiaalirahasto, Heinolan kaupunki, Hartolan kunta ja Sysmän kunta	Heinolan kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi www.heinola.fi/oksa-projekti	Lisätä työttömien aktiivitoimenpiteitä, parantaa osallistujien työllistymismahdollisuuksia sekä tukea maahanmuuttaja-asioiden organisoinnista Heinolan seutukunnan alueella. Projekti tukee toiminnassaan kuntien kotouttamissuunnitelmassa määritellyjä toimenpiteitä koulutukseen ohjauksen ja työelämävalmiuksien parantamisen avulla sekä poluttaa osallistujia väilyömarkkinoille.	Työttömät (maahanmuuttajat)
Hankkeen nimi	Toiminta-aika	Rahoittaja	Hallinnoija	Toiminta	Kohderyhmä
Verkostosta Voimaa	1.4.2008 - 31.3.2011	Euroopan sosiaalirahasto, Hämeen TE-keskus ja Heinolan kaupunki, Hartolan kunta ja Sysmän kunta	Hartolan kunta (Heinola, Hartola, Sysmä) www.verkostostavoimaa.fi	Palvellaan työnantajia henkilöstön rekrytointiin ja työllistämiseen liittyvissä asioissa sekä organisoidaan koulutusta Etsitään työvoimaa omalta alueelta, muualta Suomesta, muista maista (esim. Baltian maat, Pietarin ja Karjalan alue) Edistetään alueen työllisyyden kehittymistä ja turvataan osaltaan asukasrakenteen ja veropohjan myönteinen kehitys Autetaan yrityksen perustamista alueelle suunnittelevia henkilöitä ja tahoja uusien yritysten perustamis- ja alkuvaiheessa Toteutetaan keskeisten yhteistyökumppaneiden kanssa erilaisia yhteistyön vahvistamiseksi ja uuden toimintamallin kehittämiseksi tarvittavia muita toimenpiteitä	Neuvonta-, työvoimapalvelu-, yrityspalvelu- ja kehittämisorganisaatiot ja niiden henkilöstö Kuntien elinkeinoasioista ja niiden hoitamisesta vastaavat tahot Koulutus-, ja kehittämisorganisaatiot ja verkostot Yritykset ja muut työnantajat Työnhakijat Opiskelijat Maahanmuuttajat
Samovaari Työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistämisen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen	2009 - 2012	Euroopan sosiaalirahasto, Hämeen TE-keskus ja Koti ja Kuusi Osuuskunta	Koti ja Kuusi Osuuskunta www.kotijakuusi.fi	Projektilla parannetaan maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistymismahdollisuuksia avoimilla työmarkkinoilla tarjoamalla heille ns. matalan kynnyksen työpaikkoja. Lisäksi projektissa tehdään verkostoyhteistyötä, koulutetaan ja ohjataan henkilöitä sekä kehitetään uusia palveluja ja palvelumalleja	Työttömät (maahanmuuttajat)
Työniloa	2009 - 2011	Hämeen työvoima- ja elinkeinokeskus Heinolan kaupunki	Jyränkölän Settlementti www.jyrankola.fi/ty	Jyränkölän Settlementissä tarjotaan palkkatuella työtä, työharjoittelu-, työkokeilu- sekä työelämävalmen-	Työttömät (maahanmuuttajat)

		Heinolan seurakunta Jyränkölän Settlementti r.y.	oniloa	nuspaikkoja. Projektin kautta järjestetään pienimuotoista koulutusta ja vertaistapaamisia kohderyhmälle. Lisäksi tarjotaan Tommolantuvan tilat maahanmuuttajien keskusteluterhon pitämiseen, joka kokoontuu kolme kertaa viikossa omatoimisesti.	
Monikulttuurisuustaitojen kehittäminen kouluyhteisössä MOKU Lahti	2007 - 2010	Opetusministeriö	Lahden kaupungin sivistystoimi	Lahden kaupungin varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa/lukiassa tehdään kehittämissuunnitelma. Valitaan monikulttuurisuusyhdysojettajat. Heille järjestetään koulutusta ja joiden toiminta on tarkoitus jatkaa.	Esiopetus, perusopetus ja lukiokoulutus sekä erityisesti nivelvaiheet esiopetuksesta perusopetukseen sekä perusopetuksesta lukiokoulutukseen
Hankkeen nimi	Toiminta-aika	Rahoittaja	Hallinnoija	Toiminta	Kohderyhmä
Monikulttuurisuustaitojen kehittäminen kouluyhteisössä MOKU Orimattila	8/2009 2 vuotta	Opetusministeriö	Orimattilan kaupunki	Maahanmuuttajaopetuksen järjestäminen kunnassa ja koulussa Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen oppilaan ja hänen vanhempansa vastaanotto koulussa ja päivähoitossa Eri kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelumahdollisuuksien edistäminen ja materiaalin tuottaminen	Varhaiskasvatus Perusopetus
Monikulttuurinen ja yhdenvertainen Nuori Lahti	1.6.2009 - 30.6.2010 jatkohakemus jätetty	Etelä-Suomen läänin-hallitus	Lahden nuorisopalvelut www.nuorilahti.net	Nuorisotyön kehittäminen, moniammattillinen yhteistyöverkosto, kouluyhteistyö ja monikulttuuristen nuorten osallisuuden lisääminen	Lahtelaiset nuoret

Renkaat vedessä – maahanmuuttajien ja venäjänkielisten asukkaiden kotoutuminen omaan lähiympäristöön	1.1.2009 - 31.12.2011	European Regional Development Fund, Central Baltic Interreg IV A Programme 2007-2013	Lahden seudun ympäristöpalvelut	Ehkäistä ympäristöriskejä edistämällä maahanmuuttajien ja venäjänkielisten asukkaiden ympäristötietoisuutta, vastuullisuutta ja ympäristöaktiivisuutta sekä Virossa (Narva, Tallinna) että Suomessa Lahden seudulla (Lahti, Nastola ja Hollola). Lahden seudulla tuetaan maahanmuuttajien sopeutumista seudun asuin- ja luontoympäristöön ja kehitetään asukkaita aktivoivaa aluekummitoimintaa maahanmuuttajien integroimiseksi suomalaiseen yhteiskuntaan.	Maahanmuuttajat
Monesa-projektin Friendship-paikallishanke	2007 -2009	Suomen Lions-liiton Punainen sulakakeräys, Suomen Lähetysseura	Lahden Seurakuntayhtymä	Moniuskontoisen materiaalin saaminen internetiin Kv. opiskelijoiden selviytymisopas www.urbanlight.fi Foreigner Survival Kit Opiskelijoiden monikulttuurisen leiritöiminnan kehittäminen	Kaikki ne nuoret, jotka tarvitsevat tietoa Suomesta ja opiskelusta täällä. Kaikki seurakunnat, jotka tarvitsevat uutta materiaalia kasvatus- ja opetustyöhön.
Inkeri	2007- 2009	Rahautomaattiyhdistys	Lahden inkerinsuomalaiset ry	Venäjänkielisten ja inkerinsuomalaisten ikäihmisten palvelutarpeiden kartoittaminen Erlainen ryhmätöiminta, esim. liikunta, luennot Työharjoittelupaikkojen tarjoaminen maahanmuuttajille ja opiskelijoille Juurrutettavaa toimintaa: mm. ehkäisevät kotikäynnit, ikäihmisten auttaminen arkipäiväisessä elämässä, vierailut sairaalassa olevien maahanmuuttajataustaisten pitkäaikaispotilaiden luona	Venäjänkieliset ja inkerinsuomalaiset ikäihmiset